

Dr. ZIEGLER ADOLF

**AZ
EUCCHARISZTIA
AZ EGYHÁZ EGYSÉGÉNEK
A SZENTSÉGE**

SZALÉZI MŰVEK

LELKI KULTÚRA KÖNYVEI

1.

SCUPOLI LŐRINC

LELKI HARC

264 oldal, ára 1.80 P.

2.

SZÉKELY LÁSZLÓ

NYOLC BOLDOGSÁG

204 oldal, ára 1.50

3.

SZÉKELY LÁSZLÓ

MINDENNAPI IMÁDSÁGOD

160 oldal, ára 1.30 P.

4.

ALKANTARAI SZENT PÉTER

IMÁDSÁG, ELMÉLKEDÉS

244 oldal, ára 1.60 P.

AZ EUCHARISZTIA
AZ EGYHAZ EGYSÉGÉNEK A SZENTSEGE

DR. ZIEGLER ADOLF

AZ
EUCHARISZTIA
AZ EGYHÁZ EGYSÉGÉNEK
A SZENTSÉGE

GONDOLATOK
AZ EUCHARISZTIA SZOCIÁLIS
JELENTŐSÉGÉRŐL

FORDITOTTÁK: FIL. DIV. RED.

SZALÉZI MŰVEK. RÁKOSPALOTA

Nihil obstat. Carolus Szitkey S. S. censor dioecesanus.
Imprimatur. No. 5652|1938. Vaci, die 21-a Octobris 1938
Michaël Kolossváry Vicarius Epis. Generalis.

*Az Isteni Megváltó Leányai
Kongregációjának ajánlja a
Szerző.*

ELŐSZÓ

Az individualizmus kora végéhez közeledik. Mindenütt hangokat hallunk, melyek a közösség gondolatának újra-éledését bizonyítják.

Az individualizmus korának letűnését nincs miért siratnunk. Ez a kor tépté szét az egyház egységét, ez bontotta meg az isteni és emberi rendet, ez mérhetetlen nyomort zúdított a népekre. Nem lehetünk elavult állapotok védelmezői. Gondolkozzunk inkább azon, mit mond és mit nyújt vallásunk a közösség gondolatához. Isten országában sok ilyen közösség van: „Egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség, egy az Isten, a Mindenek Atyja” (Ef. 4, 5.). A természetes életben is többféle közösség fűzi egymáshoz az embereket. Ilyenek a család, rokonság, törzs, nép, az életnek sok más értéke és java. A természetes közösségeket mint értékeket elismerjük, de ebben a könyvben csak alkalmilag

kerülnek szóba. Itt csak az Úr egyetlen testéről szólunk, mely minket egyesít. Egyesítő ereje a szentségi egyesülés egyik hatása. A szentáldozás többi kegyelmi hatása közül, melyeket természetesen nem vonunk kétségbe, csak ez az egy kerül szóba, mert célunk: hogy a szentáldozás szociális jellegéről szóló tanítást az eddigi elfeledettségéből kiemeljük. Parlagon heverő földet kell újra megmunkálnunk, de a munka megéri a fáradságot, mert a Szentírásból, az egyházatyák műveiből, a tanító egyház szavaiból meglepő kincseket hozhatunk napfényre.

Meg akarjuk tehát tudni, mi van az Úr végrendeletében, megkérdezzük, mi volt Krisztus szent vendégségének az értelme; tanításunk alapja az az igazság, hogy ugyanazt a krisztusi testet veszi, mind, ki őt magához fogadja. Mindenki számára komoly figyelmeztetés, hogy hogyan korholja Szent Pál az I. korinthusi levélben azokat, kik önmaguk ke-

nyerét eszik, valamint Ananiás és Zafira története. A történelem egy fejezete és a katekizmusba vetett tanulságos pillantás megmutatja, hogy az eucharisztikus közösség eszméje hogyan ment feledésbe. Végül a két utolsó fejezetnek az a tartalma: mit jelent a szentáldozás egyházközségek, szerzetek, közösségek közös életében és hogyan lehet a szentáldozást másokért felajánlani.

A szentáldozást a felebaráti szeretet szolgálatába lehet és kell állítanunk. Kiváló mesterünk, Scheeben a „Mysterien des Christentums (Mainz, 1925, 464. l.) c. művében a szentáldozást elsősorban és kiválóképpen egyesülésnek nevezi. Azt fűzi hozzá: „a Krisztussal való eucharisztikus egyesülés eszméjét nagyon eltorzítanók, ha Krisztus testében — a természetes táplálékhoz hasonlóan — csak eszközt látnánk a már meglévő élet erősítésére és fenntartására. Az Eucharishtiában elsősorban az egység elmélyítését és bensőségesebbé

*tételét kell meglátnunk, azét az egysé-
gét, melyet a megtestesülés, illetve a
hit és keresztség az Istenember és az
ember között létesített.” (458. l.)*

*Legyen könyvem az Eucharisztia szo-
ciális küldetése megértésének előmoz-
dítója.*

München, 1938. jan. 16.

A szerző.

A Z Ú R V É G R E N D E L E T E

Az isteni Megváltó kívánsága és akaratára bizonyára az volt, hogy tanítványai egyek legyenek. Az *egységet* kérte egyháza számára főpapi imájában, mellyel búcsúzott: „De nem csupán őérettük könyörgök, hanem azokért is, kik az ő szavaik által hinni fognak énbennem, hogy *mindnyájan egyek legyenek*, amint Te Atyám énbennem és én Tebenned, úgy ők is egyek legyenek bennünk és így elhiggye a világ, hogy Te küldöttél engem. Én pedig a dicsőséget, melyet nekem adtál, közöltem velük, hogy egyek legyenek, amint mi egyek vagyunk, én öbennük, Te meg énbennem, hogy tökéletesen eggyé legyenek és megismerje a világ, hogy Te küldöttél engem és szeretted őket, miként engem is szeretted” (Ján. 17, 20—23.).

A tanítványok egysége legyen annak a tökéletes egységnek hű képe, mely a Szentháromságban a három isteni személyt egyesíti. Az isteni Háromságban

a legbensőbb szeretetközösség uralkodik; tehát annak, ami Istenben van és ami Istenben részesül, erről a szeretetben gyökeredző egységről valamiféle bizonytságot kell tennie. Mert ahol Isten van, ott egység van, egyetértés, békeség és szeretet. Ami pedig Istentől van, az magán viseli az isteni eredet pecsétjét. Ezért kell a tanítványok körében az egységnek kitűnnie, hogy lássa a világ és győződjék meg róla: hogy a tanítványokkal és tanítványokban valóban Isten lelke van s ők Isten művén dolgoznak. Így lesz a tanítványok egysége magának a Mester isteni küldetésének bizonytsága s így vezet el másokat is a Jézus Krisztusban való hithez.

Helyesen ítél a világ, mikor azt mondja, hogy Isten működésének egyetértésben, szeretetben és békességben kell megnyilvánulnia. Ítélete összhangzásban van a szeretet apostoláéval, aki a szeretetben az Istennel való egyesülés ismertető jelét látja: „A szeretet Istentől van. És mindaz, aki szeret, Istentől született és ismeri az Istent. Aki nem szeret, nem ismeri az Istent, mert az Isten szeretet... Istent soha senki sem látta. *Ha szeretjük egymást, Isten bennünk lakik* és az ő szeretete töké-

letes bennünk” (I. Ján. 4, 7—8. 12.). A világ helyesen ítél, mikor elvárja, hogy a názáreti ács Fia, aki magát Isten követének és Isten fiának nevezi, ebből folyó követeléseinek jogosultságát bebizonyítsa. Jézusnak világosan kifejezett akarata szerint tanítványainak egysége lesz az ő isteni küldetésének bizonyítéka.

A világ sokszor kívánta, hogy Jézus cselekedeteivel hatalmának bizonyítékait mutassa meg. A feltűnést szomjazó tömeg jeleket és csodákat kívánt. Az Úr kitért az elől, hogy kíváncsiságért és báméskodásért csodát műveljen. De nem tért ki hatalmának megnyilatkozása elől, ha annak bizonyító ereje az emberi lélekből fakad. Ezt tette, mikor azért imádkozott, hogy a világ a tanítványok egysége által jusson el a hitre. Teológiai szakkifejezéssel az egyháznak ezt az egységét „*motivum credibilitatis*”-nak nevezzük, szavahihe-tőségi vagy hitelességi indítóoknak, melynek célja, hogy a világot a hit elfogadására bírja rá. Az Üdvözítő ebben teljesíti a világ kívánságát. Miért? Röviden azért, mert a világ kívánsága összhangban van Jézus szándékával. A világ látni akarja, hogy Jézus tanítá-

sának van-e akkora ereje, hogy a földön a széthasadásra, széthúzásra való hajlandóságot és az emberben lappangó viszálykodó hajlamot és önzést legyőzze? Látni akarja, hogy a széthúzó törekvéseket tudja-e egységben megtartani? Gyenge és tehetetlen az olyan vallás és erejének, hatalmának bizonyítéka hiányzik, mely a bomlási folyamatot nem tudja feltartóztatni.

A világ még többet akar látni. A tanítványok egységében ragyogó példaképet keres, látni akarja, hogy mekkora erő rejlik az egyetértésben. Tudja ezt az Úr. Ezért az Atyától nyert hatalmát dicsőségben nyilatkoztatja ki. „Én pedig a *dicsőséget*, melyet nekem adtál, közöltem velük” (Ján. 17, 22.). „Atyám! akiket nekem adtál, akarom, hogy ahol én vagyok, ők is velem legyenek, hogy lássák az én dicsőségemet, melyet nekem adtál...” (24. vers.).

A szóban forgó dicsőség több mint az a fényes jelenés, melyet a pásztorok láttak, mikor Krisztus születését az angyalok hírül adták. (Lk. 2, 9.). (*Doxa kyriu — claritas Dei*); Krisztusnak dicsősége cselekedetben kifelé is hatásosan megnyilatkozó bebizonyított hatalom. Ez nyilvánult meg a galileai kánai

menyegzőn, mikor csodáinak sorát megnyitotta „... és nyilvánosságra hozá dicsőségét és hívének benne tanítványai” (Ján. 2, 11.). — Mielőtt Krisztus Lázárt feltámasztotta, így szólt: „Ez a betegség nem válik halálára, hanem az Isten dicsőségére, hogy megdicsőíttessék általa az Isten fia” (Ján. 11, 4.). Ez az a dicsőség, melyet Isten már a Szín-pusztában az egész népnek felhő alakjában (héberül: kábód — görögül: doxa) kinyilatkoztatott, majd a fürjek és a manna nyújtásával hatalmasan meg is erősített. (Éxod. 16, 10 skv. versek.) A Krisztus dicsőségében való részvétel a keresztény számára annyit jelent, hogy neki is része van Krisztusnak a bűnön, szenvedésen és halálon kivívott ragyogó győzelmében. Krisztussal erős uralmat gyakorol a romboló, bomlasztó és szétválasztó hatalmakon: a bűnön, halálon és e gonosz világon.¹ Az Úr Jézus szavát adta, hogy tanítványai dicsőséges hatalmának részeseivé lesznek. Ő mondotta: „Aki énbennem hiszen, amely tetteket én cselekszem,

¹ V. ö. H. Kittel: Die Herrlichkeit Gottes. Zeitschrift für neutest. Wissensch. c. folyóiratban. Beiheft 16. Giessen 1934. Ennek ismertetése a Revue d'Hist. Eccl. 32. (1936) No 3. 653. l. (Rigaux).

ő is cselekedni fogja azokat” (Ján. 14, 12.). Így kezeskedik Krisztus arról, hogy hívei az egységben a világnak hatalmas példát adnak. *Krisztus egyházában az egységnek és szeretetnek miszsiós erejének kell lennie, mely az egész világot igézetébe vonja.*

Amint a világ Krisztus országának megismerésére az egység kritériumát megköveteli, éppúgy kívánja Krisztus, hogy akarják ezt az egységet megőrizni: „Aki nincs velem, ellenem vagyok és aki nem gyűjt velem, szétszór” (Lk. 11. 23.). Krisztus akarja, Krisztus meghozza az egységet. Felállítja azt az általános érvényű törvényt, hogy a vele való egyesülés egyértelmű azzal az akarattal, mely gyűjt és egyesít. Az egység szinte az az ismertető jel, mely által Krisztus jelenléte megtudható. „*Ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok közöttük*” (Mt. 18, 20.). Széthúzásban, viszályban nem lehet Krisztus.

Krisztus sajátossága, hogy összegyűjt és egyesít. Ő a jó pásztor. „Egyéb juhaim is vannak, melyek nem ez akolból valók, azokat is ide kell terelnem és hallgatni fogják az én szómat, és egy akol leszen és egy pásztor” (Ján. 10,

16.). A filozófia azt tanítja, hogy a javak és értékek mindegyikének sajátja, hogy egyesíteni akarja a benne részesülőket. A javaknak és értékeknek egész sora ily módon összefűz. A természetes és természetfeletti rendben az értékek egész skáláját felsorolhatnók itt. Krisztusban „lakozik az istenségnek egész teljessége valósággal” (Kol. 2, 9.), minden gazdagság és minden tökéletesség mindent végtelenül meghaladó mértékben. Hogyne lenne tehát Krisztus hatása a legnagyobb fokban egyesítő? Szentséges teste, melyet mi a legszentebbnek, a legtiszteletreméltóbbnak mondunk a javak között, ne hozná közelebb és ne egyesítené a szíveket? Kimeríthetetlen gazdagságából meríti a kereszténység az egyetértés és szeretet áldásait: „Benne nyertétek teljességteket” (Kol. 2. 10.) „...és mindnyájan az Ő teljességéből vettünk” (Ján. 1, 16.).

Mikor csak az apostolok kénytelenek voltak az egyetértésre buzdítani, mindig az Úrra hivatkoztak: „Kérlek azonban titeket, testvérek, a mi Urunk Jézus Krisztus nevére, hogy mindnyájan ugyanazt mondjátok, és ne legyenek közöttetek pártoskodások; hanem legyenek

tökéletesen egyek ugyanegy értelemben és ugyanegy véleményben...” (I. Kor. 1, 10.). „Csak éljetez is méltóan Krisztus evangéliumához, hogy akár elmegek és meglátogatlak is benneteket, akár távol vagyok és hallok rólatok, azt tudjam meg, hogy megálltok egy lélekkel és egyetértően együttmunkálkodtok az evangélium hitéért” (Fil. 1, 27.). A szeretet és egyetértés gyakorlására a hívőnek nem lehet hathatósabb indítók, mint az Üdvözítőnek oly gyakran kifejezett kívánsága, hogy az övéi teljesen egyek legyenek. Ez az a kívánság, melyet búcsúbeszédében végrendeletként reánk hagyott.

Annyira egyeknek kell lennünk, mint amennyire egy az Atya a Fiúval. „Hogy mindnyájan egyek legyenek, amint Te, Atyám, énbennem és én Tebenned, úgy ők is egyek legyenek bennünk” (Ján. 17, 21.); ez sokkal többet mond, mint ami — mondjuk — a hit vagy érzület erkölcsileg mérlegelt azonosságában kifejezésre jut. Az Atya és Fiú egysége az isteni természet lényeg szerinti egysége. De szabad-e azt, amit az isteni lényegről kijelentünk, teremtett lényekre — az emberre — átvinni és azokra alkalmazni? Minthogy az Úr azt a kije-

lentést használja „*bennünk*”, ő maga úgy jellemzi ez átvitelt, hogy azt az Isten ajánlotta föl, ő valósította meg. E helyet rendszerint az isteni életnek és lényegnek a kegyelem útján való közlésére értelmezik. Maradjon meg az értelmezés változatlanul, de mi akadályoz meg bennünket abban, hogy itt magára a kegyelem ajándékozájára és szerzőjére ne gondoljunk; az adományozóra és nem csupán az ajándékra, hiszen meg van írva, hogy „*bennünk*” (21. vers) és „én bennük és Te énbenem” (23. vers). Így nemcsak világosabb és hatásosabb e hely, hanem felismerjük az egyház Istentől megvalósított egységének sajátos természetét is, amely a személyes Istentől, az Istenember személye által létrehozott egység. A szentségi egyesülés csak a Megváltó végtelen szeretetében elgondolt sajátos forma, mely révén ennek a személyes egyesülésnek alkotása megvalósul.

II.

A SZENT VENDÉGSÉG

1. Krisztus urunk tanítványaival közös életet folytatott, ez hozta magával a közös étkezést. Krisztus bizonyára étkezett közösen tanítványaival az utolsó vacsorát megelőző időben is. Az is valószínű, hogy a zsidóknál szokásos asztali imádságokkal megszentelte a lakomát, mert ő mindig a törvény előírásai szerint járt el. Különböznél is elképzelhetetlen, hogy az isteni Üdvözítő evés és ivás előtt mellőzte volna az asztali áldást. A csodás kenyérszaporítás alkalmával is megáldotta a kiosztás előtt a sok ezer ember ételét (Mt. 14, 19; Ján. 6, 11.). A keresztények közös étkezése a Mester példája szerint mindig vallásos jellegű volt, ima vagy ének szentelte meg és szenteli meg ma is. Csupán *profán* étkezésnek nincs is létjogosultsága az apostol szavai szerint: „Akár esztek, akár isztok, vagy bármit cselekedtek, mindent Isten nagyobb dicsőségére te-

gyetek” (I. Kor. 10, 31.). Az anyagban valami abszolút rosszat látó tévtanítókkal ellentétben ugyanaz a Szent Pál apostol hangsúlyozza Timoteus előtt, hogy az eledelt az áldó ima megszentelheti és *kell* is, hogy megszentelje: „Ők megtiltják a házasságot és eltiltanak elegelektől, holott azokat azért teremtette az Isten, hogy hálát adva élvezék a hívők, akik megismerték az igazságot. Mert az Isten minden teremtménye jó, és semmi sem elvetendő, amit hálaadással vesz az ember, mert szentté lesz az Isten igéje s az imádság által” (1. Tim. 4, 3—5.). Az Úr mennybemenetele után is tartottak a tanítványok közös étkezéseket, melyek nem voltak eucharisztikus jellegűek, így pl. az Apostolok Cselekedete említ diakonusokat (Ap. Csel. 6, 1—6.), kik a hitközségek asztali szolgálatában álltak.

Krisztusnak tanítványaival folytatott életközösségből ered az asztalközösség. Minden népnél, minden időben érvényes volt a szabály, hogy a lakomára meghívott, aki vendéglátójának kenyerét ette és borát itta, bizonyos kapcsolatba került a házigazdával és a többi vendéggel. *Az étkezésben való részvétel tehát magában foglalta, sőt kifejezésre*

juttatta az összetartozást. A zsidóknak is ez volt a felfogásuk. (L. 72. l.).

Az asztalközösség az együvértartozás eleven érzését ébresztette fel; az asztaltársak bizonyos tekintetben ideális közösséggé alakultak a közös étkezés alapján. Ma is szokás, hogy közös étkezésben éri el az egyesületi élet és a közösség átélése legszebb kifejezését; egyletek, szervezetek, vallási- és polgári egyesületek ünnepélyein nyilvánul ez meg. Krisztus és a tanítványok életében a közös étkezések a közös élet legmeghittebb órái voltak. A Krisztus társaságában való étkezés a tanítványokra egész különös varázst gyakorolt. Jézus szavai, cselekedetei szívükbe vésett, felejthetetlen élménnyé váltak. *Az emmauszi tanítványok* Krisztust a kenyértörésben ismerték meg, tehát abban a sajátos módban, ahogy ő adott hálát, ahogy ő áldotta meg, megtörte és nyújtotta nekik a kenyeret. Ezt a felejthetetlen élményt az utókorra hagyományozták (Lk. 24, 13—35.).

2. *Zebedeus fiai*, Jakab és János a legnagyobb boldogságot abban látták, hogy majdan a dicsőség birodalmában a lakomán a Mester jobbján és balján

ülhetnek (Mk. 10, 35—40; Mt. 20, 20—28.). Jézus az étkezésről szóló hasonlatot megtartotta, mikor úgy válaszolt nagyravágyó kérdésekre: „Meg tudjátok-e inni a poharat, melyet én iszom?” (Mk. 10, 38.). A lakomáról szóló hasonlata nagyon megfelelő volt arra, hogy legfontosabb tanainak egyikét tanítványai szeme elé állítsa. A lakománál ugyanis egyesek szolgálnak, másokat kiszolgálják. A kiszolgálás minden kényelmét élvezték a pogány uralkodók, kiknek a lakoma alkalmul szolgált arra, hogy hatalmukat éreztessék. (42. v.) A tanítványok között ennek nem szabad megtörténnie. (43. v.) „Aki közületek nagy akar lenni, legyen a többinek szolgája, aki közületek első akar lenni, legyen a többinek szolgája! Az Emberfia nem azért jött a földre, hogy neki szolgáljanak, hanem, hogy ő szolgáljon másoknak és *életét adja* áldozatul sokakért.” Jézusnak ezen feleletéből két dolgot kell kiemelnünk: a *szolgálniakarást* és az *odaadást*. A vendéglátó és vendég egymáshoz való viszonyát Jézus hasonlatul választja saját maga és tanítványai szerepének megmagyarázására. Így Krisztus szavai szerint a lakomáról szóló hasonlat alkalmas az

ő feláldozásával történt megváltás fenséges igazságának kifejezésére. Az utolsó vacsoránál újra felhasználja ezt a képet: „Egyetek és igyatok asztalomnál az én országomban” (Lk. 22, 30.). Éppen így, a titkos jelenések látnoka sem talál az Istennel való egyesülés boldogságának kifejezésére alkalmasabb hasonlatot: „Ime az ajtónál állok és kopogok; ha valaki meghallja szavamot és megnyitja nekem az ajtót, bemegyek hozzá és *vele étkezem* és ő énvelem” (3, 20.), és: „Boldogok, akik a Bárány menyegzős lakomájára hivatalosak” (19, 9.).

A *királyi menyegzőről* szóló példabeszéd, melyet az atya királyi fiának készített, mély bepillantást enged az Üdvözítőnek a lakomáról való felfogásába (Mt. 22, 1—14.). Mivel a meghívott vendégek nem jönnek, behívják az embereket az utcáról. A király keményen megbünteti az egyiket, aki menyegzős ruha nélkül lép be. A második versen: „Hasonló a mennyek országa egy királyhoz, ki fiának menyegzős lakomát szerzett...” — sokan megütköztek, mert kiterjedéssel bíró országot hasonlít össze élő lényvel. Ezek Krisztus szavainak értelmét és célját nem fogták

fel helyesen! Isten országát jelképezi a vendégség szerzője, a király, éppúgy, mint az egybegyűlt vendégek is. A király az *ajándékozó szeretetet*, a vendég az *ajándék elfogadását* jelenti. De ezzel még a hasonlat értelme nincs kimerítve. Egy lépéssel tovább kell haladnunk, olyan lépéssel, amelynek kényszerítő szükségességére e könyv még gyakran rámutat. Az első meghívottakról, akik nem jöttek a menyegzőre, a király kijelenti „nem voltak méltók a lakomára” (9. v.). Ó, aki anynyit áldozott, joggal elvárhatta tőlük, hogy magukra veszik legalább azt a fáradságot, hogy megjelenésükkel lerójják hálájukat. A király megköveteli a később, az utcáról behívottaktól is, hogy erejükhöz mérten méltóknak bizonyuljanak a kitüntetésre, azaz gondoskodjanak ünnepi ruháról. Mindegyikük részese lehetnek a lakoma örömeiben és élvezetében, azon feltétellel, hogy körülményeikhez képest ők is hozzájáruljanak az ünnephez. Ezzel kis hálát tanúsítanak a vendéglátó adományaiért. Aki e kötelezettség alól kivonja magát, — mint az, aki menyegzős köntös nélkül jelent meg — kétszeresen méltatlan. Méltatlanná vált a vendég-

látó szeretetére, melyet a vendégek viszonoztak; megzavarta az ünnepi hangulatot, mely mindnyájuk lelkét eltöltötte, és az ünneplő vendégsereg egységes hálás örömét megrontja.

A hasonlat értelme tehát ez: az *ajándékozás* és *elfogadás* kettős hangzatát hármas hangzattá kell kibővíteni és tökéletesíteni: *adni*, *elfogadni* és *visszaadni*. Ez utóbbi kettőnek szól: visszaadni annak, aki először adományozott, és *továbbadni azoknak*, akik az ajándékokat *együtt élvezték*. Egyelőre ez elég a menyegzős lakomáról szóló hasonlatban, amit nagyon ki akarunk emelni.

3. A lakoma Krisztus urunk hasonlatában ugyanazt a célt szolgálta, mint a valóságban: eszköz volt, mellyel az evangélium főigazságát és fő követelményét tanította mindenhol, a *szeretetet*, a szeretet főparancsát. Krisztus urunk kánai első csodáját az ünnepi lakomára egybegyűlt vendégsereg előtt művelte, midőn a gazdagon ajándékozó szeretetben nyilatkoztatta ki dicsőségét. (L. 16.-17. l). Ez az ajándékozó és lelkeket kereső szeretet irányította az Üdvözítő lépéseit a bűnösök hajlékához, hogy velük együtt üljön asztalhoz. Így étke-

zett Zacheusnál (Lk. 19, 1—10) és Lévi-Máténál, a vámosnál. (Mt. 9, 9 skv; Mk. 2, 13 skv; Lk. 5, 27 skv.) A boszszankodó farizeusok előtt így okolta a lakomán való részvételét: „*Irgalmasságot* akarok és nem áldozatot” (Mt. 9, 13.). A szeretet sürgette Krisztust, hogy a farizeusokat felkeresse; a meghívásokat nem utasította vissza, mert a vendéglátásban a felebaráti szeretetet magabazáró jószándékot látta. Annál inkább fel kellett rónia, hogy a farizeusok asztaltársi viszonyát nem a szeretet jellemezte. „Tehát ti farizeusok megtisztítjátok a pohár és tányér külsejét, de belsőtök tele van rablással és gonzsággal. A benne levőkből adjatok alamizsnát . . . Elmulasztjátok az ítéletet és az Isten szeretetét” (Lk. 11. 39—42.)

Krisztus gondolatai szerint a lakomával mindig velejárt a szeretet gyakorlásának kötelessége; a szeretetet bebizonyítani valami formában, úgy is, hogy szegényeknek adjunk alamizsnát. A zsidók előtt a Szentírásból már ismerős volt ez utóbbi mód. Az áldozatok bemutatása után áldozati lakomát tartottak (Deut. 12. 6—7.); ezen a családtagokon kívül a leviták is résztvettek (u. o. 5, 17—19.). A kötelező ti-

zed beszolgáltatása után tartott lakomára másokat is meghívtak. „És eljő a levita, kinek veled nincs osztályrésze, sem öröksége, és a jövevény és az árva és az özvegy, kik kapudon belül vannak, egyenek és lakjanak jól” (Deut. 14, 29.).

Jézus tehát a farizeusoknál megragadta az alkalmat, hogy a farizeusok által elhanyagolt fontos kötelességet, a *szociális szeretetet* mindjobban hangsúlyozza. A vendégségnek mindig szociális, altruisztikus jellegűnek kell lennie, ha nem akarja valódi értelmét elveszíteni.

Igy megértjük Szent Lukács evangéliumának 14. fejezetét is, mely a *vizkóros* meggyógyításával kezdődik; ez szombaton történt egy *lakoma alkalmával*. A szegény beteg meggyógyításának szeretetaktusát vezető motivumként a lakoma elejére teszi. A Mester felfogása szerint a lakoma a szeretet szolgálatában áll. E szeretetet sértik meg az első helyeket elfoglaló vendégek (14, 7), mert nem a közösség érdekét, hanem saját dicsőségüket tartják szem előtt. A vendéglátó is, aki csak barátait és rokonait hívja meg, vét a szeretet ellen, mert tudja, hogy úgysis

meghálálják. Az igazi szeretetnek más az alapelve. „Mikor lakomát adsz, hívd meg a koldusokat, bénákat, sántákat és vakokat. És boldog leszel, mivel nem tudják viszonzni neked, de majd visszafizetik azt neked az igazak feltámadásakor” (Lk. 14, 12–14.). Krisztus szava magával ragadta egyik asztaltársát, ki így kiáltott fel: „Boldog, aki asztalodhoz ülhet az Isten országában!” (15. v.) Erre mondta el Krisztus ismert hasonlatát a nagy lakomáról, melyen a meghívottak nem jelentek meg. Az Isten országában történő lakomának alapvonása az a nagy szeretet, mely a kérdező asztaltársat oly mélyen megindította.

Mindezeket egybefoglalva mondhatjuk, hogy minden lakomának, melyen Jézus részt vett, vagy amelyet példabeszédeiben megemlít, közös vonása az adakozó szeretet. *A lakomán való részvétel szeretetből történő szolgálatot és kötelezettséget jelent a szeretetre.*

Ebben az értelemben vette Jézus tanítványjaival együtt a mindennapi és a rituális étezéseket is: pl. a „kiddus”-nak nevezett szombat előesti- vagy a paszka-lakomát. A paszka-lakoma az asztali közösség egyik sajátos módja

volt, mellyel az Egyiptomból való kivonulás emléke volt egybekötve.

4. Krisztus urunk az utolsó vacsorát a paszka-lakomához kapcsolta,¹ de a tanítványokkal és más személyekkel történő fentebb említett étkezések is világosságot adnak annak megértésére, hogy mit akart ő az utolsó vacsorán cselekedni és elrendelni. Ahhoz fűzte, és mégis valami egészen újat teremtett: *a szeretet*, amellyel a tanítványokat elárasztotta az utolsó vacsorán és melyet örökségül hagyott, ezt a lakomát egyedülállóvá tette és olyanná, mely minden paszka-lakomát és minden eddigi közös étkezést *messze felülmúlt*. Kiváltságos egyetlen jellegét a *szeretet nagysága* és a szeretet zálogának, saját *isteni testének fensége* adják meg. Páratlan volt az az idő is, mikor egyben búcsúzott barátaitól és rálépett a halál borzalmas útjára.

Krisztus búcsúbeszédének és a lábmosásnak kimerítő ecsetelésekor, a bevezetésben a szeretett tanítvány így

¹ Az Evangélium elbeszélése szerint csak is a paszka-lakomával való összekapcsolás lehetséges. L. Goossens: *Les origines de l'Eucharistie, Sacrement et Sacrifice*. — Universitas Catholica Lovaniensis. *Dissertationes*, . . . Series II. Thomus. 22. Gembloux 1931.

szól: „A húsvéti ünnepek előtt pedig, tudván Jézus, hogy eljött az ő órája, midőn átmenjen e világból az Atyához, mivel szerette övéit, kik e világban valának, *mindvégig szerette őket*” (Ján. 13, 1.). Az ember most azt várja, hogy szó lesz arról: mivel bizonyította be Jézus szeretetét? A következő szavak mindent megmondanak: „*És a vacsora alkalmával*” (Ján. 13, 2.). Tehát elválás előtt a lakoma keretében adta, amit még adhatott, szeretetének legjavát.

A lakomát a tanítványok *lábmosásával* vezette be Jézus, hogy a tanítványok megtanulják: „Aki nagyobb köztetek, legyen mint a kisebb” és „én úgy vagyok köztetek, mint aki szolgál” (Lk. 22, 26. skv.). A szeretet jegyében kell az apostolok közösségének megalakulnia az utolsó vacsorán, szeretetnek kell minden résztvevőt áthatnia. Ezzel a szeretettel nem fér össze az alacsonyabbrendűség érzete, aminőt még egy Péter is a lábmosásnál nyilvánított. Ahol szeretet van, ott tágra nyílik a szív, minden merevség eltűnik, a szűk formáság felenged, az ember legbensőbb lényé megnyilatkozik, közlékeny-nyé válik. A szeretet nem ismer elválasztó falakat és különbséget, hanem

adni, ajándékozni óhajt. Ahol a szívet igen nagy szeretet járja át, ott úr és szolga között ledőlnek a válaszfalak, ott csak barátok vannak. „Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mintha valaki életét adja barátaikért. Ti az én barátaim vagytok, ha megteszitek, amit parancsolok nektek. *Már nem mondalak benneteket szolgálóknak*, mert a szolga nem tudja, mit mivel az ura, *hanem barátainak* mondalak titeket” (Ján. 15, 13. skv.). Ha valaki be akarná zárni szívét, ha mindjárt azért is, mivel a másik szeretetére méltatlannak érezné magát, ezzel gátat vetne felebarátja messzemenő, odaadó szeretetének és megakadályozná abban, hogy legjavát, legértékesebb kincsét átadhassa. Ezért válaszolta Jézus Péternek: „Ha meg nem moslak, *nem lesz részed énvelem*” (Ján. 13, 8.). Aki a Megváltó szeretetét visszautasítja, nem egyesülhet vele! Villámgyorsan felfogta Péter e szavak értelmét. Nem, ha az Úrral való *közöség forog kockán* és az ettől függ, akkor nem szabadkozik, sőt „nemcsak lábamat, hanem kezemet és fejemet is...” (9. v.), hogy mindene részesüljön a közösség jegyében, a lábmosásban.

Mintha ellentétel akarná az evangé-

lista szavainak igazságát bizonyítani, azért már előre céloz *Júdás árulására* („tiszták vagytok, de nem mindnyájan”) (10 v.), a 21. v.-től kezdve pedig ki is fejti: A szívben a szeretetnek kell a trónját felütnie; a pusztán testi együttlét és részvét a lakománál nem elegendő. Mindenki feltételezi, hogy a vendég a meghívásért hálás lesz és a lakomán szeretettel és hálával vesz részt; mennyivel inkább elvárható ez az Úr Jézus által szerzett és megszentelt lakomán. És milyen bántó, éles ellentét az, ha az asztalnál valaki áruló gyűlöletet rejteget szívében! Milyen szörnyetegnek kellett annak lennie, akire az Üdvözítő a zsoldáros szavait alkalmazza (40, 10.): „*Ki kenyerét velem ette*, felemelte ellenem sarkát”. „*Aki egy kenyéren van velem*, sarkát emelte ellenem” (18. v.). Krisztus urunk nevet nem említ, de az árulás egész cinizmusát szemünk elé állítja: A közösséget széttépő árulás tervét már szívében hordja az, aki az asztalközösségben a vendéglátó szeretetét élvezi, sőt egyidejűleg mártogatva a kehelybe, azt még erősítgeti is. Jézus szeretetét még eme példátlanul hitvány visszaélés a szeretettel sem tudta megszüntetni. Hajdani apostolában való ke-

serű csalódása sem tudta megingatni hitét abban, hogy új parancsa, „szeresétek egymást, amint én szeretlek titeket” (34. v.) követésre talál.

Krisztus szeretete az Istenség mélységében gyökerezett. *Fülöp apostol kérdése* a szeretet forrásához, az Atyához vezette vissza: „Aki engem lát, látja az Atyát” (14, 9.). „Az ígéret, melyeket én mondok nektek” — a szeretetről való szavakat is — „nem magamtól mondom; az Atya pedig énvelem lakván, cselekszi a tetteket is” (10.). „Amint engem szeretett az Atya, én is szeretlek titeket. Maradjatok meg az én szeretetemben. Ha parancsaimat meg fogjátok tartani,” — a szeretet új parancsát is, — „megmaradtok szeretetemben; valamint én is megtartottam Atyám parancsait és az ő szeretetében maradok” (Ján. 15, 9—10.). Mennyire érthető, hogy az Üdvözítő ebben az összefüggésben ígérte meg a *Szentlelket*, hogy „veletek legyen mindörökké” (14, 16.), hiszen ő a szeretet köteléke Atya és Fiú között, és az az isteni személy, ki a szeretet tüzét a szívekbe önti. A szeretetet kiosztó Szentlélek veszi azt, amit az Atyától és Fiútól nyert. „Ő majd megdicsőít engem, mert az enyémből vesz, és

kijelenti nektek. Minden, ami Atyámé, enyém” (Ján. 16, 14.).

A szeretetnek el kell vezetnie közösségéhez, ellentéteket kell elsimítania és meghoznia a békét. *A béke a szeretet gyümölcse*: „Az én békémet hagyom rátok, az én békémet adom nektek.” A Krisztussal való közösség nem csupán erkölcsi egysége a békének és szeretetnek, hanem szerves egysége, miként az megvan az élő szervezetben. Ennek megvalósítására a szőlőtökéről veszi hasonlatát. „Én vagyok a szőlőtöke, ti vagytok a szőlővesszők” (15, 5.). *A szőlőtökéről szóló csodálatos hasonlat* még egyszer szemléltetni fogja az Oltáriszentség szerzése előtt, hogy az *igazi* életközösség hogyan valósul meg Krisztus és az övéi között. Mert ez életközösség éltető eleme a szeretet, azért hangsúlyozza Krisztus urunk újra meg újra ennek szükségességét. S mivel tudta, hogy vendégség a szeretetnek általánosan ismert kifejezőmódja, azért mondhatta: „Vágyva-vágyom ezt a húsvéti vacsorát enni veletek, mielőtt szenvedek. Mert mondom nektek, hogy soha többé nem eszem azt, míg be nem teljesedik az Isten országában” (Lk. 22, 16.). Mintha azt akarta volna mon-

dani: „Ha ebben a húsvéti lakomában minden újraéled, amit számotokra, zsidók, szent lakomátok jelent s az is, amit mint tanítványaim közös étkezéseinknél eddig átéltetek, akkor fogékonnyak lesztek az új lakoma iránt, melyet nektek készítek. Búcsúzásom előtt utolsó étkezésem ez, de ennek igazi értelmét csak az általam alapított országban ismeritek majd meg.” Majd csak Krisztus halála-áldozata után, mikor a bűn már eltöröltetett és a kegyelem birodalma kibontakozott, akkor kapja meg az új, örökké tartó vendégség igazi jelentését.

5. A lakoma Jézus szemében egyúttal az odaadó szeretetnek a jele. Az általa alapított *vendégség a szeretetet a legtökéletesebb formában*: önmagának minden fenntartás nélküli átadásában juttatta kifejezésre. Testét átadja áldozatként a kereszten és áldozati eledelként az oltáron. Az utolsó vacsoráról szóló minden értesítés¹ ezt az odaadó szeretetet emeli ki. „Ez az a test, mely *érettetek* adatik. Ez az a vér, mely *érettetek* kiontatik.” Az a test, melyet mind-

¹ Mt. 26, 26 skv; Mk 14, 22 skv; Lk. 22, 15 skv. I. Kor. 11, 23 skv.

nyáján vesznek és az a vér, melyet mindnyájan isznak, ugyanaz lesz a kereszten az áldozat. A kereszten a halálnak átadott test az, amely az utolsó vacsorában ételül adatott mindnyájunknak; ez mintegy magán viseli már a halál jegyeit. A valóságban a halál *után* is magán viseli ezeket a jegyeket, de megdicsőült módon és minden szentáldozás egyesülés ezzel a kereszten áldozatul bemutatott testtel. Mert valahányszor veszik a keresztények e testet és ezt a kelyhet isszák, az Úr halálát hirdetik (I. Kor. 11, 26).

Az Isten és az ember között új szövetséget pecsétel meg a test és vér áldozata. „Ez a kehely az újszövetség az én vérem által” (Lk. 22, 20.). Az újszövetség sokkal nagyobb kegyelmi ajándék, mint az ó-szövetség, Isten jótéteménye, melyet kegyességének kimondhatatlan leereszkedése valósított meg. Fiának teste az az ajándék, melyet az Atya az embereknek hagy; a búcsúzó Istenember övéinek saját testét adja örökségül. A zsidók olyan szerződésről, héberül — „berit”-ről beszélnek, mely a szerződő felekre, Istenre és emberekre kötelelességeket ró. Ők a szerető Atyát alig ismerték. Krisztus

tanította meg az új-szövetség megváltott fiait arra, hogy meglássák az Atya és Fiú szeretetét; ők részesülnek Krisztus urunk részéről abban a kegyelemben, hogy ezt a szeretetet minden váraozást felülmúló módon az Úr testének vételével önmagukon tapasztalják. Mivel a szeretet többet nyújt, mint minden szerződésből folyó jogos követelmény, azért használja az evangélista a „diathéké” görög szót, a latin fordító a „testamentum”-ot, magyarul „örökség”-et; ez jobb és kifejezőbb, mint a szerződés. A zsidó értelemben vett szerződésről többé már nem lehet szó.

A tanítványok a Megváltó szeretetét azzal viszonyozzák, hogy elfogadják a lakomára való meghívást. A meghívás így szól: „Vegyétek és egyétek.” „Igyatok ebből mindnyájan.” Azt akarja továbbá az Úr, hogy ugyanazt tegyék ők is, amit ő tett az utolsó vacsorán. „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.” Tehát vegyék, áldják, törjék meg és osszák ki a kenyeret, hasonló módon áldják meg és osszák ki a bort is; és mindez a lakomára összegyűlt közösségben történjék. Krisztus szeretete egyesítse őket a közös lakomán, ezt a szeretetet őrizték meg és ebben a szeretet-

ben fogadják az egység zálogát, az Úr testét. Krisztus lakomáján az Úr kiosztott teste a szeretet új szövetségében egyesítse őket. Krisztus teste, melyet a vendégségen mint *ételt* vesznek magukhoz, jelképezze a vendéglátó tökéletes odaadását vendégei iránt. Az Úr testéről tehát elmondható, hogy az a szeretet *jele* és jelképe. A szeretetnek azonban az áldozó szívében már előre meg kell lennie, amiként a lakomán való részvétel is feltételezi a vendégnek vendéglátója iránti jóakaró érzületét. A szentáldozás megerősíti és növeli a már meglévő szeretetet és a szeretet indulatát hatalmas tűzlánggá szítja fel (fervor caritatis). Ennek a felfokozott szeretetnek meg kell nyilatkoznia istenszeretben, Krisztus misztikus testének, az egyháznak szeretetében, felebaráti szeretetben, közösségi szellemében, áldozatkészségben és szolgálatkészségben. „Abból ismerjük meg, hogy szeretjük az Isten szülötteit, ha az Istent szeretjük és az ő parancsait teljesítjük” (Ján. 5, 2.). Mivel a szentáldozás Krisztus urunk áldozatul adott testével való egyesülés és az Úr halál- emlékének megújítása, ezért kívánja az Úr, hogy akik feláldozott testében ré-

szesülnek, minden áldozatra készek legyenek. A következő néhány szó kifejezi azt a szellemet, melyet a szentáldozás megkíván: ne csupán szavainak ismétlésével, szent iratok olvasásával, vagy testének vételével *ünnepeljétek meg az Úr halálát*, hanem *szeretetének szellemében és a halált is elvállaló áldozatkészségének utánczásában*, — mint ő maga mondta: „Mert példát adtam nektek, hogy amint én cselekedtem veletek, ti is úgy cselekedjétek” (Ján. 13, 15.).

6. Ezzel a paranccsal: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre,” Krisztus új, szentségi lakomát szerzett. Négyféle jelentése van ennek a lakomának.¹

a) *Eschatologikus lakoma*, amelyben a tanítványok az Úr eljövetelét várták, az Irás szavai szerint: „Mostantól fogva nem iszom a szőlő ezen terméséből addig a napig, mikor azt az újat iszom majd veletek Atyám országában (Mt. 26, 29; v. ö. Mk. 14, 25, Lk. 22, 18.) és az Úr halálát hirdetitek, amíg eljő” (I. Kor. 11, 26.).

¹ L.: J. Coppens, Les origines de l'E charistie (Ephemerides Theologicae Lovanienses XI, 1 (1934), 49. l.)

b) *Testvéri lakoma*, mely Krisztus misztikus testének, az egyháznak egységét jelképezi és megvalósítja.

c) *Történelmi lakoma*, mely az utolsó vacsorára és a kereszthalálra emlékeztet.

d) *Szentségi és áldozati lakoma*, mert megújítja és szentségi formában élénk állítja a kereszthalálzatot.

Magában véve nem lett volna szükséges külön megbízás arra, hogy a tanítványok Mesterük eltávoztása után a lakomán emlékét felújítsák, hiszen ő gyűjtötte és hívta össze őket ez új közösségbe. Ahányszor csak összejöttek, ez az összejövétel olyan volt, melyet az ő akarata rendelt el és az ő szelleme irányított. „Ahol ketten vagy hárman összejöttek az én nevemben, ott vagyok köztük” (Mt. 18, 20.). Azonkívül Mesterüknek lenyűgöző személyisége, élete és halála még olyan élénken élt a tanítványok emlékezetében, hogy újból és újból csak róla emlékeztek, csak róla beszéltek. A lakoma határozottan emléklakoma volt, melyet Krisztus kifejezett kívánságára, az ő emlékezetére ültek meg. A Krisztus távoztása utáni időben újból való eljövételét feszülten vár-

ták (Parusia). E várakozás reményüket szinte a biztos bekövetkezés hitéig fokozta és lelkesült örömeikben az Urat magukhoz közel érezték. A tanítványok egészen az Úr Jézushoz tartozónak tekintették magukat. Úgy érezték, hogy az Úr közel van hozzájuk, a tőle küldött és a szívükben lakozó Szentlélek által (hagion Pneuma). A hit kegyelmének boldog tudata is bizonyítékul szolgált nekik arra, hogy vallásalapítójuk közel van, és ez erősítette bennük az összetartozás érzését is.

De a közösségnek mindeme megnyilatkozását messze túlszárnyalta a szentségi *étel*, melyet az Úr *lakomáján* kiosztott. A kereszthalállal kezdődő új kornak, új, eddig soha, seholsem létező asztalközösséggel kell gazdagabbnak lennie. Olyan lakoma legyen az, mely tökéletesít és elhomályosít minden eddig, a zsidóknál és pogányoknál létező asztalközösséget. Amit a paszka-lakoma és egyéb vendégségek a közösség szellemében, áldozatkészségben és szeretetben csak nyújthattak, mindazt messze túlszárnyalja ez az új lakoma. Krisztus lakomájának csodálatos étke valóságos teste és vére az elgondolható legbensőbb egységet volt hivatva meghozni.

Scheeben¹ ad ehhez mély gondolatokat. „Ha ugyanis az Isten Fia misztikus testének egyes tagjaiban levő életközösséggel a bensőség legnagyobb fokát akarja közölni és annak a legszilárdabb alapot akarja nyújtani, s ha cél az, hogy az egyes emberek Krisztussal, — mint a kegyelmek csatornájával, és az örök Atyával, mint a kegyelmek forrásával való folyamatos és valóságos kapcsolata minden tekintetben tökéletes legyen, s végül, ha az emberi nemnek Krisztussal való egységét Krisztusnak az Atyával való lényegbeli egysége van hivatva tökéletesen példázni, akkor nagyon helyénvaló, sőt viszonylagosan szükséges, hogy a mag, a magasabb élet csírája ne csupán az emberi nem központjában, hanem annak minden egyes tagjában lényegileg elhelyeztesék; hogy az emberi nem egységén, illetve az egyes embernek az Istenemberhez a keresztség révén történt szerves egyesüléséhez — még egy valóságosabb, bensőbb, szubsztanciális egyesülés is járuljon. Ebben a tagokat már nemcsak a rokonság, vagy a szerves összefüggés köti egybe, hanem feje, ál-

¹ Die Mysterien des Christentums. (Mainz 1925 455 l.

lagának lényeges átvételével vele egy testté legyenek.

Hogy így az istenemberi fő ne csupán erejével és közvetve álljon közelebb a tagokhoz, — mint pl. a fej a természetes testen — hanem mint az emberi testben az azt formáló lélek, saját lényegével minden tagot átjárjon, azt átítassa, isteni dicsőségével és erejével betöltse.”

Az előző fejtegetésekben a hangsúly a lakomára esett és az utolsó vacsoránál is arra irányult a fő figyelem. A vendégség értelmét az odaadó szeretetben láttuk. Magánál a lakománál még jobban jelképezi és valósítja meg ezt a szeretetben való odaadást a lakomán nyújtott csodálatos táplálék: az Úrnak szent teste, annak szeretettel való nyújtása. Ennek az egész könyvnek a leglényegesebb gondolata az, hogy Krisztus urunk teste és pedig egy és ugyanazon teste, — melyet mindenki egyformán vesz, — ez alapozza meg a szeretet közösségét. Ugyanez azonban a legmélyebb oka annak is, hogy az utolsó lakoma minden más lakomától, még az ószövetség húsvéti lakomájától is teljesen különböző és egyikhez sem hasonlítható. Teljesen sajátos és páratlan

lakoma ez, mert a nyújtott táplálék egyedülálló a maga nemében és mert a meghívottak ugyanabban az ételben a szeretetnek egészen különálló közösségét élik át.

III.

KRISZTUS URUNK EGY - UGYANAZON TESTE MINDENKINEK

1. *Szent Pál* a Korintusiakhoz írt I. levél 10. fejezetében a bálványimádástól és a bálványoknak már feláldozott hús élvezésétől óvja a híveket: „Nem lehettek részesei az Úr asztalának és az ördögök asztalának” (21. v.). A 16. versben pedig ezt írja Szent Pál: „Az áldás kelyhe, melyet megáldunk, nemde Krisztus vérében való részesülés-e? És a kenyér, melyet megtörünk, nemde az Úr testében való részesülés-e?”

17. vers: „Mert *egy* kenyér,
azért *egy test vagyunk* sokan.
Hiszen mindnyájan egy kenyérben részesülünk (ek tu henos artu metécho-men.)

Az idézetek alapgondolata az, hogy a bálványoknak áldozott hús élvezése nem egyeztethető össze Krisztus testének és vérének élvezésével; mert az

előbbi a gonosz szellemekkel való közösséget, az utóbbi pedig Krisztus testében és vérében való közösséget jelent.

Szent Pál nem állhatja meg, hogy ezzel kapcsolatban egyik igen kedves eszméjét, a közösség, koinónia gondolatát kifejezésre ne juttassa. A hasonlat logikus következetességgel ezt eredményezi:

Bor = a Krisztus vérével való közösség. Kenyér = a Krisztus testével való közösség.

Mert *egy* a vér és *egy* a test, ezért mi mindnyájan *egyek* vagyunk.

A szöveget és az összefüggést úgy kell értenünk, hogy abban az Úr igazi testéről és annak igazi élvezéséről van szó. Szent Pál szava, a koinónia, az Úr Jézus valóságos testében és vérében való igaz, valóságos részesülést jelenti.

Mert a koinóniá-n két vagy több ember egyesülését értjük, akik ugyanabban a dologban részesülnek, de a részesülés tárgya érintetlen marad.¹ Krisztus urunk testének osztatlan és oszthatatlan egységéből vonja le szent Pál a következtetést: *Egyek vagyunk*. „Egy test

1 L. Coppens, i. m. 46. l.

vagyunk sokan” (17. v.). A valóságos testben megvalósult egységnek hangsúlyozása alapján fűzi tovább gondolatait Krisztus misztikus testéről, az egyházzal, amelynek tagjai mi vagyunk. A Rómaiakhoz írt levelében 12, 5. v. ezt így szemlélteti: „Akképen sokan vagyunk egy test Krisztusban, egyenként azonban egymásnak tagjai.” Az első korintusi levél szerint Krisztus valóságos teste az igazi alapja a misztikus testnek annyiban, amennyiben: a kenyér és bor élvezése ugyanolyan közösséget eredményez, mint amilyen közösség a test és annak tagjai között fennáll.

Mielőtt részletesen kifejtenők Szent Pál Krisztus testének egységéről szóló tanítását, három igazságot kell kiemelnünk. Ezeket u. i. a továbbiakban feltételezzük:

Először: Krisztusnak valóságos jelenléte: Krisztus urunk a kenyér és bor színe alatt valóban, igazán és lényegileg jelen van testével és vérével, istenségével és emberségével.

Másodszor: Krisztus és a lélek között a szentáldozásban a legbensőbb egyesülés jön létre. János 6, 56 v. szerint: „Aki eszi az én testemet és issza

az én véremet, az énbennem marad és én öbenne.” Ez az egyesülés igazából kettős: a lélek Krisztusba olvad és Krisztus a lélekbe.

Harmadszor: Krisztus urunk teste és vére az átváltoztatott ostya (illetve a bor) minden részében *egészen* jelen van. Krisztus nem osztható, ha az ostyát részekre törik is, nem sokszorozódik az ostyák számával. Egy és ugyanaz a Krisztus jelen van a sok ostyában, a legkisebb részeiben is. Az áldozó nemcsak részt kap Krisztusból, sem egyik áldozó a szent test egyik, a másik ismét más részéből, hanem valamenynyien ugyanannak a Krisztusnak ugyanazon testét osztatlanul és egészen veszik magukhoz.

Ugyanaz a Krisztus lakik az egyikben is, a másikban is. Én *Krisztusban* vagyok, te is *Krisztusban* vagy, akkor mindketten Krisztusban vagyunk; így tehát *egyek vagyunk Krisztusban*.

Krisztus urunk olyan egységbe fűz össze bennünket, amely sokkal több a szokásos kapcsolatoknál és egyesüléseknél. Ez utóbbiaknál ugyanis csak részesedem, vagyis részt kapok az egészből. *Aranyszájú Szent János* 24. homiliájában az I. korintusi levél 10,

16. versét így magyarázza: „A kenyér, melyet megtörlünk, nemde az Úr testében való részesülés-e?” (communio, koinónia.) Miért nem mondja: kapcsolat = metoché? Mert valami nagyobb, többet akar kifejezni, igen bensőséges egyesülést (synapheian) jelezni. Mert ezzel nemcsak részesülünk benne, hogy magunkhoz vesszük és élvezzük, hanem, hogy a vétel által eggyé is leszünk vele (u gar tó metechein monon kai metalambanein, alla kai tó henusthai koinónumen). Mert amint az a test Krisztus testével egyesült, ép úgy leszünk mi is ezen kenyér által vele eggyé.”¹

2. Mivel Krisztus urunk, az emberiség nagy tanítómestere, a nevelés minden eszközével tanítványjaiban az egységet meg akarta szilárdítani, azért az utolsó vacsorán rendkívül fontos intézkedést tett. Ez egyúttal újítás is volt és egyúttal az ószövetségi húsvéti lakomától való eltérés is. Ez utóbbinál ugyanis minden résztvevőnek megvolt a maga kelyhe, amelyből a húsvéti italt magához vette. Jézus azonban csak *egy* kely-

¹ Migne P. G. 61. col. 200. — Scheeben fordításában 458. l.

het vett, azt áldotta és tanítványainak azt nyújtotta.

„És vevén *a* kelyhet, hálát ada és nekik adá, mondván: Igyatok ebből mindnyájan” (Mt. 26, 27.). „És vevén a kelyhet, hálát adván, nekik adá és ivának *abból mindnyájan*” (Mk. 14, 23.). *Egy* kehelyből ittak mindnyájan, hogy ugyanaz az egység, melyet az *egy* kenyér élvezése jelképezett, a kehelynél is kifejezésre jusson. Krisztus urunk úgy is rendelhette volna az Oltáriszentséget, hogy a külön kehely használatát megtartja. Hisz az egységet már a kenyértöréskor jelképezte: A családapa *egy* nagy kenyeret vett, amelyet sok darabra tört és osztott szét vendégei között (L. 70. l.). Mivel azonban Krisztus urunk a szentáldozásnál az önzésnek a legutolsó maradványait is szándékosan ki akarta küszöbölni, azért vett csak *egy* kelyhet és így az *egy* kehely és az *egy* kenyér látható jelén át (per visibilia) az Isten országának közösségére (ad invisibilia) vezetett. Bár Krisztus urunk jelenléte az érzékekkel észre nem vehető, mégis azt akarta, hogy a jelenléte által megvalósított *egységet* az érzékek is felismerjék.

3. A „Didaché-”nak: „A tizenkét

apostol tanításá"-nak nevezett, ismeretes őskeresztény írás a következő fenséges imát tartalmazza, amikor az Eucharisztia ünnepléséről kioktat: „Hálát adunk Neked Atyánk, az életért és az ismeretért, melyre a te szolgád, Jézus Krisztus által tanítottál. Tied a dicsőség mindörökké! Amint ez a megtört kenyér, a hegyeken szétszórva, majd összegyűjtve, eggyé lett, úgy gyűjtsd egybe a te népedet a világ minden tájáról, mert tied a dicsőség és hatalom Jézus Krisztus által mindörökké.”¹

A gabonaszemekről szóló szép hasonlatot az egyházi atyák ismételten használják és a szőlőszemekre is alkalmazták. Cyprián Magnushoz intézett levelében írja:² „Mikor az Úr testét kenyérnek nevezi, amely sok búzaszem egyesüléséből jött létre, akkor egyesült népünkre utal, amely egyesülésnek a lényege Ő maga. És amikor a vérét bornak nevezi, amelyet sok szőlőfürtből és szemből sajtolnak, nyernek, akkor ugyancsak nyájára gondol, amely nagy tömegek egybeolvadásából keletkezett.”

Szent Agoston Szent János evangéli-

¹ D. Apostol. Väter (Kempton, 1918.) 11. l. = Bibl. d. Kirchenvät. 23. kt. (Kösel.)

² Migne P. L. 3. 1142.

umáról tartott 26. beszédében a szent-
áldozásnak egyesítő hatását emeli ki:¹
Megvan a szentek közössége, ahol beke-
uralkodik és teljes, tökéletes egység.
Ezért jelképezte Krisztus urunk testét
és véréát olyan anyagokkal, amelyek sok
részből tevődtek össze eggyé, mint
ahogy már Istentől kiválasztott embe-
rek előttünk is fölemlítették. Mert az
egyik sok búzaszemből lesz eggyé, a
másik pedig sok szőlőszemből gyűlik
egybe.” A 127. beszédében² *Szent*
Agoston szinte kötelezi hálgatóit, hogy
szeressék az egységet: „Ebben a ke-
nyérben is kifejezésre jut, hogy mennyi-
re kell szeretnetek az egységet. Mert
talán egy gabonaszemből készült e ke-
nyér? Nemde, sok szem volt az azelőtt?
De mielőtt kenyérré lettek, egymástól
különálló szemek voltak. A víz egyesít-
tette őket . . . Ime nézzétek, hogyan
érezkeltetik az egységet!” . . .

A másik „*Doctor Eucharistiae*” az
eucharisztikus tanító, *Aranyszájú Szent*
János: Szent Pál szavaihoz (I. Kor. 10,
16. . ., 12, 27; Róm. 12. 5.) csatoltan
a hasonlat értelmét klasszikus formá-

¹ Migne P. L. 35, 1614. Th. Specht fordításában,
Bibl. d. Kirchenv. 11. kt. 42. l.

² Migne P. L. 38. 1100.

ban fejezi ki: „Mert mi a kenyér? Krisztus teste! Mivé lesznek azok, akik benne részesülnek? Krisztus testévé! Nem testeivé, hanem testévé. Mert miként a kenyér, amely magvakból készül egy, — és a magvak már nem is láthatók, jóllehet benne vannak, — azonban az egyesülés miatt már nem érzékelhetők,

*úgy leszünk mi is egymással és
Krisztus urunkkal egyek,*

mert nem táplálja az egyiket az egyik test, a másikat pedig a másik test,

*hanem valamennyiüket ugyanaz a
teste.”¹*

Az említett szentatyák idézetéből kitűnik, hogy a búzaszemekből készített kenyér és a szőlőszemekből létrejött bor, már természetes állapotukban az egységet jelentik. De az is kitűnik belőlük, hogy mint Krisztus teste *az egységet létre is hozzák*. Sokak egységét Krisztus urunk egy és ugyanazon teste teremti meg.

4. Krisztus urunknak teste a világ *gyógyítóeszköze a szétforgácsolódás ellen*. A világ sok maghoz hasonlít, ame-

¹ Hom. in 1. Cor. 10, 17, Migne P. G., 61, 200.

lyek mindegyike különálló, mielőtt kenyérré lettek. A földi, anyagi világnak különben főtulajdonsága a megosztottság és oszthatóság. A fizika az anyagot atomokra bontja, az atomokat ismét atommagvak és elektronok millióira. Az anyagi világ igazi lényege, hogy részekre osztott és tovább osztható. Aki csupán az anyagi világot ismeri és csak az anyag érdekli, tehát aki anyagiisan gondolkodik, — az sohasem érti meg az Eucharisztia lényegét. Az anyagias gondolkodás előtt, amelyet a Szentírás és a szentatyák testinek neveznek, a szentáldozásnak egységesítő hatása is érthetetlen marad. *Szent Agoston* Szent János evangéliumáról szóló 27. beszédében¹ utal erre: Az apostol pedig azt mondja és ő az igazságot mondja: a testi érzület halál (Róm. 8, 6.). Testét adja az Úr ételül és ennek „testi, anyagias értelmezése a halál,” pedig saját testéről kijelenti Krisztus urunk, hogy abban örök élet rejlik. Ebből következik, hogy

¹ Migne P L. 35, 1616; Bibl. d. Kirchengv. 11, 45. l. A breviáriumban is vannak Szt. Ágostontól erre vonatkozó helyek: v. ö. Fest. SSm. Corp. Christi III. Noct. 7. lect; fer. VI. de II die infra Oct. Corp. Ch. lect. 8; de III. die lect 7—9.

Krisztus testét nem szabad testi módon, anyagián értelmeznünk. A kenyérnek és bornak átváltozás után is megmaradó járulékos részeiben az elkülönültség látható továbbra is. A csupán csak az anyagira szorítózkodó gondolkodás előtt mindig mint elkülönült dolgok jelennek meg, pedig ezzel szemben fejti ki az Úr Jézus csodálatosan *egyesítő* erejét. A nem testi, anyagi, a szellemet megértő gondolkodás pedig felfedezi Krisztus urunk testének csodálatos állagi jelenlétét. *Scheeben* (i. m. 444. l.) így ír erről: „Éppen ebben rejlik itt a csoda és a titok, hogy Krisztus urunk teste itt természetfölötti módon, úgy van jelen, mint ahogyan természetes módon csak egészen másfajta állagok létezhetnek. Jóllehet Krisztus teste magában véve anyagi természetű, mégis *szellemi állag (szubsztancia) módján létezik*, mert amint a lélek a testben, egészen és oszthatatlanul az egész ostyában és annak minden részében lényegileg jelen van és minden érzéki észrevételt meghalad. *Sőt isteni állaghoz hasonló módon létezik*; azaz úgy, ahogy természetes módon még teremtett szellemi állag sem létezhetik, úgy hogy nemcsak egyetlen egy helyen, hanem számtalan külön

helyen lényegileg jelen van". Az, ami anyagban szétválaszt, megszűnt, az egység győzedelmeskedik! Valóban csodálatos rendelés, hogy az, ami magában véve csak megosztást ismer és szétválást idéz elő, az egyesülésre van hivatva és az egységben részt vehet, sőt az egységet bizonyos értelemben közvetítheti! Mert az áldozó a kenyér és bor színeit, a speciést veszi magához és velük, általuk a rejtett, a színeket fenntartó, egyesítő állagát Krisztus testének. Hasonlással kifejezve: a sok búzaszem az *egy* kenyeret és a sok szőlőszem az *egy* bort alkotja és így hozzájárulnak az egység felépítéséhez.

Az egyházatyák a búza- és szőlőszemekről szóló hasonlatból az összetartás és szeretet köteleességét vezették le. Ugyanezt lehet és kell kikövetkeztetnünk a kenyér és bor színeiből, járulékaiból és Krisztus urunk testének állagából is. Az eucharisztikus jelenlét módja és ezzel az Eucharisztia minden szétválás, széthúzás és minden viszálykodás elé hatalmas gátat emel. Az egymástól távolodni akaró erőket összetartja. Milyen fenséges hivatást tud így az Eucharisztia betölteni, csak helyesen kell felismerni és felfogni! Mennyi szociális

ellentétet, mennyi széthúzást, mennyi ellenségeskedést, mennyi békétlenséget és gyűlöletet kell megszüntetni! Korunk eucharisztikus mozgalmára itt nagy feladat vár.

5. Ha az Eucharisztia megbékítő és egyesítő hatását tekintjük, szinte az a kísértés fog el, hogy *Aquinói Szt. Tamás* mondását alkalmazzuk: „A szellemi javak egyidőben és teljes egészükben több személynek birtokában is lehetnek, az anyagi javak azonban nem.”¹

Igy könnyen megmagyarázhatnók, hogyan részesülhetnek Krisztus urunk ugyanazon testében egyszerre sokan. Ennek alapját *a szellemi állag létezési módjában* kellene keresnünk. Amilyen nagyszerűen alkalmazható ez a magyarázat a szellemi és lelki javakra általában, nem kielégítő, ha azt az egységet nézzük, amelyet Krisztus teste felépít. Krisztus urunk testét nem szabad szellemi állaggá légiesíteni, az anyagilag ugyanaz a test, amelyet egy időben cso-

¹ Szt. Tamás III. qu. 23, a. 1 ad 3. v. ö, I-II, qu 28, a. 4 ad 2. Dr. Graber Rudolf az idézet helyét a „Katholik“-ban (Mainz, 1937. máj. 16.) közölt pünkösti cikkében adja meg; ő közölte a szerzővel azt is, hogy e mondat már Szent Ágostonnál is megtalálható. A szerző a helyet, sajnos, nem tudta megtalálni.

dálatos módon sokan vesznek magukhoz és amely sokakat egyesít és összeköt.

E megszorítás ellenére is a szellemi állag létezési módja sok gondolatot ad. *Scheeben* mondja tovább: (i. m. 449. l) „A szellemi létezési mód a valóságos jelenlétet nem zárja ki, sőt inkább a valóságos, legigazibb jelenlétet állapítja meg, mert a szellem igazabban, bőségebben és tökéletesebben lehet jelen egy helyen vagy egy tárgyban, mint az anyag.” Az egyesülés, amely így szellemi módon jön létre, mélyebb és bensőségesebb, mint minden testi és amennyiben még *isteni* természetű is, minden más szellemi egyesülést is felülmúl.

Mivel pedig az Isten Fiának testéről van szó, azért e test az isteni természet létezés-módjának tulajdonságaiban részesülhet, pl. abban, hogy osztatlanul és oszthatatlanul sok helyen, sok személyben, az emberek és dolgok legbensőjében jelen lehet.¹ Ahogy Krisztus teste minden természetes egyesülést meghaladó magasztos egységben létezik a kenyér és bor színeivel, úgy az áldo-

1 *Schceeben*. 450. l.

zóban is mindent felülmúló közösséget hoz létre. Olyan mélyen és közvetlenül, mint ahogyan Krisztus urunk a szentáldozásban a lélekkel érintkezik, semilyen teremtmény nem képes egyesülni; mivel pedig minden lélekkel ugyanaz a test érintkezik, azért az emberek közt nincsen egyetlen egy egységnek sem oly mély alapja, mint a szentáldozásnak.

Krisztus urunk teste és vére az egység záloga. *Krisztus urunk maga kezeskedik az egységért, egyetértésért, szeretetért és békéért!* Található-e megbízhatóbb és hatalmasabb kezes, mint maga az Isten Fia a hagios, ischyros, athanatos, a Szent, az Erős, a Halhatatlan?

6. Az eucharisztikus egységnek egy különös sajátosságát kell még megemlítenünk. Ez a személy önállóságának a kérdése az egyesülés után és mint ilyen, különleges esete az „*egyén és a közösség*” problémájának. Mivel az eucharisztikus egyesülés a lehető legbensőbb, azért úgy látszik, hogy nyitva az út a határok elmosódására és az egységbe való beolvadásra. De már *Aranyszájú Szt. János* megjegyezte (L. 56. l.), hogy ha a búzaszemek nem is láthatók már a kenyérben „*de azért megvannak.*”

Bár a szentáldozáskor a legbensőbb érintkezés, sőt egybeolvadás megy végbe, a személy határvonalai nem tűnnek el, a személy önállósága nem szűnik meg. Az egyesülést nem szabad sem a térben kiterjedve, sem mechanikusan, sem anyagilag értelmezni; az oly bensőséges, amennyire azt a szellemi és isteni áthatolás csak létrehozhatja. Ez az egyesülés nem pusztít és nem rombol, ellenkezőleg épít, és a meglévőt magasabb légkörbe emeli. Az áldozó személye és Krisztus urunk közötti határok tovább is megmaradnak, de az egyesítő törekvések mellett a háttérbe lépnek. Ugyanez áll az egyes emberek személye között létező határokról is. Akármennyire hangsúlyozza a felebaráti szeretetet Krisztus urunk, soha és sehol sem említi a személy megsemmisülését vagy megszűnését, sőt eszményként az Isten gyermekeinek szabadságát állította fel. Az egyház a közelmúltban vette védelmébe a személyiség jogait a csak tömeget jelentő kollektívizmussal szemben.¹ A szentáldozás hidat épít az emberek közé, azonban nem építhetne többé hidat és nem lehetne összekötő

¹ XI. Pius Enciclicája: Az istenellenes kommunizmusról, 1937 márc. 19. Nr. 29.

kapocs, ha megszűnnék a két oldal, melyet át akar hidalni.

Mivel a szentáldozás híd, azért ott, ahol a híd már áll, már nem szabad szakadéknak lennie; ahol pedig szakadékok és ellentétek tátonganak, ott a szentáldozásnak és a szentáldozásból fakadó szeretetérzületnek kell a szakadékot áthidalnia, az ellentéteket elsímitania és enyhítenie. Az Úrnap első nocturnusának második antifónája így hangzik: „Communionem calicis, quo Deus ipse sumitur, non vitulorum sanguine, congregavit nos Dominus.” „A kehelyvétel által, amelyben magát Istent veszszük, nem pedig az állatok vére által egyesített bennünket az Úr”. Az Oltáriszentségnek szociális jellegében komoly kötelezettség rejlik, hogy mindig szociálisan gondolkodjunk és szociálisan cselekedjünk.

IV.

A KENYÉRTÖRÉS KÖZÖSSÉGE

Az emmauszi tanítványok a kenyértörésről ismerték fel mesterüket. (Lk. 24, 13. skv.). A kenyértörés az első keresztény egyházközségben is a Krisztussal való közösség jele volt.

Az Apostolok Cselekedeteiben Péter nagy pünkösdi beszéde után egy leírás következik az első keresztények életéről, mely *bepillantást enged az egyházközség építő erőforrásaiba*. A Szentlélek Úristennek az egységet megteremtő hatalma a maga öserejében mutatkozik itt, amint ezt a 2. fejezet elénk tárja:

görögül:

42. Ésan de proskarteruntes té didaché tón apostolón kai té koinónia, té klasei tú artú kai tais proseuchais.

latinul:

Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, et communicatione fractionis panis et orationibus.

magyarul:

Ők állhatatosan kitartottak az apostolok tanításában, a kenyértörésnek közösségében és az imádságokban.

44. A hívők összetartottak és mindenkük közös volt.

45. Birtokaikat és javaikat eladták s osztogatták az összeseknek, kinek-kinek szükségéhez mérten.

46. Naponként egy szívvel-lélekkel időztek a templomban, házanként végezték a kenyérszegést, vigadozással és a szív egyszerűségével vették magukhoz az eledelt.

A szövegben említett őserők megannyi közösségek, melyek a hívőket összetartották.

A görög szöveg négy erőforrást sorol fel, a latin csak hármat. A latin és az ebből eredő magyar szöveg a „közösség”-et összekötötte a „kenyértöréssel,” míg a görög szöveg a *koinóniát*, a *közösséget* külön említi.

Nagyon tanulságos dolog, ha e példában megvizsgáljuk az őskeresztény „közösségek” lényegét. Elsősorban két kérdésre kell megfelelnünk: 1. Helyes-e a „közösség”-et a „kenyértörés”-sel összekapcsolni. 2. Lehet-e a „kenyértörés”-t

az Eucharisziára vonatkoztatni, ami minden további nélkül nem is olyan világos.

1. A 42—46. versek uralkodó gondolata a koinónia,¹ mely az egésznek alaphangja. Annak bizonyításául, hogy a közösség gondolata benne rejlik, elégséges a különböző kifejezéseket felsorolni: *epi to anto, pariter* = együtt, öszsze (44); *eichon koína* = *habebant communia* = mindenük közös volt; *homothymadon-unanimiter* = egy szívvel-lélekkel (46); *metelabon* = élvezték.

— (A közösségben való részvételnek a görögben „meta”-val történő kifejezését a latinban és magyarban nem tudjuk érzékelni.)

A keresztény közösségből négy tevékenység fakadt.

Koinónia — közösség:

a) a hitben

42. vers: állhatatosan kitartottak az apostolok tanításában.

44. vers: a hívek összetartottak.

1 V. ö. Seeseman¹ H., *Der Begriff der KOINONIA im Neuen Testament*, Giessen 1933. (= *Zeitschr. f. d. Neutest. Wissenschaft. u. Kunde der älteren Kirche*, kiadja H. és W. Eltester, 14. pótfüzete); és *Dict. Théol. Cath. V. 1, 1047* (C. Ruch) Lietzmann.

b) a *vagyonban*

44 és 45. v.: mindenük közös volt és javaikat elosztották egymás között.

c) az *imában*

46. vers: egy szívvel-lélekkel időztek a templomban.

d) a *lakomában*
(eucharisztikus?)

46. vers: kenyértörés és az eledel élvezése.

A jeruzsálemi keresztény hitközség jellemző vonása az egyetértés, a közösség tudata, mely sokféleképpen nyilvánult meg. Az Úr Jézus Krisztusban való közös hit alapján jött létre szabad elhatározásból a vagyonszövetség; közösen végezték imáikat és közösen étkeztek. Minthogy tehát a koinónia az uralkodó gondolat, a 42. verstől kezdve minden sorát ezzel jogosan hozhatjuk kapcsolatba. A Codex Sinaiticus, Alexandrinus, Vaticanus és más igen jó kéziratok a 44. verset így olvassák: *pantes de hoi pisteuontes ésan epi to auto kai eichon hapanta koina*, és ennek megfelelően a Vulgáta: *omnes etiam,*

qui credebant, erant pariter et habebant omnia communia; a szöveg jó alapot nyújt a magyarra való átültetésre: „A hívők mind összetartottak és mindenük közös volt.” — Kidomborodik tehát a hit közössége. *Koinónia* nem egyenlő értékű a többi fogalmakkal, hanem azok fölött van. Hiszen a szerző azt akarja kiemelni, hogy a hívők „egy szív és egy lélek” voltak. Jogunk van tehát a *koinónia* fogalmát a kenyértörésre is kiterjeszteni.

A 42. versnek négy tagja a görög szöveg szerint valami módon függ egymástól és értelem szerint van rendezve. Ugyanazon hitből élnek a keresztények; ezért van a hitről szóló tan az első helyen. — Hitükből fejlődik ki az életközösség, a vagyon- és asztalközösség. Míg a hit és a koinónia a lelki magatartást jelöli, addig a második fogalompár: a kenyértörés és étkezés a gyakorlati tevékenységet. A két fogalompár egymással párhuzamos, de az első a második fogalompár *fölé* van rendezve. Ezen az inkább vázaltszerű elrendezésen belül bizonyos logikai fejlődés állapítható meg, mely némely szövegváltozatban még világosabb és a latin

és német fordításban szembetűnő.¹ Hogy a közösség szelleme hogyan működik tovább, azt a 44. és 45. vers részletes adatokkal igazolja. Egészen helyesen adjuk meg tehát az értelmet, ha a kenyértörés közösségéről beszélünk.

A szövegkutatás eredményét igazolja a kenyértörés közelebbi tanulmányozása. A zsidóknál a családanya mondta el a kenyér felett az áldást, minden résztvevőnek letört egy darabot és átnyújtotta. Ez jelentette az asztaltársaknak a kenyér közösségében és az asztali áldásban való részvételét.² Akinek a kenyeret nyújtották, akinek az étkezésen egyáltalán szabad volt résztvennie, az az asztalközösségnek tagja volt. Ez az asztalnál való kenyértörés is a közösségnek jele volt. Akkori szokás szerint tehát a koinónia a kenyértörést nem zárta ki, ellenkezőleg, a kenyértörésben

1 Baumgartner E., *Eucharistie und Agape im Urchristentum*, Solothurn 1909. c. művében a kenyérszegést is a koinónia értelmezőjének tekinti és erre a fordítások fontos tekintélyeit sorolja föl, pl a szír Pesittot. Th. Schermann így fordítja (*Biblische Zeitschrift*, VIII, 1910, 166. ll): Állhatatosak voltak az apostolok tanításában és a közös (vallás) gyakorlatokban, mégpedig a kenyérszegésben és imádságokban.

2 Kalt E. *Bibl. Reallexikon* I, 286; v. ö. a megelőző fejezetet 53. l.

is éppen a koinónia jutott kifejezésre. Így aztán magától értetődött, hogy a kenyértörés a koinóniával kapcsolatos volt.

2. Kérdés, hogy a 42. versben a kenyértörés közösségén az Eucharisztia ünneplését vagy a község más közös étkezését kell-e érteni? Tisztán profán étkezés lehetősége már az előbb említett (L. 69. l.) okokból ki van zárva, de azért is, mert valóságos gúnyként hatna, ha Szent Lukács evangélista a Jeruzsálemben újonnan megtért három-ezer hívőről azt írta volna, hogy ők mindig kenyértöréssel foglalkoztak, azaz lakmároztak volna.¹

A katolikus írásmagyarázók régebben eléggé általánosan a kenyértörést az idézett szentírási helyen — az Eucharisziára értették. Ez a nézet ma már nem általános.

A kenyértörés — az említett helyen — a hívőknek egymással és Krisztussal való bensőséges, vallásos indító okon nyugvó testvériségét jelentette, Szt. Máté 18, 20. v. szerint: „Ahol ketten vagy hárman összejönnek az én ne-

¹ Baumgartner, 23.

vemben, ott vagyok közöttük.”¹ Indokoltá teszi ezt az értelmezést az, hogy a kenyértörés a zsidóknál és pogányoknál is szokásban volt és a zsidók között a szűkebb összetartozás jeleként gyakori volt. Az utolsó vacsorán az átváltoztató cselekmény nem a kenyértörésben, hanem a kimondott szavakban lett volna. Ezt még megengedhetnők, de azt már nem, hogy az Ap. Csel. 2, 46. verséből bizonyítékot lehet kovácsolni az Eucharisztia ellen.

Az agalliasis (öröm) kifejezést nem szabad a vidámság szóval fordítanunk és nem szabad emelkedett, víg hangulatról beszelnünk.² Ez a vallásos keretbe sehogyan sem illik. Szent Lukács nem akart vidám, sőt talán mámoros hangulatú világi képet rajzolni. Az agalliasis kifejezés csakis a biblia és egyházi nyelvhasználatban fordul elő, különösen gyakori a zsoltárokból és annyit jelent, mint ujjongás, a lelki öröm hangos kifejezése, örvendezés.³

1 Steinmann A. Die Apostelgeschichte, Bonn, 1934. 42 l. Th. Zahn, Die Apostelgeschichte des Lukas, Leipzig, 1922. 137 l. is az eucharisztikus értelmezés ellen foglal állást; Goossens mellette.

2 Steinmann, 41. l.

3 Preuschen E. — Bauer W. Griech.-deutsch. Wörterbuch z. d. Schrift d. N. T. Gießen 1928.

A keresztények tehát a keresztény közösség boldogságán érzett vallásos örömknek egymás között kifejezést adtak, melyet a kenyértöréskor és lakoma alkalmával éreztek. Ez azonban még nem jelenti azt, hogy ezzel a magyarázattal az egész 46. verset az Eucharisziára és a 42. versre is vonatkoztatjuk és ezáltal a 42. vers is eucharisztikus értelmet nyer. De a 42. és 46. vers egymással egészen jól összeegyeztethető. Amint annál a vendégségnél, melyről az I. korintusi levél 10. és 17. verse értesít, épúgy a 46. versben is lehet szó egy táplálkozás (talán agapéval kapcsolatban) és az eucharisztikus vendégség összekapcsolásáról. Hiszen mindkettőnél kifejezésre jutott a testvéri összetartozás érzelme. Ha szó van itt szeretetlakomáról, akkor ez a 46. versben említett étkezésekkel volt együtt. Ha csupán ételek élvezetét akarta volna említeni, a kenyértörés említése felesleges lett volna. A kenyértörésnek az ételek élvezete *mellett* különös értelmének kellett lennie — éppen a táplálkozás mellett való külön megemlítése miatt, — jelentése csak eucharisztikus értelemben vehető és így nagyon jól illik a keresztény életnek a 42.

versben felsorolt alappillérei közé: a hit, imádság, — és értelmezésünk szerint — az eucharisztikus közösség. Legjobb, ha a 46. versben táplálkozást is („magukhoz vették az eledelt”), eucharisztikus vendégséget („végezték a kenyérszégést”) is látunk. A koinónia (42.) így mindkettőre vonatkozik.

3. A Szentírás máshol is megemlíti a kenyértörést. A csodálatos kenyérszaporításról szóló tudósításokban (Mt. 14, 19, 15, 36; Mk. 6, 41; 8, 6; Lk. 9, 16; v.ö. Ján. 6, 11 és 13.) kenyértörésről eucharisztikus értelemben természetesen nem beszélhetünk. Az I. korintusi levél 10, 23. versén nyilvánvalóan Eucharisztia értendő. Az Ap. Csel. 20, 6—10. versében eucharisztikus ünnepséget említ, melyet Troasban a hét első napján tartottak. Szent Pál a „kenyértörésre” összegyűlt hívekhez hosszú beszédet intéz, mialatt egy Eutychus nevű ifjú elalszik és az ablakból lezuhan. Szent Pál „megszegte a kenyeret és evett” (11). Hogy az emmauszi tanítványok étkezését így kell-e felfognunk (Lk. 24, 30.), az bizonytalan.

Az apostolokat követő időben kétszer van említés az eucharisztikus kenyértörésről. Először a tizenkét apostol ta-

nításában — Didaché 14. fej. — „Az Úr napján jöjjetek össze, törjétek meg a kenyeret és adjatok hálát, miután bűneiteket elöztesen megvallottátok, hogy áldozatotok tiszta legyen.”¹

Másodszor antiochiai Szent Ignácnak az efezusiakhoz írt levele 20. fejezetében „*egy* kenyeret törvén, mely a halhatatlanság orvossága, ellenméreg, hogy meg ne haljunk, hanem Jézus Krisztusban örökké éljünk.”² Más adat ebből az időből nincs. Ebből „argumentum e silentio”-t kovácsolni és azt következtetni, hogy a kenyértörésnél a fent említetteken kívül máskor nem gondoltak az Eucharisziára, egészen téves volna.³ Miután Krisztus az utolsó vacsorán tanítványainak azt a megbízást adta, hogy az általa szerzett vendégséget és ezzel az ő kenyértörését ismételjék meg, minden eucharisztikus ünnepen a kenyértörésre is kellett gondolniok. Ha az utolsó vacsorát alapító szavak őskeresztény magyarázói között nincs mindeniknél kifejezetten is szó a kenyértörésről, ezzel még nincs bebizo-

1 Zeller, 15. l. (ibl. der Kirchenv. 35. skv.

2 U. o. 125. l. Migne P. G. 5, 661.

3 Schermann 163, 175 skv.

nyítva, hogy a kenyértörés értelmét akkor már nem fogták volna föl.

Az utolsó vacsoráról fennmaradt legrégibb kép a kenyértörést ábrázolja. Látjuk e képen, hogy a hat résztvevő közül az egyik éppen megtöri a kenyeret, hogy azt a többieknek nyújtsa. Előtte áll egy kehely és egy tányér halal és kenyérrel. *Wilpert* Rómában, a Priscilla katakombában 1893-ban a Cappella graeca-ban fedezte fel a képet és „Fractio panis”-nak nevezte.¹ Az őskeresztény egyházművészetnek ezt a tanuját is más keresztény szimbólumokkal és festményekkel együtt fel kell sorakoztatni a magyarázat végett. Keletkezési idejében (120 körül Kr. u.) a kenyértörés eucharisztikus felfogásáról tanuskodik.

Az Eucharisztiaának „kenyértörés” néven való említése lassan feledésbe ment. Oka a zsidóság és kereszténység között egyre növekvő távolság lehetett. A zsidó-keresztények még ismerték a zsidó vendégségeken szokásos kenyértörés szertartásos és szent értelmét. Számukra a „kenyértörés” szónak kü-

1 Wilp J., Fractio panis, Die älteste Darstellung d. eucharist. Opfers, Freiburg 1895; v. ö Dict. Théol. Cath. V, 1, 1183-1210 (Bour).

lön csengése volt. Ők ezt a kifejezést az áldozati lakoma megjelölésére használhatták. A pogányokból lett keresztényeknél azonban, — akiknek száma a zsidó-keresztényekét mindig felülmúlta, — ez a zsidó szertartásból származó kifejezés és alkalmazás kevésbé volt szokásos. Számukra a kenyértörés a Krisztustól szerzett vacsora egy része volt és az is maradt. Az maradt minden időben, tudjuk, manapság is az. Hogyha az Eucharisziát nem is hívjuk többé kenyértörésnek, azért az Eucharisztia és a kenyértörés közötti kapcsolat nem tagadható, mint ahogy ezt az említett magyarázók teszik. Az apostolok idejére és az apostolokat követő időre ez még kevésbé vonatkozik. Az Ap. Csel. 2, 42. és 46. az eucharisztikus értelmezést nem szabad kizárni, de mindenestre nem szabad azon csak az Eucharisziát érteni.

A szentáldozásra a „kenyértörés közössége” megjelölést alkalmazhatjuk; ebben igen jól kifejezésre jut a szentáldozás közösségének jellege, amely, sajnos nagyrészt feledésbe ment. Ez elnevezés alapja megvan a Szentírásban (Ap. Csel. 42.) és a kifejezés kiválóan alkalmas a szentáldozásban nyújtott

csodálatos kenyér egyesítő és megbékéltető hatásának jelölésére. Mint ilyen megérdemli, hogy a nagy titok helyes és teljes felfogásának terjesztésekor újból minél gyakrabban használjuk.

AKIK SAJÁT KENYERÜKET ESZIK

1. Az első korintusi levél 11. fejezetében *Szent Pál* korholja a korintusiakat, „hogy nem jobbra, hanem rosszabbra gyűlnek össze” (17.) „Midőn tehát egybegyűltök, ez már nem az *Úr vacsorájának* evése; mert ki-ki a *saját vacsoráját veszi elő*, hogy megegye. És az egyik éhezik, a másik meg dőzsöl. Vajjon nincsen-e házatok az evésre és ivásra? Vagy megvetitek Isten Egyházát, és megszégyenítitek azokat, akiknek nincsen? Mit mondjak nektek? Dicsérjelek-e titeket? Ebben nem dicsérlek!

Mert én az Úrtól vettem, amit közöltem is veletek, hogy az Úr Jézus azon az éjszakán, amelyen elárultatott, vevé a kenyeret, és hálát adván megtöré és mondá: ez az én testem, mely értetek adatik; ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Hasonlóképen vevé a kelyhet is, miután megvacsorált, mondván:

Ez a kehely az újszövetség az én véremben; ezt cselekedjétek, valahányszor isszátok, az én emlékezetemre. Mert valahányszor ezt a kenyeret eszitek, és ezt a kelyhet isszátok, az Úr halálát hirdetitek, míg el nem jő. Aki tehát *méltatlanul* eszi ezt a kenyeret, vagy issza az Úr kelyhét, vétkezik az Úr teste és vére ellen. Tehát vizsgálja meg magát az ember, és úgy egyék ebből a kenyérből és igyék ebből a kehelyből; mert aki méltatlanul eszik és iszik, ítéletet eszik és iszik magának, mivel nem különbözteti meg az Úr testét. *Ezért van köztetek sok beteg és erőtlen*, és alusznak sokan. Ha ellenben önmagunkat megítélnők, bizonyára nem ítéletnék meg. Midőn pedig megítéltünk, az Úr fenyít meg minket, hogy ne kárhozzunk el ezzel a világgal.

Ezért testvéreim, midőn egybegyűltek az étkezésre, várjátok meg egymást. Ha valaki éhezik, egyék odahaza, hogy ne ítéletre gyűljetek egybe.” (I. Kor. 11, 20—34.)

A *szeretettlakoma* megünneplésére (agapé) a korintusi egyházközségben a jó módúak az ételeket magukkal hozták, nemcsak maguknak, hanem azoknak is, akiknek nem volt módjukban hozzájárul-

ni. Ezt az együttétkezést tehát a felebaráti szeretet és Krisztus urunk láthatatlan jelenléte szentelte meg: mindannyian részesültek benne, akár adtak valamit hozzá, akár nem. A gyülekezetnek egyes tagjai (pl. a rabszolgák) csak később jelenhettek meg, hiszen a sötétség beálltáig kellett dolgozniuk. Mikor ők is megérkeztek, megkezdhették a lakomát. A szeretetlakoma és a vele egybekötött eucharisztikus ünnepség, az Úrvacsora, abban az időben este volt, későbbi századokban került az Eucharisztia ünneplése a reggeli órákra.

Szent Pál szavainak célja: a szeretet és az egyetértés szellemének újra helyreállítása. Szavainak az utolsó vacsora leírásával külön nyomatékot ad. Ott Krisztus az odaadó szeretet példáját mutatja. Az utolsó vacsora szellemének kell uralkodnia a szeretetlakomán és az Eucharisziában is. Ha az agapét, a szeretetlakomát nem ez a szellem hatja át, akkor az Úrvacsorán sem uralkodik a szeretet szelleme. De akkor már nem is tekinthető az Úr lakomájának. „Middön tehát egybegyűltök, ez már nem az Úr vacsorájának evése” (I. Kor. 11, 20).

Szent Pál szerint azért nem méltó Úrvacsora ez többé, mert az önszeretetet,

az egoizmus megoszlást, szakadást okozott. Mert az, aki az asztalhoz ül s nem várja meg a többit, hanem a magával hozott ételekből jóllakik, az önző, csak önmagával törődik és nincs tekintettel másra. A figyelmetlenség odáig fokozódik, hogy megittasodik, míg mások nélkülöznek. Az ilyen eljárás minden, csak nem az Úr lakomájához megkívánt szeretet.

2. A figyelmetlen, csak önmagáról való gondoskodás és az Úrvacsora öszsze nem egyeztethető ellentétek. Az ilyen önző talán még azt mondja, hogy a gyülekezetben való megjelenésével már kifejezi, hogy ő akarja az egyetértést. Ámde az egy helyen való együttlét még nem valósítja meg az egységet. *A szellem a fő*, az teremti meg az igazi közösséget. Ez a szellem pedig megköveteli, hogy senki se akarjon valamit is önmagának juttatni külön, a többiek nélkül, azoktól elkülönülten, hanem, hogy a közösségben, a többiekkel együtt vegye és élvezze az adományokat. Mindaz tehát, aki a lakomára adományt hozott, bocsássa a közösség rendelkezésére. Az adomány felajánlásának indítóoka legyen éppen az ajándékozó, a másoknak szolgálni akaró sze-

retet. Ha valaki csak önmaga kielégítése végett hoz adományt, abban nem él a helyes, a cselekményhez méltó érzület. Krisztus urunk akarata szerint az ő lakomájakor minden cselekedet tanítványainak az egyetértését fejezze ki. Ezért maga az összejövétel is a Krisztus urunk szellemében való egyesülésnek a jelképe; az asztalközösség pedig a közös étel és ital által még kifejezőbb jele az egységnek. Mindennél határozottabban azonban az *egy* kenyér, Krisztus urunk testének leple és hordozója jelképezi az egységet és azt meg is valósítja, mint már előbb említettük.

Aki tehát az ünnepséget azzal kezdi, hogy alkalmat ad az elkülönülésre, az lerombolja annak alapját. Krisztus urunk megparancsolta, hogy mielőtt valaki ajándékát felajánlja, béküljön meg atyjafiával. (Mt. 5, 24). A szeretet szellemében való egységnek már meg kell lennie, mielőtt az Úr lakomáján a közösséget, Krisztussal és híveivel való egyesülést ünnepelnők. (L. 81. l.). Az Eucharisztia felemeli, megerősíti és megnemesíti a közösségnek már meglévő szellemét. Ne kutassuk most, hogy milyen viszonyban állt egymással a szeretetlakoma és az Eucharisztia a korin-

tusi egyházközségben és az őskereszténység idejében. Az apostol szavaiból mindenestre korholás hangzik ki és ez a belső és külső egység hiányára mutat. Szent Pál mindenestre szembeállítja az önzést a közösségi szellemmel és a szeretet szellemét a szentáldozás előfeltételének tekinti.

3. Aki az I. korintusi levél idézett verseiben *csupán* csak az Oltáriszentség szerzésének bizonyítékait látja, az nem értette meg azok teljes értelmét. Szent Pál is azért horholja a híveket, mert éppen azt a *szándékot* hiúsították meg eleve, mely Krisztus urunkat az Oltáriszentség szerzésekor vezette.

A Szentírás szövegéből világos, hogy Krisztus urunk nem közönséges ételt, hanem saját testét ajándékozta övéinek. A külön, önző lakomával az idion deipnon-nal, melyet az apostol a 21. versben említ, szembeállítja az Úrvacsorát a Kyriakon deipnon-t a 24. versben. Itt a hangsúlyt egészen a kyrios, az Úr szóra helyezi. Ezt emeli ki: „Ez az *én* testem” (tuto mu estin to sóma), (24. v.); ez a kehely az *én* véremben (en tó emó haimati 25. v.); ezt cselekedjétek az *én* emlékezetemre, (eis tén emén anamnésin; 26. v.). Ennek a lakomának célja

nem önző egyéni cél, hanem az önzetlenség betetőzésének, az Úr *halálának* a hirdetése, míg el nem jő (26. v.). Mikor a hívő az Úr emlékezetét ünnepli, gondoljon a föláldozott Üdvözítőre, mint aki a keresztfán emberfeletti, önfeláldozó készséggel önmagának kiüresítésével (kenosis) magáról teljesen elfeledkezett (v. ö. Fil. 2, 7). Az önzés méltatlanná tesz Krisztus áldozati testének, az Úr testének és vérének vételére. Az eledelt az veszi magához méltóan, aki azt mint az Úr testét fogadja; méltatlanul az veszi magához, aki azt *saját* testi éhségének csillapítására való ételnek tartja és úgy bánik vele. A korholó beszéd utolsó mondata: „várjátok meg egymást!” (33. v.) már átvezet a szöveg második nagy gondolatához és azt mondja: „gyakoroljátok a szeretetet!”

Az Úrvacsoráról szóló fent említett forrás, valamint a következő, a Szentlélek különböző adományairól és az egyház különféle feladatairól szóló 12. fejezet, mind a szeretet nagy gondolatának keretében áll. A kegyelmi ajánlásoknál sem szabad semmiféle önzésnek felütnie a fejét. „A Lélek kinyilatkoztatása azonban mindenkinek hasz-

nára adatik” (12, 7). És az egyházban is, Krisztus testében a tagok „egymásért kölcsönösen szorgoskodjanak” (12, 25). A 11. fej. említett versei és az egész 12. fej. csak nyitánya a 13.-nak, a *szeretet dicsőítő énekének*. Az első korintusi levél ezen részének belső felépítését e gondolatok alapján felismerhetjük:

A 11. fej. 17—34. verse az *Úrvacsora szerzését* írja le és arra tanít:

a hívő ne legyen önző, hanem szeretetteljes figyelmet tanusítson a közösség iránt.

A 12. fej. 1—11. verse a *kegyelmi adományokról* szól és az önzetlen szeretet gyakorlására buzdít, hogy

ne csak önmaga számára használja fel a hívő, hanem a közösség hasznára fordítsa a kegyelmet.

A 12. fej. 12—31. verseiben a *test tagjainak egymáshoz való viszonya* megkívánja, hogy a hívő, a test tagja

ne különüljön el, hanem gondoljon a közösségnek tartozó felelősségére.

A 13. fejezet a szeretet *apotheozi*sát: bátorít, hogy

a hívő a 11—12. fejezetben eléje tárt kívánalmaknak meg tud felelni, sőt többre is képes, ha e szeretet szelleme él benne.

A szeretetről szóló énekek éneke az apostol előbbi kéréseit és figyelmeztetéseit összegezve tárja elénk. A szeretet himnusza úgy bontakozik ki, mint a ragyogó nap a hajnalpírból. A keresztény embernek a közösségből fakadó kötelességei mind ebből a szeretetből vezethetők le. A keresztény közösségnek a szelleme a szeretet szelleme. Ez Krisztus szeretetén, végrendeletében, az Oltáriszentségben gyullad lánggra. Még legnagyobb képességek sem, sem pedig a legkiválóbb eredmények nem tudják a szeretetet pótolni, vagy azt nélkülözhetővé tenni. Sem a világ összes nyelveinek ismerete — („Ha emberek vagy az angyalok nyelvén beszélnék”, — 13, 1.); sem a jótékonyság — („ha egész vagyonomat a szegényeknek osztanám” — 3. v.) nem pótolhatja a szeretetet. Ez utóbbi kijelentésével az apostol visszatér a szeretetlakomára és így tanít: A szeretetlakoma alkalmával gyakorolt jótékonyságot helyes szellemben kell véghezvinni. Ennek a szellemnek ismertető jele pedig a szeretet, amely „nem cselekszik rosszat és nem *keresi a magáét*” (5.).

4. Az utolsó vacsora leírása és az azt követő intelmek értelmében méltatlan

az a szentáldozásra, aki mindig csak a magáét keresi. Vajjon a gazdagok eljárása, akik lakoma alkalmával a maguk ételeit másokra való tekintet nélkül élvezték, bűn volt-e, amelyet *méltatlan áldozás* követett? A feleletet erre a 11. fej. 33. és 34. verse adja meg. „Ezért testvéreim, midőn egybegyűltök az étkezésre, *várjátok meg egymást!* Ha valaki éhezik, egyék odahaza, hogy ne *ítéletre* gyűljetek össze.” Fűzzük ehhez még a 21. verset: „Kiki a *saját vacsoráját veszi elő*” és a 29. verset: Aki méltatlanul eszik és iszik, mivel nem különbözteti meg az Úr testét, az *ítéletet* eszik és iszik magának.” Aki tehát nem vár, hanem mohón nyúl az ételekhez, mintha közönséges eledel volna, az méltatlan áldozás miatt el van ítélve. Fontos dologról van itt szó, mert a szeretetnek és egyetértésnek keresztény közösségi szelleme forog kockán! Ilyen figyelmetlenség méltatlanná tesz a szentáldozásra. Szent Pál a méltatlan áldozás bűnéből indul ki, hogy általános leírást adjon a méltó szentáldozáshoz. Nem nagyon szigorú bíró-e Szent Pál ezen ítéletében? Nem; mert olyan emberek fölött ítélekezik, akik nem tesznek különbséget az Úr teste és más étel

között; ezek tenát nem törődnek az Úrral. Isten egyházát megvetik, (L. 22. v.: „Vagy megvetitek Isten egyházát?”) és az egyház alapítójának szándékaival ellenkező magatartást tanúsítanak. Szakadást okoznak ott, ahol egységnek kell uralkodnia. Azt a szellemet sértik, amelyben a hívők összegyűlnek és a lakomát ünneplik; azzal, hogy a későbbben érkezők előtt az ételt elveszik, (prolambanei; 11, 21) elvonják a lakomától annak lényegét, a szeretet közösségét. A korintusiak lakomájának gyümölcse nem az egyetértés, hanem a szakadás, megbontás, egyenetlenség. A korintusi községnek már nincs összetartó ereje és alapja. Isten azonban szigorúan örkődik hívei fölött, kiirtja a zavaró és bomlasztó elemeket: „Ezért van köztetek sok beteg és erőtlen, és alusznak sokan.” (11, 30). Betegségekkel és halállal büntette Isten a korintusiakat, mivel az egységes és eredeti szellemet nem őrizték meg. Aki tehát nem akar Isten büntető ostorának áldozatul esni, „az vizsgálja meg magát” (28. v.), hogy helyes szándékkal közeledik-e az Úr asztalához. Mert különben Isten ideigvaló büntetéssel sújtja őt.¹

¹ Vigasztalásul az apostol hozzáfűzi a 32. versben,

E szavaknál, hogy egyesek, akikben a szükséges közösségi szellem hiányzott, már meghaltak, az Ap. Csel.-ben szereplő Ananiásra és Zafirára gondolhatunk. Reájuk mondta ki Szent Péter az ítéletet. Róluk a következő fejezetben lesz szó.

Tehát két koronatanu, Szent Péter és Szent Pál tekintélyüknek egész súlyával és teljes komolyságával állítják, hogy a keresztény közösség a szeretet és egyetértés szellemén nyugszik, ezzel áll vagy bukik.

hogyan Isten a büntetéssel javítani akar, nem pedig kárhozatba dönteni. V. ö. 4, 15: Az, akinek munkája elég, kárt vall; ő maga ugyan üdvözülni, de úgy, mint tűz által, és 5, 5: Adassék át az ilyen a sátánnak, a test veszedelmére, hogy a lélek üdvözüljön a mi Urunk Jézus Krisztus napján.

VI.

A N A N I Á S É S Z A F I R A

A korai középkorban szokás volt az Eucharisziát galambalakú edényben őrizni. Még ma is látunk ilyen *eucharisztikus galambot* Rómában a S. Atanasio görög kolostorban és az amiens-i székesegyházban. Franciaországban a limoges-i réz- és aranyművesek a középkorban sok ilyen galambot készítettek,¹ és ezzel az Eucharisztia lényegéről való mély felfogásukat művészi formába öntötték; azt t. i., hogy az Eucharisztia a Szentháromság harmadik személyével, a *Szentlélekkel* legszorosabb összefüggésben van. Hiszen a galamb a Szentlelket jelképezi; Krisztus teste a Szentlélek tüzéből *fakadt*, mint lelki ajándék, melyet Isten ad nekünk, s melyet mi áldozatul felajánlunk. A Szentlélek *áthatja* és körülövezi és ezáltal úgy megdicsőíti és átszellemíti Krisztus

¹ Lexikon für Theol. u. Kirche IX. (1937. Freiburg) 1005 (Sauer).

testét, hogy e kettő mint a tűz és a tűztől izzó szén, a Szentlélekkel egynek tűnik fel. Végül a Szentlélektől *túl*árad, annak illatát az áldozatban, életerejét élvezéseiben sugározza ki.¹

A Szentlélek — a személyes szeretet (L. 36. l.) — nemcsak a Fiút indította arra, hogy a szentáldozásban magát az embernek ajándékozza, hanem mint tevékeny és megvalósító elv a Szentháromságban, a kenyér és a bor állagának Krisztus testévé és vérévé való átváltozását is eszközli. Így ható oka az eucharisztikus egyesülésnek. A szertartások, különösen a keletiek, az „epiklesis”-ben ünneplik a Szentlélek konszekráló működését.

1. Az előbbi fejezetben tárgyalt első korintusi levél már elének tárja, hogy a szentáldozás hogyan alakítja ki a Szentlélekkel való benső közösséget s azt hogyan hatja át a Szentlélek. A Szentlélek erejének és hatalmának fenséges rajza az *Apostolok Cselekedetének* könyvében bontakozik ki előttünk. A „Szentlélek tengerének” hívják ezt a könyvet. A pünkösdi ünneppel beköszöntő Szentlélek-időszakban az apos-

1 Scheeben 498.

tolok jeleket és csodákat tesznek; ezek a megígért Lélek-Istennek „első gyümölcsei.” A hívők a Szentlélek útjain járnak. A Szentlélek lehelete érzik szavaikon és cselekedeteiken. Minden időnek lényege kifejeződik abban, hogy hogyan is üdvözlik egymást az emberek. Az ősegyház hívei így köszöntötték egymást: „Vivas in Spiritu Sancto!” Élj a Szentlélekben!

Igazi keresztény köszöntés, mely a Szentlélek időszakának becsületet szerzett! Az Apostolok Cselekedeteinek első fejezetében Szent Lukács a Szentlélek megígéréséről és eljövételéről szól; az ígéretet és beteljesülést akarja könyvében érzékeltetni. A Szentlélek hatása mutatkozik az apostolok bátor fellépésében. Lelki hatalomról tanúskodott Péter apostol fellépése a pünkösdi csoda után (2, 14—41.), a bénán született meggyógyításakor (3, 11—16). Ugyancsak a Szentlélek erejét érezzük Péter és János bátor magatartásában a főtanács előtt (4, 5—22). A Lélek élt a hívők szívében is és olyannyira egygyé forrasztotta őket, hogy „egy szív és egy lélek” voltak (4, 32). Birtokaikat és javaikat eladták s osztogatták az összeseknek, kinek-kinek

szükségéhez mérten (2, 45). Így a ciprusi levita, József, akit Barnabásnak is neveztek, eladta birtokát s annak árát az apostolok lábaihoz tette (4, 36).

József levita önzetlen cselekedetének ellentétét *Ananiás és Zafira* mutatja, kiknek áljámborságát az 5. fejezet 1—11. verse tárja fel. Ők is jótékonyak akartak látszani és eladták birtokukat, de a pénznek csak egy részét vitték el Péter apostolhoz. Senki sem kötelezte őket, hogy birtokukat eladják, vagy hogy árát a hívek közösségének felajánlják. Azt is megtehették volna, hogy a pénznek csak egy részét adják át, a többivel szabadon rendelkeztek volna. A hitközségben senkinek sem tartoztak vagyonukról számot adni, vagy bárkit is tájékoztatni, mint ezt Szent Péter Ananiásnak meg is monddta (4. v.). A hazugság és tettetés abban rejlett, hogy ők úgy adták elő, hogy az egész értéket felajánlják s így mindent a szegényeknek áldoznak. A körülmények is súlyosan módosították a hazugságot, mert a közösség elöljárója, Péter püspök előtt hangzott el a nyilvánosság előtt. Bármennyire megvetendő is a hazugság, még sem volt az várható, hogy a körülmények miatt rög-

tön halállal büntetessék. Ananiás és felesége Zafira büntetése szigorúnak látszik. Hisz az előtornácon Péter apostol magának az *Úr Jézusnak színe előtt* hazudott, ott törte meg az iránta tartozó hűséget. A Mester azonban nem büntette halállal. Az sem kielégítő magyarázat, hogy ők, — ahogy Szent Péter mondja (4.) — Istent akarták megcsalni, mert Péter is Isten Fiát tagadta meg. Mennyien vannak, akik még sokkal gonoszabb módon csalják meg az Istent s mégsem bűnhődnek hirtelen halállal!

Az esemény csak akkor világos, ha tekintetbe vesszük, hogy *ez rendkívül súlyos vétség volt* az őskeresztény közösséget éltető *Szentlélek Isten ellen*. Támadás a hitközség alapja ellen. A közösség annyira a Szentlélekben élt, hogy működésének bárminő korlátozása a hitközség életét fenyegette. A közösség élet-halálharcot vívott a pogánysággal s hogy helytállhasson, vasfegyelemre volt szüksége, mely a küzdők tűzvonalát egy vezénylet alatt tartotta össze. A fegyelem nem lehetett külső kényszer, hiszen nem földi hatalomról, hanem szabad elhatározásból vállalt közösségről volt szó. Belső szel-

lemi hatalomra volt szükség, mely a szíveket egyesítette, melynek olyan ereje volt, hogy a hatalom minden eszközeivel felszerelt római pogányságnak sziklaként tudjon ellentállni. Ez a hatalom a pünkösdi ünnepek alkalmával ajándékozott Szentlélek volt.

A legelső harcvonalban küzdő csapatnak a fegyelem legkisebb lazulása is árt; ha az állás valahol meggyengül, ott az ellenség betörhet s az egész harcvonalat elpusztítja. Egyetlen meggyengült szakasz az egész harcvonal összeomlását okozhatja. Gyenge szakasról nemcsak ott beszélhetünk, ahol a fegyelem rossz, vagy a bátorság hiányzik, hanem ott is, ahol a bajtársi lelkület az összetartozásra és segíteni akarásra nincs meg. „Egységben az erő,” főleg a tűzharcosokra áll.

A keresztények hatalmas ellenféllel állnak harcban. — „Mert nem a test és vér ellen kell tanuskodnunk, hanem a fejedelemségek és a hatalmasságok ellen, ennek a sötétségnek világkormányzóí ellen, a gonoszságnak égi magasságokban levő szellemei ellen” (Efez. 6, 12.). A keresztényeket is a bajtársi szellemnek kell összetartania. Ezt a lelkületet a Szentlélek adja meg. Az öske-

resztény egyházközségben megvolt ez a szellem, ez tette erőssé és legyőzhetetlenné. Egyetértő összetartásban és szeretetteljes segíteniakarásban igazolta is szellemét.

Ennek a harcos szellemnek legcsekélyebb gyengítése pótolhatatlan károkat okozhatott; ha a Szentlélek Úristen működése elé csak egyetlen ponton is akadály gördül, akkor ott a kísértő, — „aki körüljár mint ordító oroszlán, ke-resvén, akit elnyeljen” (Péter 5, 8.), — betörhetett és a fiatal hitközséget tönkretelthette volna.

Nézzük ebben a megvilágításban Ananiás és Zafira cselekedetét. Nem akadályozták-e ők a Szentlélek működését? Nem alakoskodtak-e? Nem úgy cselekedtek-e, mintha szívükben a Szentlélek laknék, holott a valóságban messze jártak tőle? Nem nyitották-e meg gyalázatosan az arcvonalat, mikor a „hazugság atyját” (Ján. 8, 44.) szívükbe engedték? Már nem az Igazság Lelke, hanem a hamisság uralkodott szívükben. Ha a legfőbb Hadúr, az egyházat irányító Szentlélek cselekedetüket meg nem torolja, az az akkori harci helyzetben művének feláldozását jelentette volna. A hitközség szellemének

tovább is élőnek kellett maradnia, mely az őszinte szeretetben és hűségben nyilvánult. A két árulóban az igazi lelkiület már úgymint kihalt, azért lettek a halál martalékává. A keresztény hitközséget építő és fenntartó Szentlélek elleni bünt Szent Pál már az I. korintusi levél 11. fejezete 30. versében (L. 89. 1.) a halállal hozza összefüggésbe. Ananiás és Zafira a Szentlélek ellen vétkeztek. Krisztus szavai szerint pedig ez a legsúlyosabb véték (Mt. 12, 31; Mk. 3, 28.; Lk. 12, 10.). — Péter apostol, a hitközségnek a Szentlélektől állított és sugalmazott pásztora, szigorúsággal örködött az egyház közös életén és nem engedhette meg, hogy a Lelket álnok mesterkedéssel kioltásák. Ananiás és Zafira esete elég világosan mutatja, hogy mit jelent Krisztus egyházában az igazi egyetértés és a hamisítatlan szeretet s mennyire szem előtt kell tartani „az egyetértést a béke kötelékével” (Efez. 4, 3.).

2. Hasonló eset fordult elő az ószövetségben, mikor a zsidók Jerikót és Hait elfoglalták (Józsue 6, 7, 26). Isten parancsa szerint a harcosoknak és az egész népnek hat napon keresztül egyszer, a hetedik napon hétszer kellett

körüljárniok Jerikó városát. Erre hangoz-
zék el csatakiáltás s a leomló falakon
át hatoljanak be a városba. *Szigorú fe-
gyelmet* kellett tartaniok, nem volt sza-
bad egy hangot kiejteni, sem egy szót
kimondani, míg erre parancsot nem
kaptak. A zsákmányból, ezüst, arany
tárgyakból és más felszerelésből sem-
mit el nem vehettek maguknak, mert
ezzel az izraeliták táborára szerencsét-
lenséget hoznak (Józsue 6, 18). Az
egész népnek együtt, zárt sorokban, a
legnagyobb önfegyelemben kellett me-
netelnie. Az egyesített erő előtt a beve-
hetetlen falak majd leomlanak. Mivel
az egységet megőrizték, a győzelem
biztos volt. Jerikó elfoglalása az egy-
ségbe összeforrt nép teljesítőképességé-
nek példája.

Hai városának ostroma meg arra pél-
da, hogy mily gyorsan széthull az erő
és hatalom, ha az önzés az egységet
szétrombolja. Achan a zsákmányból va-
lamit magához vett. „Ezért megharagu-
vék az Úr Izrael fiai ellen” (Józsue 7,
1). Hai lakosai megverték őket s nagy
veszteséggel kellett menekülniök. Jó-
zsue Istentől azt a felvilágosítást kap-
ta: „Vétkezett Izrael és megszegte szö-
vetségemet; vettek az átokból, elloptak

és hazudtak, és edényeik közé rejtettek. És meg nem állhat Izrael az ő ellenségei előtt, és futni fog előttük, mert megfertőztetett az átoktól; nem leszek többé veletek, míg el nem tiporjátok azt, ki bűnös e vétékben” (Józsue 7, 11—12). Elveszítették átütő erejüket, mert közülük egy az egyetemesség ellen cselekedett. Achan önzésével a frontot áttörte, vétkéért az egész nép bűnhődött. Egy ember mindnyájuknak tudott ártani! Így van ez a közös életben is, a közös cselekedetknél. Egyetlen egy, aki nem válik be, az egészet veszélyeztetheti. Ha a láncon egyetlen egy szemet eltörnek, vagy sérült az, az egész használhatatlan. Józsue könyvének egyes magyarázói azon igyekeznek, hogy megértessék és igazolják, hogy miért terjedt ki a büntetés az egész népre. Nemcsak Haiban volt ez így; ez a *társas életnek* ezerszer bebizonyosodott *alapigazsága*. Achant büntetésből megkövezték. „Mivelhogy megháborítottál minket, vessen ki téged az Úr e napon. És megkövezte őt egész Izrael, és mind ami je vala, tüzelle emésztették meg” (Józsue 7, 25.). A halálbüntetés helyén emelt köhalmaz intő jelül szolgált, hogy önzéstől félrevezetve senki

meg ne bontsa a zsidó nép egységét. Miután az önzéstől megszabadultak, Isten haragja megenyhült, a zsidók ismét egységeseek és erősek lettek s elfoglalták Hai városát.

Feladatunk a bibliai történetben rej­ lö általános tanulságok levonása. Fon­ tosbab ez, mint annak a kérdésnek vi­ tatása, hogy hogyan döltek le Jerikó fa­ lai. Egyik ilyen tanulság a többi között, hogy az önzés Isten népe között, a kö­ zös életben kimondhatatlan károkat okoz és az, hogy mennyire szükséges az egységet megőrizni és fenntartani. Kár, hogy sokszor elfelejtették a Szentírás­ nak értelmét a közös életre vonatkoz­ tatni.

3. A tanulságokat könnyű az Eucha­ risztiával kapcsolatba hozni. Szent Pál­ nak az önzők ellen Korintusban mondott beszéde, valamint az Üdvözítő szavai az ajándék felajánlása előtt a haragvó testvérrel való kibékülésről (Mt. 5, 23. skv.) az egyetértés gondolatát hangsúlyozzák. Ha béke, egyetértés, megbocsájtás már a zsidó áldozati la­ komák élvezetéhez megkívántatott, mennyivel inkább áll ez Krisztus áldo­ zati testének vételéről! Ebből kiindul­

va, nem nehéz *Szent Ágostonnak*¹⁾ az *Eucharisziáról* szóló tanítását megérteni. Tőle származik a klasszikus, sokat használt felkiáltás, melyet az 1938. évi budapesti Eucharisztikus Világkongresszus jelszónak választott:

O sacramentum pietatis,
O signum unitatis,
O vinculum caritatis!²

Mindhárom fohász az Eucharisztia egyesítő hatalmát magasztalja, az első is, mert pietason Ágoston a főparancsban előírt szeretet erényét érti. Az Eucharisztia tehát a *szeretet szentsége* s mint ilyen, Krisztus misztikus testének őseje; a legerősebb, legbensőségesebb *kötélék*, mellyel a szeretet az embereket összetartja.³ Szent Ágoston az *egység jelének* is mondja az Eucharisziát, a hívők egysége szimbolumának. Ekkor a kenyér és bor színére gondol, mely sok búzaszem egyesüléséből, sok bogyó nedvéből keletkezik (L. 55. l.). Ezt a

1 L. K. Adam, D. Euch. Lehre d. hl. Aug., Faderborn 1908; J. Vetter, D. hl. Aug. u. das Geheimnis d. Leibes Christi, Mainz 1929; Dict. Théol. Cath. V. 1, 1173 sqq (S. Bareille).

2 tr. 26 in Joh. n. 13. Migne P. L. 35. 1613.

3 c. Faust 19, 12: Virtus autem pietatis est virtus praecepti, Migne PL. 42, 355.

jelképes jelentést mindig magukon viselik a színek, a kenyér és a bor. Szent Ágoston szerint csak az a szentáldozás igazi és hatásos, melyet az egyház közösségében veszünk. Ahol az egységet nem becsülik nagyra, vagy az nincs meg, Krisztus testének igaz vétele és a vele való igazi egyesülés nincs meg. Szt. Ágoston különbséget tesz a szentség puszta vétele és az igazi áldozás között. „Isten országa” című 21. könyve 25. fejezetében azt a kérdést vizsgálja, vajjon a szentségek önmagukban jogcímet adnak-e az örök tűztől való megszabadulásra, azaz az eretnekek, szakadárok, rossz katolikusok, akik a keresztséget felveszik és szentáldozáshoz járultak, bízhatnak-e jogcímükben? Kérdezi azt is, hogy hogyan ítéljük meg azoknak a katolikusoknak a szentáldozását, akik bűnös életet élnek, hogyan ítélkezzünk az eretnekekről és szakadárokról. Felelete ez: Ezek magukhoz veszik a szentséget, de nem a „res sacramenti”-t, a szentség hatását, azaz az egység kegyelmét, a Krisztussal való egybeolvadást. Aki nem marad egyesülve Krisztussal, annál Krisztus testének élvezéséről nem is beszélhetünk. Egyébként maga Krisztus mondja: „Aki

eszi az én testemet és issza az én vére-
met, énbennem marad és én őbenne”
(Ján. 6, 57.). Itt magyarázza meg, hogy
mit jelent Krisztust nemcsak a szentség
szerint fogadni, hanem valóban Krisz-
tus testét enni és vérét inni: azaz
Krisztusban maradni, hogy Krisz-
tus is maradjon az őt élvezőben. Ezt
olyan értelemben kell vennünk, mint-
ha ez állana ott: aki nem marad én-
bennem s akiben én nem lakozom, az
ne mondja, vagy ne gondolja, hogy tes-
temet eszi vagy véremet issza.”¹ Az egy-
házzal való pusztá látszatközösség, a
pusztán jogi hozzátartozás, a névleges
kereszténység nem elegendő. Még ke-
vésbé elégséges az, hogy valaki egy-
szer odatartozott, de azután eretnekség-
be, szakadárságba vagy súlyos bűnök-
be esett. Az ilyen ember az oltárhoz
járulhat, magához veheti a szentséget,
de nem forr össze Krisztussal. Belső el-
lenmondás u. i. Krisztussal egyesülni
és ugyanakkor távol lenni tőle. Egy
időben nem lehet egyesülni és válni
akarni.

Szent Ágostonnál a szentáldozás tö-

¹ Migne P. L. 41, 742; A. Schröder fordításában;
Bibl. d. Kirchenvater 28. kt., 413. l.

kéletes egységet jelent; jelenti az elszánt akaratot, a külső és belső készséget arra, hogy Krisztus testében, az egyházban az áldozó ezt az egységet megőrzi és erősíti. Mikor eretnekekről és szakadárokról beszél, bizonyára a donatistákat tartotta szem előtt, akik az egyházban szakadást idéztek elő és Afrika katolikus püspökeivel szemben donatistákat állítottak föl. Az ezekkel való eucharisztikus asztalközösséget visszautasítja. Mert aki Krisztus egyházának közösségét nem akarja, nem veheti Krisztus valóságos testét. A keresztényeket így buzdítja: „Egyek legyetek egymás szeretetében s ugyanazon hit, remény és osztatlan szeretet vallásában. Hogyha az eretnekek élnek a bizonyítékokkal, akkor önmaguk ellen bizonyítanak, mert ők az elkülönülést akarják, holott ez a *Kenyér az egységet jelenti* . . . Ha ti asztal- és kehelyközösségben éltek, velünk vagytok. Mert a miénk ez a közösség, akik közösen iszunk, közösen élünk.”¹ Ha valaki az egyház ellen dolgozik, s így az egyház ellenségévé lesz, valójában nem lehet része a krisztusi közösségben. Szent

¹ Max. Bibliothek. Vet. Patr. tom. 18. (Lugduni 1678) 434. l.

Ágoston egészen világosan megköveteli a caritas unitatis-t, az *egység szeretetét*, az egyházhoz való szerető csatlakozást.¹

Aki Krisztus valóságos testének közösségét akarja, annak Krisztus misztikus testének, az egyháznak közössét is akarnia kell.²

Szent Ágostonhoz csatlakozik Aquinói Szent Tamás is. Szerinte az *Eucharisztia az egyház egységének a szentsége*;³ az Eucharisztia kegyelmi hatása a misztikus test egysége.⁴ Aki szakadást idéz elő, a Szentlélek ellen vétkezik, mert Ő az egyház egységének megvalósítója.⁵ Szent Tamás is a szakadárookra gondol, de másokra, mint Szent Ágoston. Ő a keleti és nyugati egyház közt 1054-ben bekövetkezett nagy egyházszakadást látja lelki szemei előtt!

A keleti keresztényeknek, a szakadároknak is megvan az Eucharisztiajuk,

1 Sermo 268, Migne. P. L. 38, 1331 skv.

2 E kettős viszonyból folyó összefüggéseket l.: Jürgensmeister F., D. myst. Leib Christi, Paderborn. 1933, 243, 293. l. Baselban 1937-ben jelent meg e kis irat: B. Welzel, Eucharistie und myst. Leib Christi.

3 S. Th. III. q. 73 a. 2 s. c.: Euch. est sacramentum ecclesiasticae unitatis.

4 l. c. a. 3 corp.: res huius sacramenti est unitas corporis mystici.

5 II-II q. 14 a. 2, 4.

Krisztus valóságos teste úgy, mint a katolikus keresztényeknek. Az Eucharisztia náluk így állandó figyelmeztetés az elveszett egység visszaállítására. Akik Krisztus valóságos testét magukhoz veszik, azoknak a misztikus testben is, az egyházban egyesülniök kell. Az *egységre irányuló törekvések* az Eucharisziából nyernek erőt. Amíg Eucharisztia van, addig nem lehet pihenés, nyugalom, míg csak az egység helyre nem áll. *Az áldozásból kell az egységnek fakadnia.* A széthúzás gonosz szelleme tépte szét az egyházat. Egy kérdés kerítette hatalmába, mely főforrása, ha nem is egyetlen oka volt, a harcnak, a szakadásnak; és ez a kérdés a Hiszekegyben a „filioque” szócska, hogy vajjon a Szentlélek az Atyától és a Fiútól való-e? Érdekes megegyezés: a Szentlélekre vonatkozó vita üzte el a szeretet és egyetértés Lelkét. Itt is bebizonyosodott az, amit Ananiás és Zafira, Jerikó és Hai esetében láttunk és amit Szent Ágoston és Szent Tamás anynyira lelkünkre kötnek: A Szentlélek teremti meg és tartja fenn az egységet.

VII.

EGY FEJEZET A TÖRTÉNELEMBŐL

Azok a történelmi adatok, amelyek itt szóba kerülnek, csupán rövid áttekintést nyújtanak arról az útról, amelyet az Eucharisziáról való szociális felfogás a történelem folyamán megtett. Volt olyan vélemény is, hogy az eucharisztikus közösség eszméjét a keresztény világban kezdettől fogva nem értették meg és éppen ezért nem is tartották ki mellette.¹

Az előző fejezetekben bőven kifejtettük, miképp gondolkodott erről az eszméről Krisztus urunk, az apostolok, a tanítványok, főleg Szent Pál és az ősegyház. A szentáldozás egyesítő hatását nagyon jól ismerték kezdetben a keresztények, mint az Oltáriszentséggel való egyesülés egyik hatását és ők ezt

1 Így Batifoll P., *L'Eucharistie*, Paris 1905², 21. l.: „Disons même, que la koinonia telle que l'a entendue Paul, est une idée destinée à demeurer obscure” . . . „comme si cette idée avait été dès le premier jour *incomprise*”.

a közös élet alapjává tették. Az első évszázad utolsó évtizedeiből fennmaradt Didaché, a legrégebbi keresztény irodalmi emlékeknek egyike, 9., 10. és 14. fejezetében, — amelyet e könyv más helyén idéztünk¹ — egészen világosan utal az Eucharisztianak arra a jellegére, amely az egységet jelképezi és megvalósítja. Szíriában, ahol a Didaché keletkezett, az Eucharisztianak a közösséget összetartó ereje és tudata igen mélyen gyökerezhetett, mert antiochiai Szent Ignác (+ 109 körül) a filadelfiaiakhoz intézett levelében az Eucharisztianak, mint az egységet megőrző eszköznek, igen nagy jelentőséget tulajdonít: „Azon fáradozzatok, hogy *egy* Eucharisziát ünnepeljete, mert a mi Urunk Jézus Krisztusnak csak *egy* teste van, csak *egy* kehely a vérével való egyesüléshez, csak *egy* oltár, mint ahogy csak *egy* püspök.”² Minthogy itt Krisztus vérével való egyesülésről beszél, azért a levél bevezető szavait, „Jézus Krisztus vérében köszöntelek benneteket” is úgy értelmezhetjük, hogy Krisztus urunknak értünk ontott és a szentáldozásban

¹ L. 75. l.

² Zeller, *Bibl. d. Kircheng.* 35, 143; Migne P. G. 5, 699 skv.

nekünk ajándékozott vére által ő úgy tudja, hogy a filadelfiaiakkal közösségben van. Az efezusiakhoz írt levelében is a már idézett helyen (L. 75. l.) a kenyértörésben az egység jelképét látta. — Ami most Szent Ignácra jellemző, az az, hogy az Eucharisziából vezeti le a kötelező alárendeltséget, mellyel kell lennie a hierarchia iránt az egyház egyéb tagjainak. Szerinte Krisztus urunk egyházát rendezett, természetfölötti, közösségi alapon úgy alapította, hogy abban az egység legyen a hierarchikus és szentségi alapelv.

Szt. Jusztinus vértanú (+165.) első apologiájában a keresztény életközösséget részletesen leírta.¹ Az életközösség középpontja az eucharisztikus ünnepség. Jusztinus újra meg újra hangoztatja az egységet az imádságban, az áldozatban, a keresztények testvéri szeretetét, melyet különösen az áldozattal kapcsolatban gyakoroltak. Felemlíti a békecsókot is, közvetlenül a szentáldozás előtt, és azt az ismert szokást, hogy a diakonusok a távollevő hívőknek elvitték az eucharisztikus kenyeret. Az

¹ Rauschen G. fordításában *Bibl. d. Kirchenv.* 12, 80 skv. *Migne P. G.* 6, 427 skv.

összes hívőket, akár résztvettek az istentiszteleten, akár munkájuk, vagy a börtön, vagy más ok miatt a megjelenésben akadályozva voltak, a szent kenyér *egy* közösségbe fűzte össze.

Az Aberkios-felirat szerzője (200 előtt) Frigiában örömét fejezi ki, hogy ahol megfordult, akár Rómában, akár Szíriában, hitsorsosait mindenütt eucharisztikus közösségben találta: „Mindenben a hit vezérelte őket és mindenütt a forrásból a halat találta ételül, a felséges és tiszta halat, melyet a Szent Szűz fogott; ezt nyújtotta mindig övéinek ételül, valahányszor nemes bort és kevert italt kenyérral adott nekik.”¹

A Szíriában, Kis-Ázsiában és Itáliában zarándokló előtt nagyon is világossá lett, hogy mily nagy értéke a keresztény vallásnak az eucharisztikus étel. Az Eucharisztia testvéri szeretet kötevénye lett, amely országokon és tengereken túl ért. Amit ez a frigiai vándor, aki feliratával magának örök emléket állított, akkor érzett, az ma újra meg-elevenedik, ha a Priscilla katakomba „görög kápolná”-jában a „kenyértörés”

¹ Bardenhewer O., *Gesch. d. altkirch. Lit. I.* (Freiburg 1913) 492. l. V. ö.; *Lex. f. Theol. u. Kirche I.* 24 k. (Kirsch.).

(L. 76. l.) képét szemléljük. Az életközösségből fakadó öröm kifejezése ez, melynek alapja az ugyanazon hit, ugyanazon lakoma és ugyanazon étel.

Az öskeresztény hitvédő, *Minucius Félix* (a II. sz. végén) ugyancsak fel-
említi Octavius című dialógusában, hogy a keresztények az áldozati lakoma elköltése alkalmával testvéri szövetségre lépnek egymással.¹

A latin egyházatyák közül már megemlítettük *Cypriánt*, Karthagó püspökét (+258) (L. 54. l.). 57. levelében az üldözött keresztényekre vonatkozólag azt mondja: „... az élöket a közösségbe be kell fogadnunk,...., őket Krisztus urunk szent testének és vérének pajzsával kell felvérteznünk... Vagy mikép akarjuk őket képessé tenni arra, hogy a szent vértanúság kelyhét kiürítsék, ha előbb a közösség joga révén nekik nem engedjük meg, hogy az Úr kelyhét az egyházban ihassák?”² Itt megvan az a gondolat, amely a mai napig érvényben van, hogy a szentáldozáshoz való bocsátás jogot fejez ki, amely az egyházi közösségbe tartozás-

1 Müller A., *Bibl. der Kirchenv.* 14, 27. Migne P. L. 3, 26².

2 Baer J. fordításában, *Bibl. d. Kirchenv.* 60, 200.

sál együtt jár. A közösségből kapott jog képesíti az egyént életének hősies feláldozására.

Az eucharisztikus kapcsolat titkát *Szent Ágoston* fogja fel legmélyebben és ő hirdette azt a leghatározottabban. Szavait már többször idéztük. (L. 105. l.) A donatistákkal való küzdelme — akik az egyházban szakadást idéztek elő — arra indította őt, hogy szóval és írásban kiálljon a Krisztus testében megalapozott egységért. Szent Ágoston felismerte, hogy a közös élet szempontjából mily nagy jelentősége van a szentáldozásnak; sokszor beszélt azokról a kötelességekről, amelyeket a Krisztus testének vétele ró az emberre; hogy kötelességünk az egyetértést szeretni és minden széthúzást kerülni; az Oltáriszentség méltó fogadásáról az I. korintusi levélben előadott szent-páli tanítást még részletesebben kifejti, mikor azt tanította, hogy az Oltáriszentséget igaz szellemben, a szeretet szellemében és a Szentlélekben való egységben kell vennünk: „Hogy tagjai lehessünk, az egység köt össze bennünket. De hogy az egység igazán egybekössön bennünket, arra csak a szeretet képes. És honnan jó a szeretet? Kér-

dezd meg az apostolt: „A szeretet el-
tölti lelkünket a Szentlélek által, aki
bennünk lakozik.”¹

A görög egyházatyák közül ebben a
könyvben már említettük Aranyszájú
Szent Jánost (L. 62. l.) A Krisztus tes-
téről szóló szent-páli mondatokat ő ma-
gyarázta meg legjobban és ő fejtette
ki legvilágosabban azt az igazságot,
hogy a keresztényeket miért kapcsolja
annyira az Eucharisztia. 60. homiliájá-
ban ő is arra következtetett, amire
Szent Ágoston, hogy a szentséghez já-
rulónak a legkisebb ellenségeskedés-
től mentnek kell lenni, „mert az Oltári-
szentség a béke titka.”²)

500 körül az „Egyházi hierarchia”
írója, akit *Pseudo-Dionysiusnak* neve-
zünk, a következő szép szavakat írta:
„Egészen különös testét adja nekünk
ételül és így egyesít (counit) bennün-
ket az ő különös személyével, hogy
mindnyájan egyek legyünk: Krisztus-
ban, tökéletességével felruházva, közös-
ségével egyesítve és összekapcsolva.”³

Damaszkuszi Szent János (+ 754) az

1 tr. 27 in Joh.; Specht, *Bibl. d. Kirchenv.* 11, 49;
Migne P. L. 35, 1618.

2 Migne P. G. 61, 223 skv.

3 Scheeben 812.

igaz hitről szóló könyvében úgy magyarázza a koinonia-t, hogy általa Krisztusban, az ő szent testében és istenségében részesülünk, egymással is a legszorosabban egyesülünk: „Mert egy kenyéren élünk, azért mindnyájan Krisztus testévé és vérévé és egymásközt Krisztus tagjaivá leszünk, *mert ugyanazon Krisztus* testét vesszük, (syn soma Christu chématizontes).¹

2. Amint látható, a szentáldozás szóciális jellegéről szóló bizonyítékok mind ritkábbak lesznek. Esetleg itt-ott még felkutatható egy-egy írás, amely ezt az igazságot érinti, nagyjában véve azonban ezek nem nyújthatnának a lényegre vonatkozólag más képet. Ne felejtjük el, hogy a keresztyények egysége az Oltáriszentségnek csak egyik hatása, de nem a főhatása. Ez mindig a Krisztussal való egyesülés (adunatio ad Christum) volt és marad. A Krisztussal való egyesülés az elsődleges hatás, ennek kell először meglennie, hogy a hívők közötti egyesülés létrejöhessen. Ama alkalmak minősége szerint, melyek kedvéért az egyházatyák tollat ragadtak, jutott a másodlagos hatásnak több vagy kevesebb

¹ Migne P. G. 94, 1154; V. ö. Scheeben 812; Stiefenhofer: D. Bibl. d. Kirchenv. 44, 216.

figyelem. Ha harc volt kitörőben, vagy szakadás fenyegetett, akkor az egyház egysége forgott kockán, akkor Krisztus urunk egy testéről többet beszéltek és a Krisztus urunk testének vételéből adódó kötelezettséget jobban hangsúlyozták. Ha az egységet semmi veszély sem fenyegette és annak szükségét nem vonták kétségbe, akkor kevesebb ok volt rá, hogy róla beszéljenek.

Ez azonban egyes egyházatyák hallgatását még nem magyarázza meg elegendőképpen. Mi az oka, hogy Jeruzsálemi Szent Cirill (+ 386.) 4. misztagogikus katechezisében¹ csak a gonosz szellemekkel és Istennel való közösségről beszél és semmit sem szól arról a közösségről, amelyet az Oltáriszentség a hívők között eredményez? Mi az oka, hogy Nyssai Szent Gergely (+ 394) nagy katechézisének 37. fejezetében az eucharisztikus táplálkozásról² semmit sem mond, és hogy Szent Ambrus (+ 397.) az újonnan megtérteknek a hittitkokról, a keresztségről, a bérmálásról és Oltáriszentségről³ szóló oktatásai-

1 Haeuser Ph. fordításában, *Bibl. d. Kirchenv.* 41, 380. Migne P. G. 33, 1097 skv.

2 Weiss K. fordításában, *Bibl. d. Kirchenv.* 56, 74 skv. Migne P. G. 45, 94. skv.

3 Migne P. L. 16, 403 skv. és 439 skv.

ban ezt az egységesítő erőt nem említi? A keresztelendők oktatása lett volna a legmegfelelőbb alkalom arra, hogy a keresztény egység kötelékéről beszéljen. A hallgatást csupán véletlennek minősíteni, lehetetlen föltevés. Olyan változásnak kellett történnie, amely miatt a szentáldozás egységesítő hatásának gondolata az általános érdekkörből kimaradt, vagy más gondolat szorította ki, vagy esetleg magába olvasztotta. Legelőször is meg kell említenünk, hogy a három utóbb megnevezett egyházatya abban a században élt, amikor az egyház az üldözések után a katakombákból a római birodalom hivatali helyiségeibe vonult be, és az állammal meg egyezett. A pogányok most tömegesen csatlakoztak az egyházhoz. — Általános tapasztalat, bárhol, ahol kisebb közösség tömegszervezetté fejlődik, növekedik ugyan a szám és a befolyás, de nem az együvé tartozás érzése. Az egyes tagok már nem ismerhetik egymást, legfeljebb csak kisebb körben. Már nem vehetnek részt egymás örömeiben és bánatában. Ez volt az eset a kereszténység IV. századában is. Míg az egyház az első három században önmagára volt utalva, s a közösségi szellemnek kellett

mindent áthatnia, védenie és összetartania, addig a IV. és a későbbi századokban ezt a feladatot a római *állam* és általában az állam vette át.

A most már kereszténnyé lett állam pedig nem nyomta el a már fennálló keresztény közösséget, hanem azt inkább *gondjaiba vette*. A keresztény koinónia nem tűnt el, hanem a római birodalom állami közösségével egybeolvadt, és ily módon új, sokkal szélesebb alapra helyezkedett. A római birodalomnak tökéletesen berendezett közszervezete a szűkös viszonyokból kikerülő keresztény közösséget magába fogadta, és a világot átfogó keretbe helyezte. Óriási életerőről tanúskodó jel volt az, hogy a kis keresztény közösség: koinónia, képes volt a római államot megtölteni, áthatni és átváltoztatni. Most a közösség már nem csupán a hitben, a keresztiségben, az Oltáriszentségben, a Szentlélek, a Pneuma birtoklásában gyökerezett, hanem hatalmas, messzeható, mindenkinek látható és érezhető tartópillérei voltak, amelyek mintha az örökkévalóság, „az örök Róma” számára épültek volna. A világot birtokló római államszervezet teljes hatalmával és fegyverével is biztosította mindazt.

amit azelőtt tisztán csak szellemi erőkel kellett elérnie. Amihez azelőtt talán tanítás kellett, azt most egy államhivatalnok pusztá kézmozdulata elintézhette. A keresztény koinónia gondja az egyház pásztorainak válláról lekerült, vagy legalább is lényegesen könnyebb lett. Nagy Konstantin és a többi római császár állami érdekből örködött az egyház egysége felett. Érthető volt tehát, hogy az egyház a felajánlott segítséget elfogadta és már ritkábban nyúlt vissza az egység megőrzése végett a tisztán vallási alapokra. Mert erre nem is volt már szükség. Az alapok sértetlenül megmaradtak, csak eltakarta őket a római birodalomnak szembeötlő paranesuralmi szervezete. Az újonnan megtért rómaiak, a germánok és más népek is megismerték a keresztény közösségi eszmét, ezt azonban egy világbirodalomban látták megtestesítve, amely akaratát hivatalnokaival és légióival juttatta érvényre.

3. Így jött létre a nagy nyugati népközösség, amelynek alapja ugyanazon szellemi javak birtokolása volt, de a keresztény államban hatalmas külön szervezetet is teremtett magának. Aki a keresztény állam polgára akart lenni, an-

nak keresztény nevét viselnie kellett. A keresztény társadalomhoz való tartozás tudata tartotta össze valamennyi polgárt. Kereszténynek lenni elég volt ahhoz, hogy valaki az államközösség tagjának számítson. Azt megokolni, hogy miért szükséges magukat a keresztény államközösségnek alávetni, fölösleges volt; az állam állt jót érte. Az új keresztény államközösséggel való ellenkezés magával az állammal való szembe helyezkedést jelentette, s mint ilyen, büntetendő cselekedet volt.

A római államközösségbe és annak utódállamaiba való behatolás a keresztény koinóniára gondviselészerű jelenség volt. Csak most tudott igazán kibontakozni és lehetett azzá, amire hivatva volt. Nem az a hivatása, hogy világi birodalmat alapítson, sem pedig, hogy politikai szervezetet alkosson, vagy, hogy azokkal vernyezzen, sem, hogy államot alkosson az államban; *hanem az a hivatás várt rá, hogy „a világ kovásza legyen”* (Mt. 13, 33.). A keresztény közösségi érzületnek, az egész emberiséget átölelő szeretetnek a kovászát kellett a világnak nyújtania. S valóban ezt a szellemet ajándékozta a középkori nyugati népközös-

ségnek. A nyugati műveltség egységének, az európai népek sorsközösségének tudata a keresztény közösségben (koinónia) gyökerezik. Az üldözések idején a kereszténység akadályokba ütközött, hogy hivatását teljesítse. A római állam csak a IV. században ismer-te föl, hogy a keresztény egyház nem lehet titkos politikai szövetség, vagy elkülönített, zárt felekezet; nem is voltak ilyen törekvései. Mert a keresztény közösség szelleme a szeretet szelleme és ez nem elválasztani és szakítani kíván, hanem egyesíteni és békíteni. A kereszténységnek közösséget alkotó ereje a *középkorban* érte el legnagyobb győzelmeit; a nyugati nemzeteket egy népcsaládban, a német-római szent birodalomban egyesítette; és ami különösen a németeknek megszívlelni való, a testvérharcoktól széttépett, viszálykodó germán törzseket egy nemzetté, a német néppé nevelte és erre a népre ruházta a nagy birodalom vezetését. Ez sarkalta a keresztény államokat és fejedelmeket, a magyarokat is, világot mozgó közös vállalkozásokra, a keresztes hadjáratokra, a török elleni háborúkra, a mongolok elleni védekezésre. A középkor eszméje a keresztény

alapokon nyugvó politikai államegység volt. *Freisingi Ottó* (+1158), a nagy történetíró, Isten államát látta megvalósítva a német-római birodalomban, melyben Krisztus egyháza a felújított római imperiummal egyesült. Bár a papság és a császárság közti küzdelmek, amelyeket éppen ezen egység érdekében vívtak, mély fájdalommal töltötték el, mégsem esett abba a tévedésbe, hogy Szent Ágostonhoz hasonlóan a Civitas Dei, a természetfeletti Isten-állam és a földi államok közé éles határvonalat húzzon.

4. A középkornak a politikától való meghatározott és csak általánosságban keresztény alapokon nyugvó egységutadata ellenére mégis akadnak hangok, amelyek az Eucharisziára visszatérnek. Így a fuldai kolostor apátja és a mainzi érsek, *Hrabanus Maurus* (+856.) beszél arról a szinte szerződészerű kötelező békeszeretetről, békülékenységről, amelyet a hívők a szentáldozásban vállalnak.¹ *Szent Bonaventura* a Krisztus misztikus testéről szóló tant nagyszerűen kifejtette, és a középkori közösségi

¹ De inst. Cer. c. 31: In sacramento fideles quique commun cantes pactum societatis et pacis ineunt. Migne P. L. 107, 318.

érzületnek inkább misztikus alapot adott. A hittudósok fejedelme, Aquinói *Szent Tamás* ismét Szent Ágostonhoz és damaszkuszi Jánoshoz csatlakozik és erősen hangsúlyozza a szentáldozásnak egyesítő hatását. Alapos kutatása ezen a téren is a régi keresztény gondolatok kincstárába vezette és ezt azután éles elméjével tovább fejlesztette. Az Eucharisziát az egész egyházi egység szentségének nevezte és hangoztatta, hogy ennél a szentségnél sokkal inkább mint a többi szentségnél, kell az egész egyház közös ügyeire gondolnunk.¹ Az Oltáriszentség jelentőségét abban is látta, hogy ez egyesíti az embereket és éppen ezért nevezik *communio*-nak, vagy „*synaxis*”-nak. „*Aliam autem significationem habet respectu rei praesentis, scilicet ecclesiasticae unitatis, cui homines aggregantur per hoc sacramentum, et secundum hoc nominatur communio vel synaxis.*”² Az Oltáriszentségnek szerepe a szeretetet kell jelképeznie és felébresztenie. „*Est sacramentum charitatis quasi figurativum et effectivum.*”³

5. Freisingi Ottóval kapcsolatban

1 III. q. 83. a. 4 ad 3; v. ö. 106. l.

2 III. q. 73. a. 4.

3 III. q. 78. a. 3 ad 6.

már említettük, hogy a pápaság és császárság közti küzdelem a középkorban tulajdonképpen a kereszténységben az egység helyes felfogása miatt folyt le. Bár mind a két fél az egység diadaláért harcolt, mégis a küzdelem éppen az egységnek igen sok kárt okozott, és a nyugati népek közösségi tudatában igen mély sebeket ejtett. Ezzel a középkori világkép politikai vonatkozásban a harc folytán mélyen megrendült, de még erősebben hatott rá a késő középkor filozófiai iránya, a *nominalizmus*. Ez a rendszer az általános fogalmakat pusztán neveknek (nomina) minősítette és gondolati szüleményeknek jelentette ki, amelyek minden valóságot nélkülöznek. A nominalisták szemében csak egyes dolgok léteztek, de *lényeg*, mely több dologban közös, szerintük nem létezett. Világosan látható, miképp hatott ez az irány az eddigi felfogásra, a közösségnek jogaira és kötelességeire. A közösség tudatát kikezdte és az *individualizmusnak* szabad utat nyitott.¹ A megköttöttségtől ment renaissance-ember a kö-

1 E történeti fejlődésről figyelemre méltó cikket irt H. Eibl „Union und Zukunft“ (Ex Oriente, Sammelwerk L. Berg kiadásában. Mainz 1917. 10—30. lap.)

zépkeri gondolkodás fölbomlásának élő példája és kifejezője.

Végül aztán a középkori egységnek vallásos alapja is széthullt, amikor a *reformáció* a kereszténységet kettéosztotta.¹ Luther, bár a nominalista filozófián nevelkedett, nem képviselte kezdetől fogva a vallási individualizmust; Szent Ágoston gondolatainak befolyása alatt az egyház misztikus testének tana mellett, valamint annak valóságos alapja, a szentségi test tana mellett kitarzott. Luther az 1519-ből származó „Krisztus szent, valóságos testének legméltóságosabb Szentségéről és a testvéri egyesületekről szóló Sermon”-jában hangsúlyozni akarta a közösségi gondolatot az áldozásnál és a misénél.² Feltűnő dolog, hogy mily nagy értéket tulajdonít annak a vigasztalásnak, amelyet az egyes ember a misztikus test közösségében élvezhet. Ez a gondolat adta meg azután a fordulatot az individuális felfogáshoz, melyet Luther 1520

¹ 1 L.: Zeitschrift f. kath. Theol. 61 (1937 1. füzet, 29—98. l.; W. Wagner, D. Kirche als corp. Chr. myst. beims jungen Luther; v. ö. Hupfeld R., D. Abendmahlsfeier, Gütersloh 1935. 122 skv. ll.

² 2 Luthers Sämtliche Werke, Erlangen. II. Abt. 4 kt. (1833) 25—50. l.

után mindjobban képviselt.¹ Amint a szentségek csupán az egyéni üdvmegebizonyosodásnak lettek eszközei, ezzel az Eucharisztia is elvesztette közösségi jellegét és az igazult léleknek csupán alanyi ügyévé vált, olyanná, amely csak Isten és a lélek között játszódik le és nem ismert el egy közvetítő közösséget.

A protestáns *pietizmusban* ez az alanyiség még erősebben domborodott ki; ebben az egész világtörténelem harc, mely folyik Isten és az ördög között az egyes emberek lelkéért. A pietizmus „elfojtott, kis lelkeket jellemző levegőtlenlége” (Nietzsche) már semmit sem őrzött meg a középkori kereszténységnek nagyarányúságából és nagyvonalúságából.

A *felvilágosodás* korának volt gondja rá, hogy a vallásos elemet még jobban kiküszöbölje a társadalmi életből és előkészítette a talajt a jelszónak, hogy a vallás magánügy. Amíg a felvilágosodás a protestáns országokban vallásos színezetben is megjelent, egyéni jámborságnak adott teret, de az egyházzal nem igen akart tudni. Nemrég egy író a protestantizmusnak ezt a be-

¹ L. H. Rost, D. Individualismus als Prinzip des Protestantismus. Augsburg 1930.

állitottságát így jellemezte: Eszménye legyen, „az erős ember, aki a bibliával a kezében harcol egyedül, anélkül, hogy egyházi otthona lenne, szentség nélkül, vezetés nélkül, minden egyházi hagyomány nélkül, testvériség nélkül.”¹

6. Az európai szellemi életben történt változás az újkor elején Európa *katolikus* országait is tartósan befolyásolta, bár az összetartozás tudata a középkorral fennálló folytonosság miatt még tovább élt. A 16. és 17. század török harcaiban a pápák, a német császárok és magyar királyok fáradhatatlanul intettek a keresztény összetartásra, egységre. De micsoda ellentét a keresztes hadjáratok idejéhez képest! Akkor még a németek, flandriaiak, franciák, angolok, olaszok, magyarok egyértelműen vonultak a kereszténység ősellensége ellen, a 16. és 17. században pedig a pápák hívó szava süket fülekre talált, a fejedelmek, még a katolikus fejedelmek is önzésből vonakodtak megkísérelni, hogy egy közös védelmi vonalat építsenek ki. A Nyugat szellemi egysége már nem létezett. Az individualizmusban magát kiélő korszel-

¹ Rademacher A.: Die Wiedervereinigung (Bonn 1937) 112. l., idézve Schäfer: Eine Hl. Kirche 17, 355.

lem oly erős lett, hogy mindenütt, még a katolikusoknál is befogadták. A *trienti zsinat* (1545—1563) nyilván helyesen látta a megváltozott helyzetet, hiszen az Eucharisztiaáról szóló dekrétumában a szentáldozás egységesítő jellegét ismét erősen hangsúlyozta. A zsinat 8. fejezetében sürgetve kéri mindazokat, akik magukat keresztényeknek vallják, hogy „az egység ezen jegyében, a szeretet ezen kötelékében, az összetartás ezen jelképében gyűljenek ismét egybe és legyenek ismét egyek.” A dekrétum bevezetésében a zsinat mint a Megváltó szándékát említi, hogy minden keresztény embert az egységnek és a szeretetnek ezen jelképe kapcsoljon egybe.¹ A trienti zsinat olyan kimerítően tanította az Eucharisztia szociális jelentőségét, mint Szent Ágoston óta senki sem. Ez egészen rendkívüli jelenség volt, amelyet csak úgy lehet megmagyarázni, hogy a zsinat atyáinak, épp úgy, mint Szent Ágostonnak, — de nála sokkal nagyobb szakadást kellett felpanaszolniok az egyházban. A zsinat intőszava nem talált olyan visszhangra, mint amilyent megérdemelt volna. Érdeemes lenne kikutatni, mikép

¹ Denzinger, *Enchiridion* 17, 874 és 881.

fogadta a katolikus újjáéledés kora a trienti zsinat után a fent említett tanítást. A katolikus országok nyilvános életében ugyanis szintén az a szellemi elvilágosodási folyamat volt észlelhető, mint a protestantizmus körében.

A XIX. század az individualizmust korlátlanul kifejlesztette. Az egész helyzetet képletesen kifejezi a gazdasági élet jelszava: „Az erők szabad versenye.” A nyereség utáni korlátlan törekvés, a kíméletlen hatalmi érvényesülés a gyengébbekkel szemben, a munkások erejének durva kihasználása az emberiség nagy részét már a XIX. században nélkülözésbe, nyomorba döntötte és már akkor döbbenetes világossággal kimutatta, hogy mily átok és örület a parancsoló-uralkodó egyedektől ily módon vezetett „Herrenmentum” (Nietzsche) mely az önzés gyümölcse. Már a múlt században történtek kísérletek, hogy a veszni indult közösségi gondolatot ismét felébresszék. Szociális mozgalmak arra törekedtek, hogy az egyéni kizsákmányolásnak legjobban kitett rétegeket, de csak azokat, közös cselekvésre megszervezzék. Egy részük — a *Marx*-tól alapított szociá-

lizmus, — új társadalmi rendre törekedett; ez az osztályellentétek hangsúlyozása mellett azt a hibát is elkövette, hogy világnézetül átvette ellenfelétől az anyagi atheizmust, és azért ugyanabba a hibába került, mint ellenfele. A közösség eszméjét megsejtették, meglátták ugyan, de nem valósulhatott meg, mert az anyagelvűség sohasem tud igazi közösséget létrehozni és mert a keresztény vallást szándékosan mellőzték. *A XIX. század és a XX. század elmúlt évtizedei az egyéni anyagelvűség jegyében állottak.* De már fel-feltűntek a jelek, amelyekből következtetni lehetett, hogy újra él már a vágy a közösség felé. Ezek a kísérletek félúton megállottak és újabb széthúzást idéztek elő a népek között, mert hiányzott belőlük a keresztény szeretet békítő és egyesítő hatalma. Minden olyan kísérletet, amely a szétbontó törekvéseket az igazi közösségi gondolkodással ellensúlyozza, örömmel kell fogadnunk; ezek ugyanis azt bizonyítják, hogy az individualizmus ideje lejárt, és hogy mindinkább világossá lesz annak felismerése, az egyesítő erőket összefogni mennivre szükséges. A közép-kornak bámulatos egysége és a ke-

reszténységnek közösséget alkotó ereje iránt szintén egyre növekszik a megértés.

Természetesen nem titkolhatjuk, hogy vallásos téren még sok helyütt a legkiáltóbb individualizmus uralkodik. Azt a téveszmét már említettük: a vallás magánügy (L. 126. l.). Akinek a közösséggel való kapcsolat nem kell és aki az egyház közösségével való együttélést visszautasítja; aki a vallásnak közös gyakorlatait megveti; aki maga építgeti fel saját vallását; aki azt hangoztatja, hogy Istenhez való viszonyában nincs szüksége papra, — tehát a közösség szolgájára, — az még teljesen benne él egy letűnt kor közösségellenes individualizmusában. Az egyházi közösség a vallási szubjektivizmus alapelvét sohasem ismerte el. Akinek szemé van a látásra, az az utóbbi évszázadok példáin láthatja, hogy hogyan vezet a szubjektivizmus bomláshoz, nemcsak vallási téren, hanem mindenfajta közösségben. Az önkény, minden társasélet halálos ellensége, a vallási életben sem lehet irányelv. Semmiféle közösség nem tűri, hogy valamelyik tagja másokkal ne törődjék. Az egyháznak, a Krisztustól alapított közösség-

nek is el kell utasítania az ilyen magatartást.

Hogy milyen mértékben befolyásolta az individualizmus a keresztény gondolkodást, azt a következő fejezet igen tanulságos példában mutatja majd be.

Néha azt halljuk, hogy a keresztény embernek a saját lelkiüdvéért való gondja nem felel meg a helyes közösségi gondolatnak. Nietzsche az ő „elfojtott, kislelkeket jellemző levegőtlenység” kifejezésével természetesen a lélek üdvére fordított gondot is akarta érteni. Krisztus urunk szava azonban: „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja” (Mt. 16, 26.) ezt a gondot minden egyes ember feltétlen, kikerülhetetlen kötelességévé teszi. A középkor is így gondolkodott. Az is igaz, hogy ezzel a gonddal beférkőzhet a lélekbe bizonyos nem szociális érzület is, mint ahogy fentebb említettük. (L. 117. l.) Az embernek saját lelki üdvéről való gondoskodása a középkorban, amikor a népek keresztény családi közösséget alkottak. bele volt szöve az Isten országáért történő gondok közé, melynek terjedését és növelését királyok, császárok, püspökök és pápák a legmele-

gebben szívükön viselték. Hogy a nagy közösség érdekében viselt terheket hogyan kapcsolták össze az egyén lelkiüdvéről való gonddal, annak egyik példáját mutatják a kereszteseknek engedélyezett búcsúk, amelyekkel a közös cél érdekében vállalt harcok fejében a küzdőknek bűneik ideiglenes büntetését elengedték. Az egyéni üdvösség kérdését mindig összhangba kell hozni Istennek üdvözíteni akaró gondolataival és Istennek világterveivel (L. 83. l.). A világnak legfontosabb célja nem a lélek, hanem Isten dicsősége és megdicsőítése. Nem helyes keresztény felfogás,¹ ha a keresztény élet egyetlen és legfőbb parancsának ezt tekintjük: „mentsd meg a lelkedet!” Az Üdvözítőnek az emberek közösségéért való önzetlen áldozata arra tanít, hogy az ember saját lelki üdvét mások lelkének megmentésével keresse. *Loyolai Szent Ignác*ról² írják, hogy egyszer kijelentette: Ha választhatna Istennek és az emberek üdvének szentelt élet között, mely esetben üdvössége nem vol-

1 L.: Everhard W., Kirche und Gemeinwohl, Wiesbaden 1935.

2 Breviarium szövege július 31-én, a II. Nocturnus IV. Lectiója.

na bizonyos, — és a hirtelen halál között, amely lelki üdvét biztosítaná, ő akkor is az előbbit választaná. Ez a helyes felfogás. De persze nem szabad túlzásokba vinni és a személyi üdvösséget elhanyagolni. Helyes, ha minden munkáját Isten országának szolgálatába állítja az ember, de nem szabad saját üdvösségéről elfeledkeznie, nehogy míg másokat tanít, maga — Szt. Pál szavai szerint — valamikép elvetésre méltó legyen (I. Kor. 9, 27.).

Egy keleti szerzetesről beszélnek, hogy inkább a kárhozatba való döntést vállalta volna, semhogy másokat elveszítettnek lásson. A személyiség eltörlése nemkeresztény, ázsiai tulajdonság, a keresztény közösség csak a keresztény egyéniséggel építhető fel.

1 Arseniew N., Die Kirche des Morgenlandes, Berlin 1926. 88. l.

VIII.

BEPILLANTÁS A KATEKIZMUSBA

Mivel a katekizmus a hitoktatás révén minden hívőnek kezébe kerül, fontos, hogy az olyan igazság, melynek a hívők közkincsévé kellene lennie, a *katekizmusba* belekerüljön.

Mi a helyzet a használatban levő katekizmusok esetében?

Ha a Németországban 1925 óta bevezetett: „Katekizmus a népiskolai hitoktatás céljaira”¹⁾ c. úgynevezett *egységes katekizmust* átlapozzuk, benne az Eucharisztia szociális vonatkozásáról *semmit* sem találunk. Mönisch T. S. J. Münchenben 1927-ben megjelent segédkönyve²⁾ sem szól róla. Az elemi iskolák alsó osztályai számára Münchenben kiadott (Kösel u. Pustet) „Religionsbüchlein für die Grundschule” sem említ semmit. A továbbképző iskolák-

1 Kath. Katechismus für den Religionsunterricht in den Volksschulen.

2 Hilfsbuch zum Einheits-Katechismus, München, 1927. 183. l.

ban használt „Glaube und Leben,” „Hit és élet” (Dr. Martin B., München 1929.) c. tankönyv sem érinti ezt a kérdést.

Adrian J. „Weisheit aus des Höchsten Mund” (Mergentheim 1929.) c. könyvének 3. része sem a tanulónak, sem a tanítói kézikönyvnek szánt részben nem utal erre. Ellenben a középiskolák középosztályai részére Bajorországban (München) megjelent Nagykatékizmus¹-ban találunk egy megjegyzést (107. l.), hogy mi a szentáldozásban „kölcsonös együvé tartozásunkról teszünk bizonyosságot.” A „Lehrbuch d. kat. Religion für die oberen Klassen höherer Lehranstalten” II. (München 1932.) az 56. lapon magával az első korintusi levél 10, 17. versével bizonyítja, hogy az Úr asztalánál mint asztaltársak egymással összeköttetésben vagyunk.

2. Nem kielégítő az eredmény, melyet ezekből a megállapításokból levonhatunk. A kép lényegében akkor sem változik, ha régibb idők, vagy más országok katekizmusait átkutatjuk. A müncheni hitoktatók egyesületének gaz-

1 Grosser Kath. Katechismus.

dag könyvtára lehetővé tette e könyv írójának az idevágó irodalomba való bepillantást és a kérdés közelebbi tanulmányozását.

A német nyelvterületeken régóta használt katekizmusok szerzője *Kaniziusz Szent Péter* nagykatekizmusában: *Summa Doctrinae Christianae*, Wien, 1588. 81. l. verso az ágostoni gondolatot így adja vissza: „Az egység legmagasztosabb jelképe az Eucharisztia, mely az eretnekeknek és szakadároknak nem hoz gyümölcsöt, mivel ők az egységet feldúlták”; és 82. l. recto a „communio” szó jelentését úgy magyarázza, hogy az a hívőket mint ugyanazon test tagjait egymással összeköti és azonkívül a szentek és összes jámborok érdemében való részesülést jelenti és azt meg is valósítja. Sajnos, hogy Kaniziusz Kis Katekizmusában a világiak és gyermekek számára (München, 1865 9. l.) nincsen semmi e tanról.

A *trienti* zsinat megbízásából kiadott *Catechismus Romanus*-t a lelkészeknek a szónoklásban és tanításban alkalmazandó segélykönyvül szánták. A II. rész 4. fejezetében a „Communio” nevet és a „béke és szeretet szentsége” kifejezést magyarázza. (Regensburg,

1872. 161. l.). Az Eucharisztia szociális vonatkozásáról kevés szóval, mégis minden szükségeset megmond: A bibliai bizonyítékokat az első korintusi levélből (10. 16.) veszi (L. 48. l.), a szent atyák közül damaszkuszi Szent Jánost (L. 114. l.) idézi. Gyakorlati alkalmazása pedig:

„Ez a szentség egyesít minket . . . egymás között ugyanazon Krisztusban és egy testté olvaszt bennünket. Ezért nevezték a szentséget a béke és szeretet szentségének, hogy megismerjük, mily méltatlanok a keresztény névre mindazok, akik szívükben ellenségeskedést táplálnak és hogy a gyűlölködés, viszálykodás, széthúzás mint a legsúlyosabb pestis, a hívők köréből teljesen száműzendő.” Az utóbbi Krisztus urunk szavaira támaszkodik: „Békülj ki előbb atyádfiával!”

A *felvilágosodás* korában, mely a népies katekizmusból jellegzetes tankönyvet alakított, a nagy iskolaát szervezőnek, Felbiger apátnak katekizmusa az osztrák tartományokban és Bajorországban 1927-ig igen elterjedt. A *Konstanzban* 1777-ben megjelent kiadás 98. lapján olvassuk, hogy a szentáldozás az egyház többi tagjaival való közösséget

fenntartja és megerősíti. Mivel — írja tovább — a hívek ugyanazon lelki táplálékban részesülnek és az Úr egyetlen asztalánál ülnek, a szeretetnek ugyanazon köteléke fűzi őket egymáshoz. Azért szoktak az első keresztények is egymásnak a szentáldozás előtt békecsókot adni.

A „Katechismus der christkath. Religion für das Bistum *Augsburg*” (München, 1836.) a 281. kérdésben az áldozóknak összetartozását az Úr Jézus főpapi imájával indokolja. Egy augsburgi népiskolai katekizmus 1905-ből megőrzött valomit az elődöknek felfogásából, amennyiben egy jegyzetben (125) írja: „A szentáldozás az Úr asztalánál egybefűzi a nagyot és kicsit, szegényt és gazdagot.” Ez maradt meg a régi összetartozás érzületéből, ez a bágyadt és erőtlen szó a különböző társadalmi állásúak ugyanazon helyen való együttlétéről. Már azt is nagynak tartották, hogy a hatalmas és gazdag a szegények közé letérdelt. Ez már nem az az egység volt, melyet Szent Pál a korintusi levélben kívánt.

Sokkal jobb a Münchenben 1846-ban megjelent „Katechismus der christkath. Religion für die Volksschulen Ba-

yerns," mely a 88. lapon azt kérdezi: Mivégre alapította Krisztus az Oltáriszentséget? És a felelet így hangzik: . . . *mint szeretellakomát, a testvéri szeretet előmozdítására.* A 92. oldalon kérdezi: Mi a méltó szentáldozás legbiztosabb ismertető jele? A felelet így hangzik: *Ha az ember minden szentáldozással jobb és jámborabb lesz.* Népiesen kifejezve ugyanaz, mint amit Szent Pál az I. korintusi levélben lelkünkre köt (L. 79. l.). *Deharbe József S. J.* katekizmusának első kiadásában (Regensburg 1847.) a 197. oldalon a szentáldozás céljára vonatkozó kérdésre azzal felel, hogy az Úr bennünket a szeretet és egyetértés kötelékeivel a legszorosabban akar egyesíteni. Ugyanígy hangzik a „Grosser Kath. Katechismus mit einem Abriss der Religionsgeschichte für sämtliche Bistümer Bayerns” Regensburg, 1897-i (193. l.) és sok későbbi kiadása, melyek mind Deharbe-ra vezethetők vissza. Legkiválóbb *Stadlbauer J. M.* tekintélyes könyve, „Kath. Religionslehre für die studierende Jugend an Gymnasien und Höheren Lehranstalten” (München, 1867.), a münchen-freising-i érsek jóváhagyásával. A szentáldozás (communio) név „a legbensőbb

egyesülést” jelenti Krisztussal és egyházával.” (344. l.). A 346. lapon az Apostolok Cselekedetei 2, 42. versét idézi: „Állhatatosan kitartottak a kenyértörés közösségében” és azt mondja, „Kezdetől fogva ez a szentség volt . . . az igazi egyháznak ismertető jele, mely Krisztussal mint fővel, egységben él.” A szentáldozás hatásairól a 363. lapon: „Az Eucharisztia a keresztény közösségnek — *communio* — kimeríthetetlen forrása.” Azért az egyház a szentáldozást mindenkor az egyénnek a közösségbe való bekapcsolódása bizonyítékául tekintette.” A szentáldozás által fölgyjított isten- és emberszeretetet különösen hangsúlyozza XIII. Leo „Mirae Charitatis” c. körlevele (1902. V. 28.)¹.

3. A keresztények között fennálló kölcsönös eucharisztikus közösséget ismerteti *Laurentnak*, Luxemburg területén használt: Grösserer Katechismus”-a (Luxemburg 1860.) 287. l. és „Kleiner Katechismus für das Bistum Basel,” Luzern 1933. 320. kérdés. A „Katechismus der christkatholischen Religion *Hirscher* Joh. B.-tól (Karlsruhe és Freiburg 1842.) a 196. lapon azt kívánja,

¹ XIII. Leo encyklikái, VI. Gyűjtemény, Freiburg, Herder, 24. l.

hogy a *szentáldozás után* „a szeretet komolyságát azonnal tettben mutassuk meg, a hivatásban való kitartás, türelem, önmegtagadás, alázatosság és emberszeretet gyakorlása által.” — *Spiragónak* nagyszerű: Katholischer Volkskatechismus-a (Lingen, 1914.) egyik megjegyzésében érinti ezt a kérdést.

Az idegen nyelvű katekizmusok közül a *portugál* M. B. Rodriguez bíboros érsek könyve: *Catecismo do Patriarchado*, (Párizs, 1883.) szól a 223. lapon a keresztények kölcsönös egyesítéséről; hasonlóképpen A. Claret *spanyol* *Catecismo de la doctrina christiana*, Barcelona, 1885²¹, 368. l. A szentáldozásból származó szeretet köteleességét hangsúlyozza az *ír* *Catechism ordered by National Synod of Maynooth* (Dublin, 1891. 53. l.). A szentáldozás felajánlását említi a lausannei egyházmegye katekizmusa. (Freiburg-Schweiz, 1887., 121. l.) A X. Pius pápától a római egyházkerület számára előírt olasz *Compendio della doctrina christiana* (Roma 1905.) a 133. lapon a szentáldozás hatásaképpen az Isten és a felebaráti szeretet gvarapodását, és Krisztus akaratával való megegyezést jelöli meg. Az a katekizmus, amelyet *Gasparri* bíboros

az egész egyház használatára bocsátott ki. (németül Westermayr B., München, 1932.) az ismert alapgondolatok mellett részletesen felsorolja az egyházatyák, Szent Ignác, Aranyszájú Szent János és a trienti zsinat bizonyítékait.

4. Eddig több olyan tankönyvet soroltunk fel, amely a szentáldozásnak közösség-jellegét valamiképpen megemlíti. A német nyelvterületnek déli és nyugati részén, főképp *Bajorországban* (L. 138. l.) régebbi hagyományra tekinthetünk vissza. Különösen örvendetes jelenség, hogy Gasparri bíboros katekizmus a tárgyal róla és a forrásokat is megnevezi. Ma ugyanis erősen ható példára van már szükség, hogy ez az igazság ismét tudatos legyen. Mert az új és legújabb idők *tankönyveinek legnagyobb része* ezt az igazságot figyelemre sem méltatja. Így a Deharbe-féle katekizmus újabb feldolgozása Lindentől 1900 óta különféle bajor kiadásai-ban nem vette át a Deharbe-féle fejtegetést. A múlt század utolsó és a XX. század első évtizedei nyilvánvalóan nem értékelték a közösséget. Erre vonatkozólag számtalan példát mutatnak a müncheni hitoktatói egyesületben meglévő katekizmusok, amelyek egy szó

említést sem tesznek róla; így a már megnevezetteken kívül a regensburgi, eichstätti, passauai, würzburgi (évszám nélkül kiadva) a mainzi, (1893), kölni (1892), az osztrák (Salzburg, 1897), a schweizi, baseli (Luzern, 1911), elsassi (Strassburg, 1884), a nizzai francia (Grand Catéchisme, 1873), Nancy-Toul (1859), Paris (Catéchisme, 1876), Marseille (Cat. 1889); a belga Catéchisme de Première Comm. (Lüttich, 1891); az angol The explanatory catechisme of Christian Doctrine (London and New-York 1880), az angol-amerikai (USA) (Saint Louis 1895 és New-York 1896), az angol-német Catechism of the Third Plenary Council of Baltimore (St. Louis USA 1894); a holland Groote Kat. Utrecht, s'Bosch, Breda és Boermond (Nymwegen 1898.), a spanyol Catecismo . . . par S. J. Garcia Mazo (Valladolid 1885), a chilei Catecismo (Santiago de Chile 1908 és 1909); az olasz Catecismo grande Milano számára (1879): a Cat. Breve (Róma 1905); a cseh Maly katechismus katolického nabozenstvi (Bécs 1898); a horvát Mali katolicki katekizem, (Agram 1900); a román Catechismui (Bukarest 1889); az orosz Rimsko-katol. Katechizis, Zottmann ti-

raspoli püspök megbízásából, (Odessa, 1894); a magyar: Római katolikus kis katekizmus; Római kat. nagyobb katekizmus (Budapest, 1935.) E katekizmusok közül egyik sem szól a szociális jellegről. — Csupán összehasonlítás miatt említjük a Nürnbergben 1901-ben nyomtatott luteránus kis katekizmust; Buchrucker kiadásában; a 110. lapon a *communio* szót úgy magyarázza: az Jézussal és az Úrvacsorán megjelent többi vendéggel való közösségre lépés.

5. A felsorolt katekizmusok egy része olyan kis terjedelmű, hogy azt gondolhatnók, ezt a tanítást talán nem kötelesek megemlíteni. De kérdés, hogy a tanításnál egyáltalán mellőzhető-e a közös szellem nevelésében ez a rendkívül fontos eszköz. Még a legkisebbeknél is föl kell vetnünk ezt a kérdést. Mindenesetre tény az, hogy igen sok katekizmus semmit sem szól erről. Vajjon szerzőik szándékosan mellőzték-e vagy egyáltalában nem gondoltak rá? Az elmúlt évtizedek uralkodó szelleméből kifolyólag inkább az utóbbit tételezhetjük fel. Továbbra is ilyen maradjon a helyzet? A katekizmust a nép vallásos ismeretének és életének alapjává kell tenni. Ha a katekizmus semmit sem ta-

nit az egységről, hogy éljünk akkor szerint? A közösségi szellemben való gondolkodásra és cselekvésre annyira szüksége van a népnek, hogy még a legkisebb tankönyvnek is tárgyalnia kellene a kérdést és arra buzdítania. A felebaráti szeretet alapját minden korú és minden rendű embernek meg kell ismernie, a társadalmi kötelezettség tudatát fel kell ébreszteniünk és ápolnunk. Amit Krisztus urunk és Szent Pál oly nyomatékosan és oly gyakran hirdettek és példabeszédekben tanítottak, annak *minden keresztény vérébe át kell mennie*. Az áldozatról és különösen az átlényegülésről szóló tanítást az oktatásban és prédikációkban mindig ki kell fejteni. De miért nem vonják le akkor a belőle származó következtetést, miért állnak meg ott, ahol az élet számára rendkívül termékeny kiaknázás indulhatna meg? Aki a tankönyveket, sőt az Eucharisztia nagy irodalmát¹ áttanulmányozta, az igazán észreveszi, hogy némely szerző teljesen vak volt a közösség gondolatával szemben. Amikor már azt hinnők, hogy most beszélniük kell

¹ Scheebenén kívül csak Max Heinbucher irt az Oltáriszentség szociális jelentőségéről; *Die Wirkungen der hl. Kommunion*. Regensburg 1884. 92—98. l.

róla, hirtelen abbanhagyják mondani-valójukat.

Azokban a katekizmusokban, amelyek ebből a szempontból valamelyes pozitív eredményt nyújtottak, szó volt a „communio” kifejezésről, az Oltáriszentség szerzése céljáról, annak hatásairól és kötelezettségeiről, jeleiről és jelképeiről. Ezeket tartalmazzák nagyjából e könyv egyes fejezetei. De bizonyára mindenki arra a meggyőződésre jut el, hogy még sok a pótolni való.

6. Az Oltáriszentség nagy egyesítő erejéről szóló tant *minden* katekizmusnak és tankönyvnek tartalmaznia kellene. Hogy ez megtörténjék, a következőket javaslom: A kis katekizmusban (6—10 éves gyermekek számára) a *communio* = szentáldozás szót meg kell magyarázni: szentáldozás = jelenti az egyesülést Krisztus urunkkal és az egyesülést a keresztyén testvérekkel, vagy a keresztyéneknek egymással való kölcsönös egyesülését; vagy (Stadlbauer szerint) Krisztus urunkkal és egyházával való legbensőbb közösséget.

A nagyobb katekizmusba (10—14 évesek számára) az augsburgi katekizmus (1836) mintájára (281 kérdés) fel kellene venni a kérdést: Miért nevezik ezt a

szentséget communionak? Mert ez a szentség egyesít bennünket a legbensőbben Krisztussal és Krisztus által egymással.

A szentáldozás *céljára* vonatkozó kérdés semmiesetre sem hagyható ki; Deharbe szerint így lehetne kérdeznünk: Miért akarja Krisztus urunk testét nekünk ajándékozni?

1. Hogy nekünk szeretetének bizonyítékát adja és bennünket magával egyesítsen (Ján. 6, 57.).

2. Hogy bennünket az egyetértés és szeretet kötelékével egymással a legbensőbben összekössön. (1. Kor. 10, 17.) „Mert egy kenyér, egy test vagyunk sokan.”

Magyarázatul a rómaiakhoz és az efezusiakhoz írt leveleket is elő kellene vennünk, a felsőbb fokon pedig Stadlbauer és Gasparri módjára az egyházatyákat is, főleg pedig Szent Ágostont.

A szentáldozás *hatásainál* a Tridentinumnak, illetve a Catechismus Romanusnak kell szóhoz jutnia. Ha a célról nem történnék említés, akkor a fönti második pontot itt a szentáldozás többi hatásainál kell felsorolni. Ha a hatását említjük, szükségképpen annak kötelező jellegét is ki kell emelnünk: A *szentál-*

dozás összetartásra, békére és szeretetre kötelez bennünket, vagyis arra kötelez bennünket, hogy Isten gyermekeinek a közösségét szeretetben és egyetértésben fenntartsuk és minden ellenségeskedést elkerüljünk. A hatását vagy különálló kérdésben állapíthatjuk meg, — mint Felbiger tette, — vagy pedig olyan magyarázatban, amely utal 1. a közös lakomára és az ugyanazon ételre; 2. a Szentírásnak az egységről és a békülékenységéről mondott szavaira; 3. a kenyérnek és a kenyértörésnek jelképes értelmére; 4. a békecsókra; 5. vagy arra, hogy Isten végtelen szeretetét önzetlen felebaráti szeretettel kell viszonzunk. Itt Stadlbauert kell példaképpen követni. Az oktatásban, az igehirdetésben és a lelkipásztorkodás terén minden körülmények között erősen ki kell dolgozni a parancsoló „szükségességet,” amely felebaráti szeretetre, altruizmusra, az önzés, a különböző öngondozás elleni harcra; az ellenségeskedések elsimítására, a közösség javáért való egyetértő közreműködésre kötelez; kötelez arra, hogy az egyházi egységben minden széthúzó törekvést ellensúlyozunk és hogy a természetes közösségek, a család és nép előtt, önként meghó-

doljanak; az összetartás szépségét és áldásait hangsúlyozzuk. (Ecce quam bonum et quam iucundum!) Meg kell mutatnunk, hogy senkinek sem szabad a szentáldozásnál a közösséget kizárni, hogy a közösséggellenes magatartás bűn és méltatlanná tesz a szentáldozásra. A szentáldozásra való előkészítő oktatásban, bármily korúaknak szól is, a közösség elleni hibákat, vétkeket nyomatékosan kell tárgyalni; az első korintusi levél (10, 17 stb. versei, l. 79. l.) értelmét a méltatlan áldozás tárgyalásának alkalmával meg kell magyarázni. A gyakori áldozásnál a müncheni katekizmus (1846) fent említett kérdésére való utalás (L. 140 l.), hogy a méltó szentáldozásnak mik a legjobb bizonyítékai, valóban helyénvaló lenne. Mindenesetre valamennyi szentáldozásra előkészítő oktatásnak termékenyítő hatással kell lennie a szociális öntudatra és szociális életre; a közösségre és összetartásra; az egység szeretetére; a felebaráti szeretetre és áldozatkésziségre; a békére és békülékenységre.

IX.

EGYHÁZKÖZSÉGEK, SZERZETESRENDEK ÉS EGYESÜLETEK

A búcsújáróhelyek, nagy események színhelyének látogatottsága igazolja azt a lélektani igazságot, hogy a helyhezköttöttség milyen nagy értéket jelent a közösség életében.

a) A közösség tudata ismét felébredt és kapcsolatba került a plébánia gondolatával. Ma méltán beszélhetünk a plébániai eszme újjászületéséről. Az egyház nagy közösségének legkisebb egysége a plébániatemplom oltára köré, mint központ köré csoportosuló *egyházközség*, mely innen építi fel lelki életét. Az egyház és a szentek egyességét a keresztény hívő a plébániatemplomban látja meg és éli át legelőször. Ha a plébánia hozzáértéssel és kitartással ápolja az összetartozás tudatát, ebből nemcsak az egyházközségnek van haszna, hanem a közösség átélése az egyházköz-

ség minden egyes tagjának lelkében lerakja a valódi közösségi szellem alapját. Az emlékek azt bizonyítják, hogy a régebbi korok sokkal jobban felismerték, mit jelent az Eucharisztia a hitközségek életében. Így az egyházi törvénykönyv — Codex Juris Canonici 859. 3. §-nak — értelmében kívánatos, hogy a *hívők saját plébániájukon járuljanak a húsvéti szentáldozáshoz*. Aki idegen plébánián tesz eleget e kötelességének, értesítse erről saját plébánosát. A középkorban fennállt a kötelesség, hogy mindenki saját plébániáján végezze szentáldozását.¹ A kereszténynek azon plébánián kellett a szentségekhez járulnia, amelyhez tartozott. Ez volt az elv: *„Ami lelked üdvösségére szükséges, azon közösségben kapod meg, melynek tagja vagy.”* (v.ö. 123. l.) Plébániatemplomod keresztkútja emlékeztet arra, hogy az egyházi közösség itt szült téged újra a keresztségben a kegyelmi életre. Nem a magad érdemeiből vagy Isten országának tagja, az egyháznak, mint közösségnek köszönheted azt. Amint természetfölötti életed kezdete plébániatemplomodban volt, épúgy plébánia-

¹ V. ö. | flegger L. „Die elsässiche Pfarrei”. Straßbur. 1936. 163. skv. l.

templomokban nyersz erőt ennek növelésére és fejlesztésére is. Az *első szentáldozás* ünnepélyes cselekményével a hitközség a közösséggel járó minden jogot és kötelességet megadta neked. A szentáldozás nemcsak egyszerűen tagságot, hanem a közösségben teljesjogúságot is jelent. De egyben teljes kötelezettséget is a közösségben! Hitközségedtől nem különülhetsz el! Imádkozhatsz kamarácskádban, amit és amennyit akarsz, de hitedet a közösségben is meg kell vallanod és jelen kell lenned a közös istentiszteleteken és a szentségekben is részesülnöd kell. Az egyházi közösségnek joga van hozzád, mert ő szült és nevelt fel a kegyelmi életre!

A közösség elvét minden szentség kiszolgáltatására alkalmazták. Ez a gyónásnál lazult meg leginkább, de a szentáldozásnál az egyház szilárdan kitart mellette a plébániaközösség miatt. Kivánatos volna, hogy a közösség elvét még fokozottabb mértékben ápoljuk, hogy a túlságosan elhatalmaskodó, önző elkülönüléseket, melyek már-már jámborkodó individualizmusra vezettek, egészséges keresztény érzület és gondolkodás váltsa fel. Sokan mikor az úgynevezett „egyházi hit” ellen foglal-

nak állást, ezzel szintén bebizonyítják közösségellenes beállítottságukat. A hitveket újra annak tudatára kell rávezetnünk, hogy a hitközség istentisztelein és a plébániai szentáldozáson való részvétel a közösség szolgálata és az összetartozás megvallása. Tehát a közösségnek ellensége az, aki a közös istentiszteleten nem vesz részt, aki egyáltalán nem áldozik.

A gyakori szentáldozás nagyobb hatást fejt ki a közösség életében, mint az önsanyargatásokról és áldozatkészségről szóló leghosszabb prédikációk. Ahol ez a hatás elmarad, ott nem igaz szellemben járulnak a szentáldozáshoz. Ahol, — mint a korintusi egyházban és Ananiás és Zafira esetében — testvért bántó eljárasmóddal, rosszindulattal és gonosz beszéddel, (nyelvvel elkövetett vétkek!) önző gondolkodásmóddal sérítik meg a felebaráti szeretetet, ott a szentségekhez való méltó járulásról szó sem lehet. Hogy mégis vannak gyakori áldozók, akik a felebaráti szeretetnek hiányában botrányt okoznak és rossz hírbe hozzák a szentáldozást, az azt mutatja, hogy mennyire nem ismerik a szentáldozás lényegét és mennyire elváltatják az áldozást a társadalmi élet-

től. A gyóntatókra hárul a feladat, hogy különösen a napi áldozók előtt e súlyos felelősségre rámutassanak és a botrányt okozókat teljes szigorúsággal eltiltsák az Úr asztalától. Nem lehet feledésbe engedni jutni azt a szokást sem, hogy a gyakori vagy napi szentáldozás csak a gyóntató kifejezett engedélyével történhessék. Nem részesülhet az Úr áldozati lakomájában az, aki ugyanakkor a figyelmetlen önzés, az embertársát megvető büszkeség és a viszályt hintó hazugság bálványainak áldozik.

Az ünnepélyes *elsőáldozás* jelentőségét már kiemeltük. A közösség gondolatába való elmélyülés olyan fontos, hogy ezt az értelmezést még inkább ki kell hangsúlyozni. Az első szentáldozás legyen olyan ünnepélyes, aminő csak lehet, ez legyen a hitközség fő ünnepévé; ekkor a község minden egyes tagját, öregeket, ifjakat és gyermekeket át kell járnia annak a tudatnak, hogy egymásért élő egy közösség tagjai. Pótolhatatlan veszteség lenne az egyház számára, ha nem a helyes, vagy elégtelen felfogást ültetném az ifjúság fogékony szívébe az egyház egységének (Szt. Tamás) szentségéről. A mai nemzedék itt teljesen tájékozatlan. De ez még nem

annyit jelent, mintha eucharisztikus közös-élet nem létezne. Sőt a *hivatások* és *állapotok szerinti szentáldozást* férfiaknak, asszonyoknak és az ifjúságnak majdnem minden plébánián bevezették. Kimeríthetetlen értékű alkalmak ezek a közös élet számára, ha a szentáldozásnak egységesítő erejét is kihangsúlyozzák! Sajnos, hitközségi tudósításokban ma is olvasható néha e lehetetlen szó „a közösség áldozása” (pl. az egyházközség ifjúságának). Két szó, mely ugyanazt jelenti! Talán a szentáldozás nem közösség? Létezik talán magán-szentáldozás is, melynél az egyház közössége és a szentek egyessége ki van zárva? Ez a kifejezés „község szentmiseje” sem sokkal jobb. Minden szentmise, minden szentáldozás a közösség ügye, sőt az egész egyház ügye. Hogy ilyen elnevezések létrejöhetnek és hogy még ma is használjuk őket, az csak azt bizonyítja, hogy az egyház egységét megteremtő szentség iránt a legdöbbenetesebb értetlenség megvan még ma is.

Magával a szentáldozással a hívő azt a kötelezettséget vállalja magára, hogy a közösségben, a közösséggel és közöségért akar élni. A szentáldozás őt az egyházi közösségbe sorozza minden kül-

sőség teljesítése nélkül is, a belépési nyilatkozat kitöltése, tagsági díj befizetése nélkül is.

b) *A vallásos egyesületek*, társulatok, egyesületek és szövetségek tagjainak gyakran kötelezővé teszik a közös részvételt az Úr lakomáján. Kitűnő ez a rendszabály; mert akinek az eucharisztikus asztalközösség nem kell, attól távol marad, már nem tagja az egésznek, mert hiányzik az alapfeltétel, a közösség szelleme! *Iskolák és intézetek* áldozási ünnepeit is ebből a szempontból kell nézünk. Az iskolai szentáldozások az ifjúság nevelésének nagyon termékeny tényezőjévé válhatnak. A hittanár ne csak a teljes létszámról és méltó részvételről szerezzen bizonyosságot, hanem mondja meg a tanulóknak: „Ti most egyek letetek az Úrban. Őrizzétek meg ezt a szent egységet iskolátokban, intézetekben! Éljetek egymással békében! Szeressétek egymást és dolgozzatok egymásért! Ne legyen köztetek semmi, ami a közösségnek ártana.” Könnyen kitérhetünk itt a nagyobb egyházi és népi közösségekre.

c) A Legszentebb Megváltó Leányai neumarkti (Oberpfalz, Bajorország) tartományában a nővérek („Niederbronni

Nővérek”) használatára készült „Magasztalja az én lelkem az Urat”¹ c. imakönyvben a szentáldozási imák között találunk egyet (18. l.), mely a Szentírás és a Didaché gondolatait a nővérek közösségére alkalmazza: ...Hálát adunk neked Atyánk a szentáldozásért, mely számunkra az egység jele. Miként ez a kenyér, mint számtalan mag szétszórva volt a mezőn, de összehordva eggyé lett, úgy legyenek híveid összegyűjtve országodba a világ négy tájáról. — Mivel szent asztalod ugyanazon kenyérrel táplált bennünket, add nekünk Uram, hogy meglegyen bennünk az egység és közösség, a hűséges összetartozás és összefogás élő érzelme; hiszen ugyanazon szerzetesi családban mindnyájan Krisztus egyetlen testének tagjai vagyunk. Hálát adunk neked, Atyánk, a szentáldozásért; ez bennünk a szeretet köteléke, mely minket Jézus Krisztushoz és általa hozzád, az örök Istenhez és a testvéri közösséghez fűz. Mivel így egyek vagyunk Jézus Krisztusban és általa minden hívővel, add, ó Atyánk, hogy minket, mint a tiedet ismerjenek meg az emberek, mint a Leg-

1 „Hochpreiset meine Seele den Herrn!”

szentebb Üdvözítő nővéreit, a te nagyobb dicsőségedre!” Szerzetesi közösségnek nem lehet mélyebb és szilárdabb alapja a szentáldozásnál. *A szerzetesházak közös életének legerősebb összetartó köteléke a szentáldozás*, mert egy szív és egy lélek lesznek azok, akiket az Úr teste egyesít.

d) *Az Eucharisztia tisztelete* minden formájában szinte hivatott arra, hogy a közös életben szerepet kapjon. A kimagasló és mindenben felülemelkedő oltáron, a *szezségházban* őrzik a Legszezsétebet. Ide irányul minden tekintet, itt egyesül minden ima, minden áldozat; a cibóriumban vagy a monstranciában történő gyakori kitétel még jobban hangsúlyozza az Oltáriszezségnek eme középponti, mindent magához vonzó szerepét. A hívek részére látható középpont az Oltáriszezség. Csupán arra kell még rámutatni, hogy benne van meg az egység jele, a szeretet gyújtópontja, a béke forrása, hogy mindnyájan tisztelettel és áhítattal gyülekeznek ezen egynek a trónusa köré, hogy itt el kell némulnia minden széthúzásnak és viszálynak; e helyett a szívek jámbor összhangja hallik. Sőt még erősebben kell hangsúlyozni azt, hogy itt az Eucharisz-

tia eme látható trónjánál megtalálják az egységet mindazok, akik az életben szétváló és különböző utakon járnak.

Az *úrnap* nagy *körmenetben* a hívő lélek felebarátaival való kapcsolatának és egységének adja jelét. Másokkal együtt alkotja királyának díszkiséretét. Az isteni Pásztort követi hűséges nyájja. Példát mutat az egész világnak arra, miként lehetnek emberek egyek Istenben és Isten vezetése alatt, miként virágzik ki az istenközösségből az emberközösség. A körmenet résztvevői egy szívvel, egy hanggal zengik imában, éneken a Bárány dicsőségét, magukénak vallják az Istentől óhajtott és általa vezetett közösséget és megtagadnak minden külön úton járást és elkülönülést.¹

Az ember szociális hajlama is, mely a közösség felé hajtja, a vallási tevékenységben is megnyilatkozik, hisz az ember soha nem elégszik meg a magánélet keretével. A keresztény községet hitközséggé, isteni szövetséggé avató Ol-társiszenség főünnepe az Úrnap.

Eddig alig vették észre a katolikus

¹ Szerző tanulmánya nyomán: „Ketteler-Feuer“ (München, Verband Kath. Arbeitervereine.) 20. V. 1937

hívők eucharisztikus áhítatának gazdag kibontakozásában a közösségre törekvő és azt megalkotó szellem megnyilatkozását és ennek a közösségi szellemnek tudatos ápolását. Mikor pl. *Szent Tarziciuszt*, mint az Eucharisztia hitvallóját ünneplik, ki kellene azt is emelni, hogy ő a bebörtönözöttek számára a közösség követe, hírnöke volt és hogy a közösség az Úr testével, melyet a gyermek szíven hordozott, az egység kötelékét megerősítette az elhagyatott testvérekkel. Ki kell emelni, mekkora bizalmat és vigaszt merítettek a foglyok a szentáldozásból, mely záloga volt annak, hogy nincsenek feledve, a többiek együttéreznek velük, hogy Krisztus révén testvéreik mellettük vannak, velük együtt szenvednek és remélnek.

Az Eucharisztikus Kongresszusok valóban a Gondviselés művei. Olyan időkben, amikor a népeket mindinkább szétforgácsoló individualizmus a közösség megbontásával mindig nagyobb tért hódít, az Eucharisztia a híveket Isten nagy családjába gyűjti össze. Minden kongresszus a béke és szeretet győzelme, a világ annyi bomlasztó, szétszakító és nyugtalanító irányzata fölött. Ami az eddigi kongresszusokban megvolt öntudat-

lanul, azt az 1938. évi budapesti világgongresszus programjává tette, mert a szent ágostoni „Vinculum caritatis”-ba, a szeretet kötelékébe vonta az összes népeket.

e) *A liturgikus mozgalom* nagy érdeke, hogy a szentmisét ma ismét mint a közösség áldozatát tekintik. A hitközség a pap áldozatában saját áldozatát látja, vele imádkozza és mondja a szent szöveget. A liturgikus szövegek iránti érdeklődés igen nagy: magyarázatuk a problémák egész sorát veti fel. Itt csak azt a kérdést érintjük röviden, hogy mennyiben mutatható ki a latin egyház liturgikus formuláiban az Eucharisztia, mint az egység alapja.

A *szentmisében* a harmadik *Agnus Dei*-nél hangzik el a könyörgés a békéért. Az áldozásnál az első előkészítő imában ismét a békéért könyörgünk az egyház számára, hogy Isten neki békét és egységet adni méltóztasson, „Pacificare et coadunare.” Az ünnepélyes nagymisék békecsókja hivatva van az Úr szavai szerint („Békülj ki először”) az áldozat bemutatása előtt minden békétlenséget és egyenetlenséget eltüntetni.

A húsvéti szentmise áldozás utáni

könyörgése nagyon jól beleillik a húsvéti hangulatba, mikor az egész hitközség a szentáldozáshoz járul. Ez egyuttal a húsvéti időszak szentségi orációja is: „Spiritum nobis Domine, tuae caritatis infunde.” — Öntsd lelkünkbe Uram szereteted szellemét, hogy jóságoddal mindannyian *egyekké* lehessünk, kiket a húsvéti titkokkal kielégítettél. Ez a húsvéti és minden szentáldozásnak az értelme.

Szinte várjuk, hogy az úrnapi liturgiának is legyen mondanivalója számunkra; nem is csalódunk. A csendes áldozati könyörgésben „unitatis et pacis dona” — „az egység és béke adományaiért” esedezünk, amelyeket misztikus módon a felajánlott áldozati adományok jelképeznek. Nagyon világosan kifejezésre jut az egység „a szakadás megszüntetéséért” mondandó miseformulában, melyben az áldozás utáni könyörgés az egység jelképét és megvalósító okát említi. „Amint ez az áldozat, melyet, Uram, magunkhoz vettünk, a hívők egységét jelképezi Tebenned, úgy adjon, kérünk a Te egyházadban is igazi egyességet.”

Más példák a liturgiából: Nagyböjt harmadik vasárnapja után következő

szombati mise áldozás utáni könyörgése: „Kérünk, hogy annak tagjai közé számláltassunk, kinek testével és vérével egyesültünk.” Pünkösd utáni kilencedik vasárnap áldozás utáni könyörgése: „Szentségednek vétele tegyen bennünket tisztává és adjon nekünk egységet.” A tisztulásnak előbb meg kell történnie, mert a bűn szakadást és egyenetlenséget hoz, pedig Krisztus teste nem tűrhet meg semmit, ami elválaszt.

Az eucharisztikus közösséget a *liturgia* is említi. A görög *Vazul-liturgia* az Epiklesis után mondja ezt a könyörgést: „Egyesíts bennünket, akik ugyanazon egy kenyérben és kehelyben részesülünk, ugyanazon egy Szentlélek kölcsönös közösségében.”¹ A görög *Jakab-liturgia* a Pater noster után hozza a könyörgést „a hit egységéért, legszentebb és imádott lélekközösségéért.”² A görög liturgiákban az áldozási éneknek neve koinotikon is mutatja, hogy az Eucharisztia közösséget teremt.

2. A szeretet szellemében kell a szentáldozáshoz járulnunk és akkor ez a sze-

1 Storf R. *Bibl. d. Kirchenv.* 5 kt. (Kösel. 1912.)
2 U. o. 113. l.

retetet még nagyobb lángra lobbantja. A szeretet a méltó áldozás próbaköve. Olyan nagynak és önzetlennek kell a szeretetnek lennie, hogy még az ellenség is részesüljön benne. De ha az ellenséget is szeretnünk kell, akkor azokkal, kik a természet alapján legközelebb állnak hozzánk, honfitársainkkal, testvéreinkkel szemben hogyan mondhatna csődöt szeretetünk? Bármennyire kötelező is az ellenségszeretet, ez még nem mentesít a baráti szeretet parancsa alól. Minden szó hiábavaló, ha szeretetünket nem mutatjuk meg elsősorban a természetes közösségek, család, faj és nép iránt. A keresztény álláspontja minden természetes dologgal szemben, mely Isten teremtő kezéből származik, igenlő, építő. A természetfölötti nem nyomja el és nem rombolja szét a természetet, hanem szervesen átveszi. A szeretet szentsége magában foglalja és éleszti a *népnek és hazának a szeretetét*. Mivel ereje egységesítő, nem szakít és elválaszt, hanem békít és összetart. Le kell döntenie a falakat, melyeket az önzés és gyűlölet emelt. Mindeütt, hol a méltó szentáldozás ezt a munkát elvégzi, a népközösségnek tesz nagy szolgálatot.

Ha a szeretet elzárkóznék vagy viszályt hintene, többé már nem lenne keresztény szeretet, olyan, mint aminőt az első korintusi levél — mint a szeretet Énekek Éneke magasztal, amely az eucharisztikus és bármely közös élet legszebb ragyogása.

A keresztény ember csak egy ellenséget ismer, amivel minden közösséget megtagad, és ez a gonosz, a bűn. Vele nincs kibékülés, mert lényege a szakadás, az Istentől való elfordulás. A szeretet ellenben nem akar elválást, a szeretet nyitva áll az egész világ számára. Nem ismeri a kereszténységet, aki azt véli róla, hogy az Istentől nyert adományokat nem akarja másokkal megosztani. A kereszténység nemcsak tanainak, hanem szeretetének is misszionáriusa. A rómaiakhoz írt I. levél 14. versében mondja Szent Pál magáról: „Adósa vagyok görögnek és barbárnak, bölcsnek és tudatlannak.”

Az Oltáriszentségből merített *szeretet másokkal szemben adósnak érzi magát*. Csak az egoizmus zárkózik el, az altruizmus közlékeny. Ezen mondat „bonum est diffusivum sui” — a jó küldetése a másokkal való közlés,” a szeretetre alkalmazva azt jelenti, hogy csak akkor

elégül ki, ha másoknak ajándékozhat. A szeretet annál nagyobb, minél önzetlenebb. A Megváltónak keresztáldozatában és áldozati lakomájában tanúsított határtalan önzetlensége gyújtotta hasonló szeretetre tanítványait is. A szentáldozásban lángra lobbantott felebaráti szeretet önzetlen, nem keresi magát s ezért *a közösség számára a legértékesebb szeretet*. Számtalanszor adták ennek az eucharisztikus szeretetnek bizonyítékát a keresztények ezrei, világiak, papok, szerzetesek. Ha az áldozó nem hozza meg a szeretet, egyesség és béke gyümölcseit, akkor Szent Ágoston szavait alkalmazhatjuk rá: „Aki az egység titkát fogadja és nem tartja meg a békét, annak a titok vétele semmit sem ér; sőt bizonyosságot tesz ellene.”¹

Mindenesetre ha az áldoztatókorláttól kell a közösség szellemének és a szeretetnek az egész népre kiáradnia, akkor nagyon bántóan hat az a jelenség, mikor az áldozók a szeretetlenség terjesztői. Hogyan adhatunk olyasmit másoknak, amit magunk sem bírunk? Először minden egyesnek be kell bizonyítania azt a súlyos kije-

1 Sermo 272. Migne P. L. 38, 1250.

lentést, hogy a szentáldozás mindenki számára szeretetet hoz. A családban és a legközelebbi környezetben kell először rendet teremteni és csak azután lehet közösségi szellemet és szeretetet prédikálni másoknak. Először nálunk kell minden vizályt, békétlenséget és egyenetlenséget kiirtani s csak azután lehetünk szemében az egyetértés és békülékenység példaképei. Hogy ebben sok áldozó példakép helyett botránykő, az a legmélyebb sebek egyike, mellyel Megváltónkat az Oltáriszentségben illetik.

A keresztény koinóniával összeférhetetlen és lényegével ellenkező állapot volt az, hogy az első századokban a katakombák zárt helyeire volt kénytelen menekülni és a nép egészétől el volt vágva, zárva. (V. ö. 117. l.) Katakombai állapot könnyen szekták alakulására és szakadár szellemre vezet. *Az egyház és a kereszténység nem lehetnek szekták*, melyek nem vesznek semmiről tudomást és másoktól elkülönülnek. Legbensőbb lényegének mondana ellent az ilyen szektaszínvonalra való lealacsonyítás. Az egyház is, miként Szent Pál, mindenki adósának érzi magát, tehát nem dolgozhat együtt azokkal, akik

ilyen elzárkózást kényszerítenének reá. Hogy az egyház az üldözések századai-
ban sem lett a szekta- és kasztszellem
melegágya, hanem hamisítatlanul meg-
őrizte az adakozó szeretet szellemét, azt
éppen a negyedik és ötödik században
mutatta ki. Ha a kasztszellem járta vol-
na át, nem tudta volna betölteni és át-
alakítani a hatalmas római birodalmat
és államot, és nem tudta volna megterem-
teni a nagy népközösséget. Ha ő maga
is kicsinyes, szűk körre szorítkozott vol-
na, képtelen lett volna az akkori elkü-
lönítő irányzatokat legyőzni.

A kereszténységtől teremtett közös-
ség szerves úton létesült. Belenőtt a né-
pekbe és kísérte ezek növekedését. A
keresztény közösség erkölcsének egyik
alaptétele, hogy mindig a már *meglévő-
re épített*, semmi már meglévő jót és
nemest nem rombolt le. Minden idők
emberével veleszületik az alaphajlam a
szociális életre. Így keletkeztek a külön-
böző közösségi alakulatok. Az ember
társas ösztönében a keresztény szeretet
hatalmas segítőtársat, nem pedig ellen-
séget talált, és műveit felhasználta épü-
letköveként a keresztény közösség kiépí-
téséhez. Az egyház minden már létező
közösségre vonatkozó irányzatot elmé-

lyített és megnemesített. Régebben nem is látott senki ellentétet a természetes közösségek és az egyház között, ma sem áll és nem állhat fenn semmi ellentét. Sőt inkább az egyház által tanított szeretetet latba kell vetni, hogy béke és egyetértés uralkodjék a családban, fokban, népek között és az államban. Az eucharisztikus közösségnek is ez a feladata; a nép között a szeretetet kell terjesztenie, amelyért van. Az Oltáriszentség volt és lesz az áldás kútfeje a nép számára.

A SZENTÁLDOZÁS FELAJÁNLÁSA

Fel lehet-e a szentáldozást másokért ajánlani? Lehet-e a szentáldozáshoz való járulással más embernek használni, neki érdemet juttatni vagy számára kegyelmet kieszközölni? A katolikus hívő a kérdésre igennel felel, mikor a szentáldozást felajánlja másokért.

Teologusok is foglalkoztak e kérdéssel és részben elutasító álláspontra helyezkedtek. Egyik ilyen elutasító vélemény kapcsán¹ beszéljük meg a szentáldozás mellett és az ellene szóló érveket.

A szentáldozás felajánlásánál Istent kérjük, hogy a szentáldozás kegyelmét annak adja, akinek az áldozó azt szánja. A szentáldozás mint szentség, tárgyi hatásos eszköz Krisztus megváltói érdemének felhasználására, alkalmazására. A kegyelemből való részesítés a szent-

¹ „Liturgisches Leben“ c. folyóirat dr. Finsk szerkesztésében. 1935 II. sz. 14—18. l.

ségnek hatása ama erőből kifolyólag, melyet Isten ad nekik, függetlenül a szentséget felvevő érdemeitől.

A szentséget felvevő tehát *nem* ajándékozója a kegyelmeknek és ajándékoknak, ezért nem is oszthatja el és nem alkalmazhatja másokra, ő csak elfogadó. Amit kap, nem adhatja tovább, mert a szentségi kegyelem egyedül őt illeti. *Aquinói szent Tamás* szerint¹ egyik ember a másik helyett nem veheti fel a szentségeket, mert a szentségi kegyelmet csak a szentséghez járuló nyerheti el, más nem. Így senki sem veheti fel más helyett a bűnbánat szentségét. Áll ez az Oltáriszentségre is, ha feltételezzük, hogy a szentáldozás felvétele csak egyénre korlátozódik. Szent Tamás² felteszi még a kérdést, hogy az Oltáriszentség az áldozón kívül használhat-e másnak is? Véleménye szerint csak mint áldozat, ha érettük mutatják be. Szent Tamás Summa-jának³ turini kiadása egy megjegyzést fűz még ehhez, hogy t. i. a szentáldozás másoknak nem *ex opere operato*, hanem *ex opere*

1 S. Th. Suppl. p. li. qd. 13 a. 2 ad 2.

2 III. q. 79 a. 7.

3 Marietti kiadás Tom. V. (1922) 166. l.

operantis, vagyis az áldozó lelki állapota és végzett cselekedete érdemei szerint használ és pedig mind az elégteladást (ad satisfaciendum), mind pedig a kegyelmek elnyerését illetőleg. Jogosan ítélte el az egyház Renaud Theofil könyvét, aki a szentáldozásnak a holtakért való felajánlását a nép tévedésének, jámbor csalásnak, túrhetetlen állapotnak nevezte. — Az opus operantis alatt a szentáldozást kísérő, Istennek tetsző cselekedeteket és gyakorlatokat kell érteni. Ilyen az elkészület és hálaadás, az imádságnak és jócselekedeteknek kérő és engesztelő ereje, a szentáldozásnál nyerhető búcsúk. Mind ezt fel lehet ajánlani Istennek. A közbenjárásra való felajánlásnak ez a módja nemcsak a szentáldozásnál, hanem *más szentségeknél is lehetséges*. Azokat az imákat és cselekedeteket, melyek más szentség, pl. a bérnálás szentségének *felvételét* is kísérik, szintén fel lehet ajánlani Istennek másokért. A szentség itt maga csupán alkalom, de nem ok a másra való átruházásra. Hogy éppen a szentáldozásban és nem más szentségnél beszélünk fölajánlásról, annak az oka az, hogy sehol sem lehet olyan bensőségesen és any-

nyira Isten-közelben imádkozni, mint a szentáldozásnál.

Szent Tamás válasza nem annyira elutasító, mint ahogy első pillanatra látjuk. Más helyen¹ ugyanis azt mondja, hogy az Oltáriszentséget nem azért alapította Krisztus, hogy azzal elégtételt adjon, hanem, „*hogy Krisztussal és tagjaival való egyesülés útján lelki módon tápláljon.* — ad spiritualiter nutriendum per unionem ad Christum et ad membra eius.” Az egyesülést a szeretet eszközli. A szeretet lángjának ereje szerint lesz a bűn megbocsájtva, a büntetés elengedve. Szent Tamás szerint a fent említett lelki táplálékban az egyház tagja, a felebarát is részesül. Mint már mondtuk (L. 123. l.) Szent Tamás szerint ennél a szentségnél jobban, mint bármelyik másnál, az egyetemes egyház szándékai is belefoglalandók.

Megfontolás tárgyává teendő ugyan, hogy a Krisztussal való egyesülés legégyénibb és éppen ezért másra át nem ruházható. Ha ketten egygyé lesznek, ez az egyesülés csak a kettőt érinti. De ez a könyv éppen azon állítás ellen fordul, hogy a szentáldozás *csupán* az egyénért

¹ III. q. 79. a. 5.

és *kizárólag* csak az egyénért volna. Bár az áldozó külön egyed, elkülönült személy is, Krisztus teste, a lelki táplálék már nem oly oszthatatlan. Krisztus a fej, mi testének tagjai vagyunk, a szentek teljes közössége van Krisztusban és jön Krisztussal!

A szentáldozás eddigi értelmezésének álláspontjából, mely annak szociális jellegét már elfeledte, a szentáldozás felajánlására megnyugtató magyarázatot nem kapunk. Ha az imákat, erénygyakorlatokat, jócselekedeteket — *ex opere operantis* — tekintetbe vesszük is, csak részletmegoldáshoz jutunk. A lényegét ezzel nem fogtuk fel, a kérdést csak elodáztuk. Hogy milyen különös utat jártak az elméletet kutatók, mutatja a fent idézett cikk; e szerint helyesen a szentáldozás valóban egy egységbe való beolvadást jelent. Krisztus fizikai testének vétele egyesít minket Krisztus misztikus testével; nemcsak Krisztus személyével egyesít tehát, hanem Krisztussal, az egyház fejével is. Egyháza pedig nagy, lelki szervezet. Ahelyett, hogy egy lépéssel továbbmenne a cikkíró és a szentáldozásnak a közösségre vonatkozó jelentőségére következtetne, azt a meglepő ellentétes gondo-

latugrást követi el: a szeretet közössége a legmagasabb fokú, személyes egyesülés Krisztussal és egyházával, s mint ilyen másokért fel nem ajánlható.

Hol itt a hiba? Nem csupán abban, hogy a szentáldozást nem tekintették szociális egység alapjának. A hiba az eddigi felfogás keretén *belül* gyökerезik. Nem vették figyelembe, hogy az *Eucharisztia nem* mindenben hasonló a *többi szentséghez*. Itt nem lehet azokhoz hasonló módon beszélni a különleges szentségi kegyelemről. Mert az Eucharisziában nem valami teremtett kegyelem, hanem maga a kegyelem szerzője van jelen. (Trid. s 13. c. 3; Denz. 876.)

Nem csupán a szentáldozás alkalmával végzett buzgó ima, nem is csak az erénygyakorlatok és jócselekedetek alapján ajánlották fel a katolikus hívek a szentáldozást egymásért, és így a felebaráti szeretetnek és közösségnek a szolgálatába állították, hanem a keresztény *népnek helyes érzéke* megsejtette, hogy a szentáldozás egészen különösen kimagasló szentség. A keresztény hívők nem tudták elegendőképpen indokolni, hogy miért ajánlják azt fel másokért, de a többi oldalról jövő

támadás ellenére kitartottak mellette és gyakorlatát megvalósították. *Helyesen megérezték, hogy a szentáldozás több, mint a kizárólag egy lélekre vonatkozó egyszerű kegyelemközlés és hogy a szentáldozásban valami többletnek kell lenni, amely a felebaráthoz átvezet.* A hívőknek ez a szokása talán homályos emlékezés volt a *multra*, amikor még a szentáldozás a közös élet alapja és forrása volt; talán határozatlan megsejtése annak, hogy évszázados feledés romjai alatt milyen nagy kincsek rejlenek? Ki tudná megmondani!? Mindenesetre a katolikus hívők közt élt a meggyőződés, hogy az áldozással embertársainknak is nyújthatunk valamit.

Csak az isteni Gondviselés közreműködésének lehet tulajdonítani, hogy a szentáldozás felajánlásának gyakorlata a hiányos és téves theologiai megalapozottság ellenére is valósággá lett és elterjedt. Ezen könyv megállapításai alapján arra a kérdésre, hogy jogosult-e a szentáldozás felajánlása, nyugodtan igennel felelhetünk.

Krisztus urunk akarata, rendelése és példája szerint ugyanis az Eucharisztia szociális értelemben is ható szentség,

azért minden szentáldozás egyben a közösségnek cselekedete is. Senki sem zárhatja ki egységesítő hatását, ez a szentáldozásban már benne rejlik az áldozó hozzájárulása nélkül is, de az áldozó közreműködésének kell azt hatássossá tennie. Amint a kegyelem mértékét az áldozó közreműködése, áhítata és szeretete szabja meg, éppúgy a kegyelmi kincseknek másokra való átruházása is az áldozó közreműködésétől függ. *Minél tudatosabban akart és hangsúlyozottabb a szentáldozás közösségjellege, minél jobb és erősebb a felajánlás, annál inkább részesednek benne mások is.*

A szentáldozás felajánlása: Krisztus rendelésének igenlése, csatlakozás a szeretet és béke utáni vágyához, Krisztus követése az áldozat önzetlen szellemében, a Megváltó szíve legbensőbb vágyának magunkévá tétele, — aki azért jött, hogy szeretetet hozzon és élete utolsó pillanatáig szeretetet árásson, — Krisztus az utolsó vacsorán adott végrendeletének igazi teljesítése.

Mivel Krisztus teste híd embertársainkhoz, ezen a hídon a felajánlás által a kegyelmi javak kicserélése folyik. Már az egyház szellemi testéhez való

tartozás jogot ad az egyház minden érdemében és jócselekedetében való részesedésre. Már az, hogy a szentek közösségének tagja valaki, feljogosít a kölcsönös részesedésre, adásra és elfogadásra az egyes tagok között. Már ilyen általános módon is részesülhetnek mások az áldozás kegyelmeiben és ilyen módon is lehet mások számára a felajánlás útján részesedést kérni.

Minthogy azonban Krisztus valóságos teste építi a hidat felebarátainkhoz és ezen a hídon a szeretet, egyetértés és béke kincseit, az isteni kegyelem gazdagságát hozza, akarja hozni, ezzel még hatásosabban ki van jelölve az út, melyen másoknak segíthetünk és hasznára lehetünk, melyen a közreműködés sokkal könnyebb és érthetőbb, mint ahogy az történik Krisztus misztikus testében.

Aki a szentáldozást másokért felajánlja, tudatosan szolgálja a felebaráti szeretetet. Az Úrnak testét, mely másokért feláldozott test, mintegy mégegyszer kezébe veszi és felajánlja a menyegyeri Atyának mások üdvéért: pro totius mundi salute. Felindítja Krisztus áldozatos lelkületét. A Krisztus testében neki nyújtott és bebizonyított szerete-

tet a felajánlás által másokra irányítja. Nagy boldogságát, mely osztályrészeül jutott, nem zárja énjének négy fala közé; azt akarja, hogy mások is örülhessenek neki. Így gondolkozik: mivel a jó Isten jó volt hozzám, nekem is jónak kell lennem másokhoz.

Ahova Isten adományait küldi, ott jóságában szinte tékozló, minden várakozást felülmúl. „Annak pedig, *aki a bennünk munkálkodó erőnél fogva mindent megtehet, bőven azon túl is, amit mi kérünk vagy megértünk. Neki dicsőség legyen az egyházban s Jézus Krisztusban minden nemzedéken át örökkön-örökké*” (Ef. 3, 20—2.).

Isten elgondolásával ellenkeznek, ha a szentáldozásban is nem mutatná ki túláradó szeretetét, ha nem engedné a szentáldozásban a kegyelmét egyik lélekből a másikba, az egyes emberről a közösségre átáramlani. Szeretetben, egyetértésben és békében mutatkozó ereje még többet is tehet, mint amennyit mi a felajánlásban kérni és elképzelni tudunk.

BEFEJEZÉS

Szent Pál szavai szerint „egyikünk sem él önmagának” (Róm. 14, 7.). Ez alól a szabály alól a természetfeletti élet és ez élet természetfeletti tápláléka sem kivétel. Akiket az Úr teste csodálatosan egyé tett, arra vannak hivatva, hogy az irántuk tanúsított szeretetet továbbadják, a szeretet, béke és egyetértés apostolai legyenek. Krisztus a kenyértörés közösségének záloga. Vendégsége nem tűri az önzést, a külön utakon járást. Az egység szellemével, melyet Krisztus ajándékozott egyházának, győz vagy bukik az egyház, ezzel győz, vagy ennek hiánya miatt bukik minden emberi közösség. A társas élet alapvető igazsága ez. Szent Ágoston kötelességünké teszi az egység szeretetét, Antiochiai Szt. Ignác még kiegészíti kötelességünket azzal, hogy az Istentől rendelt hierarchiának való alárendeltségben őrizzük meg az egységet. Az egyház egységének szentségéből kiáradó szeretet nincs kor-

látok közé zárva, hanem közlékeny, arra van hívatva, hogy a világ kovásza legyen. Hogy az egyetemlegesség szentsége azt a gyümölcsöt teremje, melyet Krisztus urunk rendelése szerint teremnie kell, ezt a tulajdonságát is meg kell ismerni.

Szentbeszédekben, katekézisben a jövőben az Eucharisztia egyesítő hatását újból méltóképpen ki kell hangsúlyozni és pedig a legnagyobb határozottsággal, mert ezt idáig elmulasztottuk.

Mert a világ példát akar látni arra, hogy az egység milyen erőssé tesz, arra vár, hogy az áldozók a szentáldozásban lángra gyúlt szeretetükről bizonyosságot tegyenek — mint Hirscher helyesen mondja, — kötelességük hűséges teljesítésével, türelemmel, önmegtágadással, alázatossággal és emberszeretettel.” — A világnak sürgetően szüksége van arra, — hogy a széthúzó erőket, a viszálykodást, egyenellenséget Krisztus szeretetének hatalma legyőzze

TARTALOM

Előszó	9
I. Az Úr végrendelete	13
II. A szent vendégség	22
III. Krisztus urunk egy-ugyanazon teste mindenkinek	48
IV. A kenyértörés közössége	65
V. Akik saját kenyerüket eszik	79
VI. Ananiás és Zafira	91
VII. Egy fejezet a történelemből	108
VIII. Bepillantás a katekizmusba	135
IX. Egyházközségek, szerzetes- rendek és egyesületek	151
X. A szentáldozás felajánlása	171
Befejezés	181

LELKI KULTÚRA KÖNYVEI

5.

NIEREMBERG ÖZSÉB S. J.

VEZÉRELVEK, TANÁCSOK

256 oldal, ára 1.70 P.

6.

DOM VANDEUR

ADORO TE

176 oldal, ára 1.40 P.

7.

TRIKAL JÓZSEF

KRISZTUS KÖZÖTTÜNK ÉL!

160 oldal, ára 1.30 P.

8.

DR. ZIEGLER ADOLF

**AZ EUCHARISZTIA
AZ EGYHÁZ EGYSÉGÉNEK
A SZENTSÉGE**

150 oldal, ára 1.40 P.

